

**TUNTURI-LAPIN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON SUUNNITELMA
ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA SEKÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRI-
PALVELUISTA VUOSILLE 2015-2024**

Päivitys vuodelle 2024

Pirjo Korhonen

Raisa Kiimamaa

Sisällys

1. JOHDANTO	4
1.1 Ohjelman tarkoitus ja lainsäädännöllinen tausta	5
1.2 Suhde muihin ohjelmiin	6
1.3 Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät	6
2. ALUEELLISET JA KUNTIEN SUUNNITELMAT	7
3. VOIMAVARAT	9
3.1 Henkilöresurssit, vastuualueet ja työnjako	9
3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	14
4. TIETOJÄRJESTELMÄT	16
5. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ	21
5.1 Viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedotus	21
6. Maksut	23
7. VALVONNAN TOIMEENPANO	25
8. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA	26
8.1 Eläintautivalmius	26
8.2 Eläintautien ilmoittaminen	28
8.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot	29
8.4 Zoonoosivalvonta ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	29
8.5 Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta	30
8.6. Eläinten keinollinen lisääntyminen	31
8.7 Muu eläintautivalvonta ja seuranta	32
9. ELÄINTEN TUNNISTAMISEN JA REKISTERÖINNIN VALVONTA	33
10. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA	35
11 SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI	36
11.1 Sisämarkkinakauppa	36
11.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	39
11.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta	41
12.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	44
12.2 Tiloilla tehtävät otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset	44
12.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus	45
12.4 Eläinsuojeluvalvojat	46
12.5 Eläinkuljetukset	46
12.6 Teurastamot	47
12.7 Koe-eläintoiminnan valvonta	48
13.1 Sivutuotelaitosten valvonta	48
13.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta	49
14. TÄYDENTÄVIEN EHTOJEN VALVONTA	51
15 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN	52
15.1 Peruseläinlääkäripalvelu	52
15.2 Sisältö	53
15.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto	54
15.4 Yksityinen palveluntarjoaja	55
15.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu	56
15.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet	59
15.7 Toimitilat	60
15.8 Välineresurssit	61
15.9 Ostopalvelut	62
16 SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	63
16.1 Aluehallintoviraston suunnitelmat	63
16.2 Kunnan suunnitelmat	63

16.3 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi	63
16.4 Arviointi- ja ohjauskäynnit.....	63
16.5 Muu raportointi	64
Liite 1. Eläinlääkintähuollon painopistealueet	65
Liite 2. Resurssitarpeen kartoitus	71
Liite 3. Eläinten lääkitsemisen valvonnan monivuotinen valvontaohjelma 2016-2024.....	74

1. JOHDANTO

Eläinlääkintähuollon valtakunnalliseen ohjelmaan (EHO) vuosille 2015–2024 on tehty päivitykset vuodelle 2024.

Eläinlääkintähuoltolain uudistuttua marraskuussa 2009 valtio ryhtyi ostamaan kunnilta eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää viranomaisvalvontaa. Tavoitteena on ollut entistä selkeämmin erottaa valvontatehtävät eläinlääkäripalveluista ja perustaa kuntiin päätoimisia valvontaeläinlääkärin virkoja. Valvontaeläinlääkärin virka on perustettu lähes kaikkiin kuntiin, mutta kaikkia virkoja ei ole saatu täytettyä. Valvontaeläinlääkärijärjestelmä on osoittautunut toimivaksi eli valvonta on parantunut sekä laadullisesti että määrällisesti. Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee mahdollisesti voimaan vuonna 2024.

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan toimivuus ja luotettavuus on korostetusti ollut esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosina, ja jatkossa myös kuluttajien eettiset valinnat tulevat entistä enemmän ohjaamaan eläinten hyvinvointiin liittyvää keskustelua. Uutta eläinten hyvinvointilakia sovelletaan vuoden 2024 alusta alkaen, mikä muokkaa valvonnan toimintaympäristöä.

Eläintautitilanne on säilynyt maassamme useimpien viranomaistoimin vastustettavien eläintautien osalta hyvänä, huolimatta vuoden 2021 eläintautiepidemioista, kansainvälisen eläinliikenteen kasvusta ja eläintautitilanteen huononemisesta lähialueilla. Tilanteen muutokset korostavat erityistilanteisiin varautumisen tärkeyttä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) on noudatettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen nojalla annetut säädökset uudistettiin ja myös niitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistettu eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. Lainsäädäntöuudistukset ovat lisänneet ja tulevat lisäämään lähivuosien koulutus- ja ohjeistustarvetta merkittävästi.

Eläinten lääkitseminen on Suomessa pääsääntöisesti hallittua ja lääkkeitä käytetään vain todettuun tarpeeseen. Mikrobilääkkeiden käyttö ja resistenttien mikrobien esiintyminen eläintuotannossa on kuitenkin kasvava huolenaihe. Tämä on muuttanut erityisesti eläinlääkärien valvontaa. EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa 28.1.2022 lähtien. Uusi kansallinen lainsäädäntö on osin valmistunut, osin valmistelussa. Mikrobilääkkeiden eläinlajikohtaisen käyttötiedon kerääminen aloitettiin 1.4.2022. Nämä ovat lisänneet merkittävästi eläinlääkärien koulutustarvetta.

Sivutuotelaki ja sen nojalla annettu asetus astuivat voimaan heinäkuussa 2015. Laki toi joitain muutoksia valvontaviranomaisiin ja valvontakohteisiin. Lain myötä hallinnollisten pakkokeinojen ja rangaistussäännösten käyttö mahdollistui. Kunnaneläinlääkärin tekemä sivutuotevalvonta tuli maksulliseksi vuoden 2016 alusta MMM:n maksuasetuksen voimaan tulon jälkeen. Vuoden 2023 alusta astuivat voimaan sivutuotelakiin ja sen nojalla annettuun asetukseen tulleet muutokset, joiden odotetaan mm. lisäävän viranomaisvalvonnan keinoja puuttua mahdollisiin puutteisiin sivutuotetoimijoiden toiminnassa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/625 (ns. uusi valvonta-asetus) alettiin soveltaa 14.12.2019.

Valvonnalta edellytetään suunnitelmallisuutta, valvontatulosten analysointia ja raportointia sekä entistä tehokkaampaa tiedonkulkua viranomaiselta toiselle ja valvontatulosten viestintää kuluttajille. Valvonnan yhteisten tietojärjestelmien ja rekistereiden kuluttajille. Valvonnan yhteisten tietojärjestelmien ja rekistereiden kehittäminen ja niiden entistä tehokkaampi käyttö myös paikallistaholla on edellytys yhtenäiselle, suunnitelmalliselle ja toimivalle valvonnalle. Sähköisen

asioinnin kehittäminen kaikkea viranomaistoimintaa koskevaksi kuuluu valtionhallinnon IT-strategian tavoitteisiin.

Eläinlääkäripalvelujen tarpeeseen vaikuttavat tuotantoeläintilojen määrän edelleen jatkuva väheneminen ja tuotantoeläinten keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin. Tuotantoeläinten terveydenhuollon merkitys kasvaa edelleen, mikä muuttaa myös eläinlääkäreiden työnkuvaa akuutista sairaanhoidosta suunnitelmallisen ennaltaehkäisevän työn suuntaan. Lemmikit ovat tämän päivän yhteiskunnassa perheenjäsenen asemassa ja niiden kotimainen ja kansainvälinen kauppa on vilkasta. Siten lemmikkeihin kohdistuville eläinlääkäripalveluille asetetaan yhä suurempia odotuksia ja vaatimuksia. Hevostaloudella on yhä kasvava rooli eläinlääkäripalveluiden käyttäjänä sekä elinkeino- että harrastetoimintana.

Yksityisten eläinlääkäripalveluiden määrä ja palveluvalikoima kasvaa edelleen ja entistä suurempi osa eläinlääkäripalveluista on yksityisten tuottamia. Tämä on lisännyt keskustelua yksityisten ja kuntien roolista eläinlääkäripalveluiden tuottajina.

Evira, Maaseutuvirasto ja osa maanmittauslaitoksen tietotekniikkapalvelukeskusta yhdistyivät 1.1. 2019 Ruokavirastoksi. Maa- ja metsätalousministeriö muuttaa tekstissä ja lainsäädäntöviitteissä mainitun Eviran säädösmuutosten myötä Ruokavirastoksi. Eviran ohjeet muuttuvat vähitellen Ruokaviraston ohjeiksi.

1.1 Ohjelman tarkoitus ja lainsäädännöllinen tausta

Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä. Tarkoituksena on lisätä valvonnan suunnitelmallisuutta, tehokkuutta ja laatua ohjaamalla valvontasuunnitelmien laatimista aluehallintovirastoissa ja kunnissa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja varmistaa toiminnanharjoittajien samanarvoinen asema suhteessa valvontaan. Ohjelma sisältää eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat yleiset tavoitteet. Ohjelmalla pyritään varmistamaan, että vastuutahot varaavat riittävät resurssit valvontatehtäviin ja eläinlääkäripalveluihin.

Ohjelmasta säädetään eläinlääkintähuoltolaissa (ElhL, 765/2009) ja eläinlääkintähuoltoasetuksessa (1031/2009). Näiden säädösten mukaan Ruokaviraston on valtakunnallista ohjelmaa laadittaessa kuultava kuntia ja aluehallintovirastoja. Valtakunnallisessa ohjelmassa pitää näkyä, mitkä ohjelman osat tulevat lainsäädännössä säädetyistä velvoitteista ja mitkä osat ovat ohjeellisia.

Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa, eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa, eläinten kuljetuksesta annetussa laissa, eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa, sivutuotelaissa, maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetussa laissa.

Lakisääteiset vaatimukset on ohjelmassa kirjoitettu laatikoihin. Keskeinen lainsäädäntö on lueteltu VASU:n osassa 1.

Suunnitelmassa otsikot ja väliotsikot sekä kursivoidut tekstit on otettu suoraan valtakunnallisesta ohjelmasta ja Tunturi-Lapin osuudet kirjoitettu normaalilla fontilla.

1.2 Suhde muihin ohjelmiin

EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa (*Ymppi-ohjelma*). VASU kattaa koko elintarvikeketjun valvonnan ja sisältää toimintaympäristön ja valvontajärjestelmien kuvaukset sekä valvonnan strategiset tavoitteet. Ymppi-ohjelma ohjaa koko ympäristöterveydenhuollon valvontaa ja siinä asetetaan ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteiset tavoitteet. Ymppi-ohjelmassa ovat mukana terveydenhuoltolaissa (1326/2010) määritellyt ympäristöterveydenhuollon toimialat: terveydensuojelu, elintarviketurvallisuus, tupakkavalvonta ja eläinlääkintähuolto

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa, mutta ne eivät sisälly tähän ohjelmaan. Elintarvikevalvonnan ohjelma, entinen EVO, on osa VASU:a.

1.3 Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo ylimpänä viranomaisena eläinlääkintähuollon säännösten toimeenpanoa ja noudattamista. **Ruokavirasto** ohjaa ja valvoo keskushallinnon viranomaisena lainsäädännön toimeenpanoa ja noudattamista.

Aluehallintovirasto valvoo lain täytäntöönpanoa ja noudattamista alueellaan. Aluehallintovirasto suorittaa myös itse eläinlääkintähuoltoon liittyvää valvontaa kuten otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia, ehdollisuuden valvontaa, lääkitsemislainsäädännön valvontaa, eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevaa valvontaa ja omaehtoisesti tai kunnan valvontaviranomaisen pyynnöstä kriittisiä eläinsuojelutehtäviä. Aluehallintovirasto ohjaa kunnaneläinlääkäreitä lakisääteisesti vastustettavien eläintautien torjunnassa, vastaa alueen eläintautivalmiudesta ja osallistuu tautitilanteiden hoitoon vakavissa eläintautitilanteissa apunaan erityiskoulutuksen saaneet valmiuseläinlääkärit.

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon suunnittelu ja toteutus tehdään **ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla**. Yhteistoiminta-alue voi muodostua yhdestä tai useammasta kunnasta. Tässä ohjelmassa **kunta** tarkoittaa ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-aluetta. Yhteistoiminta-alueita on tällä hetkellä 62 kappaletta.

Kunnat järjestävät valtion vastuulla olevien eläintautien vastustamista ja eläinsuojelua koskevien tehtävien hoitamisen. Kunnille maksetaan näistä valvontatehtävistä todellisia kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Kunnat järjestävät merkittävän osan eläinlääkäripalveluista kuten eläinlääkintähuoltolain edellyttämän peruseläinlääkäripalvelun arkipäivisin sekä kiireellisen eläinlääkäriavun kaikkina vuorokaudenaikoina. Eläinlääkäripäivystys pitää järjestää yhden tai useamman seutu- tai maakunnan kokoisella alueella. Eläinlääkintähuoltolain keskeisenä tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa eläinlääkintähuollossa ja peruseläinlääkäripalvelun osana on järjestettävä tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluja kysyntää vastaavasti.

Yksityiset eläinlääkäripalvelut kohdistuvat pääasiassa pieneläimiin ja hevosiin, mutta myös tuotantoeläimiä hoitavien yksityisten määrä on lisääntynyt. Yksityiset palveluntarjoajat vastaavat suurelta osin erikoiseläinlääkäritason palveluista, joita kunnatkin halutessaan voivat järjestää.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan sekä eläinlääkäripalveluihin käytetään kunnissa yhteensä noin puolet ympäristöterveydenhuoltoon suunnatuista noin tuhannesta henkilötyövuodesta.

Muut elintarvikeketjun viranomaiset ja toimijat ja näiden tehtävät on tarkemmin kuvattu VASUn osassa.

2. ALUEELLISET JA KUNTIEN SUUNNITELMAT

Aluehallintoviraston on laadittava alueellinen suunnitelma kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää eläinlääkäripalvelujen saatavuutta ja laatua koskevat alueelliset tavoitteet sekä valvontaan kuuluvat tarkastukset, näytteenotot ja muut toimenpiteet. Alueellisessa suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma, ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. (ElhL 9 §)

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. (ElhL 10 §)

Aluehallintoviraston on suunnitelmassaan esitettävä aluehallintoviraston omat valvontakohteet, lupa- ja hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä kunnaneläinlääkäreiden suorittaman valvonnan ohjaus. Lisäksi on suunniteltava aluehallintoviraston ja kunnaneläinlääkäreiden suorittaman valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Aluehallintoviraston on suunniteltava, miten se ohjaa kuntia eläinlääkintähuollon järjestämisessä sekä valvoo ja arvioi kunnallisten eläinlääkäripalvelujen saatavuutta sekä laatua ja toimintaedellytyksiä, kuten toimitilojen ja toimintavälineiden asianmukaisuutta sekä henkilökunnan ammattipätevyyden ylläpitoa ja kehittämistä.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava miten kunnaneläinlääkärille määrättyjen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on esitettävä valvontakohteet, hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti.

Luvut 3–14 sisältävät yksityiskohtaisia ohjeita alueellisen suunnitelman ja kunnan suunnitelman sisällöstä. Nämä kohdat löytyvät tekstistä kursivoituna.

Aluehallintovirasto suunnittelee, miten painopisteet huomioidaan käytännön työssä esim. annettavan koulutuksen, kohdennettujen tarkastusten, arviointi- ja ohjauskäyntien tai ohjeistusten kautta.

Kunta suunnittelee, miten nämä painopisteet huomioidaan käytännön työssä, esim. kohdennettuina tarkastuksina tai työn ohjauksessa.

Painopisteet

Painopisteet ja näiden edellyttämät toimenpiteet vuodelle 2023 ovat liitteessä 1.

Sodankylän, Enontekiön, Muonion ja Kittilän kunnat ovat muodostaneet 1.1.2014 Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen. Sodankylä toimii vetovastuullisena kuntana. Tunturi-Lapin suunnitelma eläinlääkäripalveluista ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta vuosille 2015-2024 on päivitetty vuodelle 2024 Ruokaviraston julkaiseman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) 2015-2024, päivitys vuodelle 2024 mukaan.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuolto järjestetään eläinlääkäripalvelut sekä vastaa eläinlääkintähuoltoon liittyen valvonnan suunnittelusta ja toteutumisesta Muoniossa, Enontekiöllä, Sodankylässä ja Kittilässä.

3. VOIMAVARAT

3.1 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamista varten kunnassa on oltava tarpeellinen määrä kunnaneläinlääkäriin virkoja. Jos kunnassa on useampi kuin yksi kunnaneläinlääkäriin virka, kunnan on määrättävä kunnaneläinlääkäreiden keskinäisestä tehtävänjaosta. (ElhL 16 §)

Kunnan pitää varata riittävästi henkilöresursseja sekä eläinlääkäripalvelujen että valvontatehtävien hoitamiseen. Ensisijainen tapa hoitaa valvontatehtävät on perustaa kuntiin valvontaeläinlääkäriin virkoja. Erityistä huomiota on kiinnitettävä valvontatehtävien jäävittömään hoitamiseen eli valvontatehtäviä ei suoriteta henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa. Valvontatehtävien hoitaminen on suunniteltava ja niistä on huolehdittava myös valvontaeläinlääkäriin poissa ollessa.

Kunnaneläinlääkäri on kunnassa virkasuhteessa toimiva eläinlääkäri, joka hoitaa eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Kunnaneläinlääkäriin tehtävänimike voi olla muu kuin kunnaneläinlääkäri esim. valvontaeläinlääkäri, terveysvalvonnan johtaja tai hygieenikko. Tiettyjen lakien, kuten eläinsuojelu- ja eläintautilain, eläinten kuljetuksesta annetun lain sekä eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetun lain nojalla kunnaneläinlääkäri on viranomainen.

Eläinlääkäripalvelujen asianmukaiseen järjestämiseen tarvitaan monessa tapauksessa eläinlääkäreiden lisäksi myös muuta henkilökuntaa. Pieneläinvastaanotolla ja erityisesti eriytettyssä pieneläinpäivystyksessä voidaan tarvita ammattitaitoisia avustajia kuten myös keskitetyn yhteydenottopalvelun järjestämisessä. Resursseja on varattava riittävästi myös välinehuoltoon, siivoukseen, toimistopalveluihin sekä muihin tukipalveluihin.

Kunnan ja aluehallintoviraston on huomioitava myös eläinlääkintähuollon henkilöstön työturvallisuus ja jaksaminen. Valvontaeläinlääkäreiden ja muiden kunnaneläinlääkäreiden työ on usein poikkeuksellisen kuormittavaa. Työnantajan tehtävänä on huolehtia riittävästä työnohjauksesta ja työturvallisuudesta sekä tarvittaessa on ryhdyttävä muihin toimenpiteisiin henkilöstön jaksamisen ja viroissa pysymisen tukemiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden muodostaminen mahdollistaa työnjaon ja erikoistumisen ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden kesken.

Aluehallintoviraston on valvontasuunnitelmassaan esitettävä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan sekä valvonnan ohjaukseen käytettävissä olevat henkilötyövuodet ja arvioitava niiden riittävyys.

Kunnan on arvioitava valvontaa ja palveluiden järjestämistä varten tarvittavat resurssit. Resurssikartoitus on suoritettava käyttäen tämän valvontaohjelman liitteenä olevaa lomaketta (liite 2). Lomake on toimitettava aluehallintovirastoon valvontasuunnitelman ja sen päivityksien liitteenä. Kunnan on valvontasuunnitelmassaan osoitettava, että yksiköllä on kartoitetun resurssitarpeen täyttämiseen riittävä määrä pätevää henkilökuntaa. Kunnaneläinlääkäreiden vastualueet ja työnjako kirjataan kunnan suunnitelmaan.

Kuntien resurssisuunnitelmien pohjalta on julkaistu raportteja, viimeisin vuonna 2013.

Ympäristöterveyspäällikkö toimii eläinlääkärien ja terveystarkastajien esimiehenä ja ympäristöterveydenhuollon vastuualuepäällikkönä Sodankylän teknisen toimen alla. Ympäristöterveyspäällikkö toimii esittelijänä ympäristöterveydenhuollon jaoston kokouksissa.

Valvontaeläinlääkäri vastaa eläinsuojelulain, eläintautilain, elintarvikelain, lain helposti leviävien eläintautien vastustamisesta, lain eläinten kuljetuksesta, lain eläinten lääkitsemisestä, sivutuoteasetuksen sekä tilatukijärjestelmän täytäntöönpanon toteutumisesta. Lisäksi toimenkuvaan kuuluu elintarvikelain mukaista valvontaa (liha- ja kalalaitosten valvonta sekä maitohygieniatarkastukset).

Eläinsuojelu-, eläintautivalvonta, eläinten lääkitsemisen valvonta, sivutuotevalvonta ja tilatukijärjestelmän liittyvä valvonta on valtiollista valvontaa, jota Lapin aluehallintovirasto (AVI) organisoii. Valtio maksaa Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollolle valvontaeläinlääkäriä palkan tältä osin. Elintarvikelain mukainen valvonta (liha- ja kalalaitosten valvonta ja maitohygieniatarkastukset) on kunnallista ja Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuolto maksaa valvontaeläinlääkäriä palkan tältä osalta. Valtion valvonnan osuudesta toimitetaan hallintosihteerille kuukausittain lomake, jonka perusteella valtion laskutus hoidetaan.

Valvontaeläinlääkäri tekee valtion ja kunnan valvontatehtäviä. Valvontaeläinlääkäri ei tee potilastyötä, tällä välttään mahdolliselta jääviydeltä.

Kaikki kunnaneläinlääkärit tekevät tarvittaessa eläinsuojelu- ja viranomastehtäviä valvontaeläinlääkäriä ollessa estynyt.

Tunturi-Lapin alueella toimii ympäristöterveyspäällikön ja valvontaeläinlääkäriä lisäksi **kuusi kunnaneläinlääkäriä**. Sodankylässä on kaksi virkaa, Kittilässä on kaksi virkaa, Enontekiöllä ja Muoniossa on yhteensä kaksi virkaa.

Toinen Sodankylän kunnaneläinlääkäreistä toimii valmiuseläinlääkäriä eläintautitilanteissa. Kittilän toinen kunnaneläinlääkäri toimii eläinlääkäreiden yhteyshenkilönä, laatii yhdessä valvontaeläinlääkäriä kanssa EHO:n sekä laatii eläinlääkäripäivystyslistan.

Tunturi-Lapissa välimatkat ovat pitkät. Alueen kokonaispinta-ala on noin 31 129 km². Väestömäärä alueella on noin 20 000. Väestötiheys on keskimäärin 0,7 asukasta/km². Tämä vaikuttaa erityisesti päivystykseen, koska yhteen päivystysmatkaan kuluu paljon aikaa.

Poronhoito on merkittävä elinkeino alueella. Porojen lukumäärä Tunturi-Lapin alueella on noin 67 000 kpl. Syksyisin poroerotuksissa tapahtuva porojen loislääkitys antaa eläinlääkäreiden työhön erityispiirteen ja on merkittävä osa kunnallista eläinlääkintähuoltoa Lapissa.

Alueella tehtiin vuonna 2023 yhteensä 163 erotuskäyntiä. Sodankylässä oli 103 käyntiä (lääkittyjen porojen määrä 25061), Kittilässä 53 käyntiä (lääkittyjen porojen määrä 11564) ja Enontekiöllä ja Muoniossa 20 käyntiä (lääkittyjen porojen määrä 9300). Yhteensä alueella lääkittiin 40425 poroa. Erotuksissa eläinlääkäri valvoo eläinsuojelua ja hoitaa tarvittaessa yksittäisten porojen vammoja ja sairauksia loislääkityksen lisäksi. Porojen loislääkitys kestää syyskuusta helmikuulle saakka. Erotukset tekevät syksystä eläinlääkäreiden kiireisimmän työajan. Poroerotuksia on myös viikonloppuisin.

Porojen talviaikainen tarhauksen avulla porot pysyvät kunnossa talven yli. Porojen talvilaitumet ovat heikentyneet. Luontaisen talviaikaisen ruuan, lupon (naavan) ja jäkälän määrä on nykyään vähäistä. Luppokuusikot on hakattu suurimmaksi osaksi. Porojen laidunmaihin kohdistuvat lisääntyvät muiden elinkeinojen paineet: metsätalous, kaivosteollisuus, tuulivoimapuistot sekä matkailu hyödyntävät porojen laidunmaita enenevässä määrin. Porotalous on alueen vanhin elinkeino ja se on muutospaineiden alla muun toiminnan lisääntyessä luonnossa. Poronlihan suoramyyni tuo poronhoitajalle tuloja poronlihan tuottajana.

Poronhoidon kiireisin sesonki on syyskuusta joulukuulle. Tällöin ovat poroerotukset, joissa erotellaan teurasporot eloporoista. Eläinlääkärit lääkitsevät eloporoja loislääkkeellä ja tarkastavat teurastukseen menevät porot ennen teurastusta. Kuumien kesien vuoksi poroilla on viime vuosina esiintynyt

hyttysten levittämää loissairautta (Setariaa). Loislääkitys ehkäisee tehokkaasti Setarian leviämistä poroissa. Tämän vuoksi porot loislääkittiin syksyllä 2023 hyvin kattavasti.

Alueella toimii useita matkailuyrityksiä, joissa on poroajelua. Ajelu tehdään härkäporoilla (kastroitua hirvainta). Ajohärkä on kesytetty poro. Matkailuyritysten, joissa on poroajelua, lukumäärä on noin 13. Eläinlääkärit hoitavat yksittäisten ajoporojen sairauksia ja vammoja.

Alueen lypsykarjat ja tuotantoeläintilat ovat keskittyneet Sodankylään. Sodankylässä on 10 lypsytilaa, 5 liha- ja emolehmätilaa ja 8 lammastilaa. Yhteensä **23 hyötyeläintilaa**. Kittilässä on 1 lypsytila, 5 lihakarja- ja emolehmätilaa ja 1 lammastila. Yhteensä **7 hyötyeläintilaa**. Enontekiöllä on 2 lypsytilaa ja 1 lammastila. Yhteensä **3 hyötyeläintilaa**. Muoniossa on 3 lypsytilaa ja 1 liha- ja emolehmätila. Yhteensä **4 hyötyeläintilaa**.

Yhteensä Tunturi-Lapin alueella on **37 hyötyeläintilaa**.

Lypsytilojen liittyminen terveydenhuoltojärjestelmä Nasevaan kuuluu nykyään meijerin vastuullisuus-ehtoihin, joten kaikki lypsytilat kuuluvat Nasevaan. Terveydenhuoltotyötä tehdään tilalla. Suurin osa tilakäynneistä oli Sodankylässä.

Muonion, Enontekiön ja Kittilän alueella on useita suuria **vetokoiratarhoja**. Vetokoirien lukumääräksi on arvioitu noin 2500 ja vetokoirapaikkoja on koko alueella. Myös vetokoirien kohdalla ennaltaehkäisevän terveydenhuollon merkitys kasvaa. **Vetokoirapaikkoja on Sodankylän pohjoisosassa, Ivalon tuntumassa 4, Kittilässä 14, Muoniossa 5 ja Enontekiöllä 2.** Vetokoirapaikat ovat ilmoituksenvaraisia toimijoita eläinsuojeluvalvonnassa ja ovat säännöllisen valvonnan piirissä.

Metsästyskoirien määrä alueella on suuri. **Lemmikkieläinten** määrä lisääntyy edelleen. Lemmikkeihin kohdistuville eläinlääkäripalveluille asetetaan yhä suurempia odotuksia ja vaatimuksia. Matkailusesonkeina hoidetaan turistien lemmikkien äkillistä hoitoa vaativia sairastumisia tai loukkaantumisia. Vuonna 2023 pieneläinkäyntejä koko alueella oli noin 4734.

Hevostalous käyttää eläinlääkäripalveluja elinkeino- ja harrastetoiminnassa. Ilmoituksenvaraisia talleja (yli kuuden hevosen talleja) on Tunturi-Lapin alueella 9 kpl.

Sodankylän kunnaneläinlääkärit toimivat **poroteurastamoiden tarkastuseläinlääkäreinä** Lapin aluehallintoviraston (AVI) palkkaamina. Sodankylän teurastamoissa on laskettu eläinlääkärien työajaksi teurastamalla yhteensä noin 60 henkilötyöpäivää vuodessa. Kittilän poroteurastamo hoitaa tarkastuseläinlääkäri Rovaniemeltä käsin. Enontekiöltä ja Muoniosta viedään poroja Ruotsin puolelle teurastettavaksi. Eläinlääkärien tulee tällöin laatia eläinten vientitodistukset (Traces-todistukset). Kaikki kunnaneläinlääkärit tekevät porojen ante mortem -tarkastuksia.

Alueella on 3 poroteurastamoja ja 8 poronlihanjalostuslaitosta. Poronlihanjalostuslaitoksista 2 kuuluu AVI:n kautta poronlihan tarkastuseläinlääkärien valvontaan ja 6 kunnallisen valvonnan piiriin. Alueella on 4 kala-alan laitosta.

Eläinlääkäripäivystyksessä (iltaisin ja viikonloppuisin) eläinlääkärille voi tulla **ilmoitus ruokamyrkytyspäilystä**. Eläinlääkäri ottaa tällöin välittömästi yhteyttä ympäristöterveyspäällikköön. Ruokamyrkytysten selvittämiseksi alueella toimii monitahoinen epidemiaselvitystyöryhmä, johon kuuluu myös valvontaeläinlääkäri.

Muonion ja Enontekiö alueella on **rajanylityspaikkoja** Ruotsiin ja Norjaan. Ihmiset matkustavat yhä enemmän lemmikkejä mukanaan ja rajatarkastuksien myötä eläinlääkäreille tulee toisinaan yhteydenottoja tulliviranomaisilta eläinten puutteellisten maahan tuloasiakirjojen vuoksi. Tällöin eläinlääkäri on yhteydessä läänineläinlääkäriin ja hoitaa laittoman maahantuonnin aiheuttamat tarkastukset ja jatkotoimet.

Henkilöstön yhteystiedot sekä toimipisteiden osoitteet:

1. Sodankylä

- Vt. ympäristöterveyspäällikkö Raisa Kiimamaa p. 0405233114.
- Hallintosihteeri Marja Näsi p. 0405032662

Postiosoite: PL 60, 99601 Sodankylä

- Kunnaneläinlääkäri ja valmiuseläinlääkäri Tarja Nikula p. 0405708223
- Kunnaneläinlääkäri Taija Häättylä p. 0400 398975

Vastaanoton osoite: Kaarrostie 15, 99600 Sodankylä. Ajanvaraus ja neuvonta arkisin klo 8-9.30.

2. Kittilä

- Kunnaneläinlääkäri Pirjo Korhonen p.0400393503
- Kunnaneläinlääkäri Milla Saksa p. 0406551926
- Valvontaeläinlääkäri p. 0406692192

Vastaanoton ja toimiston osoite: Sairaalandatie 2 D, 99100 Kittilä. Ajanvaraus ja neuvonta arkisin klo 8-9.30.

3. Enontekiö ja Muonio

- Kunnaneläinlääkäri Marianne Mannela p. 0406621452
- Kunnaneläinlääkäri Hannamari Hintsa p.0408653766
Enontekiön vastaanoton ja toimiston osoite: Enontekiö Sopulikuja 6 F, 99400 Enontekiö
Postiosoite Ounastie 165, 99400 Enontekiö
Ajanvaraus ja neuvonta klo 8.30-10.00. Enontekiön ja Muonion puhelinaika muuttuu 1.3 lähtien ja tulee olemaan klo 8.00-9.00

Muonion vastaanoton osoite: Pirkantie 43, 99300 Muonio

Henkilöstön sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@sodankyla.fi

Yhteinen päivystysnumero päivystysaikana (arkisin klo 16.00- 8.00 ja viikonloppuisin klo 15.00-seuraavan viikon maanantai klo 8.00, ja muina pyhäpäivinä): 020692699

Eläinlääkäriresurssien arviointi

Resurssikartoitus on tehty liitteessä 2. Resurssitarvetta ja käytössä olevia resursseja mitataan henkilötyövuodella (htv). 1 htv on työaika, jonka yksi kokopäiväinen työntekijä tekee vuodessa (12xkuukausityötunnit). Vuosiloma sisältyy henkilötyövuoteen.

Vuonna 2023 alueella on 27 nautatilaa ja 40-50 hevostilaa. Hyötyeläinkäynnit tiloilla painottuvat Sodankylään, jossa oli 172 käyntiä. Kittilässä hyötyeläinkäyntejä tiloille oli 104. Enontekiöllä ja Muoniossa tilakäyntien määrä oli 75.

Poroerottelukäynneistä (163) tehtiin suurin osa (103) Sodankylässä (25061 poroa loislääkittiin). Kittilässä erotusten lukumäärä on 53, poroja loislääkittiin 11564. Enontekiöllä ja Muoniossa erotusten lukumäärä oli 20, poroja loislääkittiin 9300 poroa.

Sodankylän kunnaneläinlääkärit hoitavat Sodankylän poroteurastamoiden poronlihantarkastuksen. Tähän tarvitaan resurssia kuntapuolella.

Pieneläinkäyntimäärät olivat noin 800 pieneläinkäyntiä eläinlääkärinä kohden. Tämän perusteella eläinlääkäriresurssit jakautuvat tasaisesti.

Vetokoiratarhat keskittyvät Enontekiölle, Muonioon ja Kittilään. Suurimmat vetokoiratarhat ovat Muoniossa ja Enontekiöllä. Tarhojen yhteismäärä on 25. Eläinlääkärit tekevät noin 90 vetokoiratarhakäyntiä vuodessa. Hoidettavien koirien määrä tarhakäynnillä vaihtelee 20-100 yksilöön.

Vuonna 2023 päivystämiseen osallistui 6 eläinlääkärinä. Eläinlääkintähuollon toimivuuden kannalta päivystämisen hoitaminen vähintään 6 eläinlääkärin voimin on minimi. Tällöin päivystyskuormittavuus ei kasva eläinlääkärinä kohden liikaa. Ympäri vuorokautinen eläinlääkäripäivystys on nyt kunnossa tällä praktikkoeläinlääkäriresurssilla.

Syksyn viikonloppuerotuksista ja päivystyksistä kertyy eläinlääkäreille paljon päivystysvapaita. Vuoden 2021 alusta lääkärisopimuksen mukaisesti viikonloppupäivystyksistä on kertynyt kaksi päivystysvapaita ja neljästä arki-illasta yksi päivystysvapaa. Vuoden 2023 alusta paikallisen sopimuksen mukaisesti 2 arki-iltapäivystyksestä tulee yksi vapaapäivä. Tämä parantaa eläinlääkärien palautumista päivystyksistä ja työssä jaksamista.

Eläinlääkäripalveluiden resurssitarve on 6 htv. Eläinlääkäripalveluiden henkilöresurssit ovat 6 htv:tä.

Alueella on riittävä määrä eläinlääkärin virkoja ja viranhaltijoita praktiikan hoitoon. Ympäri vuorokautisen eläinlääkäripäivystyksen järjestäminen on kunnallisen eläinlääkintähuollon yksi tärkeimmistä asioista.

Valvonta

Valvonnan resurssitarve on 1 htv. Eläinten hyvinvoinnin valvontaan tarvittava resurssitarve on 0,7 htv, sivutuotevalvonnan resurssitarve 0,05 htv ja terveyden valvontaan 0,05 htv ja elintarvikevalvontaan 0,2 htv.

3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Toimivaltaisen viranomaisen on varmistettava, että kaikki sen virallista valvontaa harjoittava henkilöstö pysyy ajan tasalla toimivaltansa alalla ja saa säännöllistä lisäkoulutusta tarvittaessa. (Valvonta-asetus (EU) 2017/625, 5. artikla)

Eläinlääkäriammattin harjoittaja on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämää ammattitaitoa sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Eläinlääkäriammattin harjoittajan työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammatinharjoittaja voi osallistua tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen. (Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta 29/2000, 18 §).

Kunnaneläinlääkäri tulee olla laillistettu eläinlääkäri ja perehtynyt virkaan kuuluvien tehtäviin. (EiHL 16 §)

Aluehallintovirasto huolehtii oman henkilökuntansa pätevyydestä ja riittävästä osaamisesta. Uusille henkilöille järjestetään tarvittava perehdytyskoulutus. Lisäksi aluehallintovirasto kouluttaa kuntien eläinlääkintähuollon henkilökuntaa ja seuraa henkilöstön täydennyskouluttautumista. Aluehallintovirasto varmistaa aluehallinnon ja kuntien valvovien viranomaisten riittävän hallintomenettelyjen tuntemuksen.

Aluehallintoviraston suunnitelma sisältää oman henkilökunnan koulutussuunnitelman sekä suunnitelman aluehallintoviraston antamasta koulutuksesta.

Kunta työnantajana huolehtii, että kunnaneläinlääkäri virkaan valitaan tehtävään päteviä henkilöitä. Kunnaneläinlääkäri viran kelpoisuusvaatimuksista on Ruokaviraston ohje 7858/04.01.00.01/2021/5. Kunnaneläinlääkäri virkaan edellytetään tutkintoon perustuvan ja erikseen myönnetyn pätevyyden lisäksi, että tehtävään valittavalla henkilöllä on riittävästi osaamista tehtävien hoitoon. Kunta varmistaa, että kunnan valvovilla viranomaisilla on riittävä ja asianmukainen hallintomenettelyjen tuntemus. Kunta huolehtii uusien henkilöiden tarvittavasta perehdytyskoulutuksesta. Riittävään osaamiseen kuuluu myös tehtävien edellyttämä kielitaito. Tehtävänjaossa on huomioitava, että osa eläinlääkintähuollon tehtävistä on varattu ainoastaan eläinlääkäri tehtäviksi. Esimerkiksi lääkkeiden luovutus vastaanotolta edellyttää aina eläinlääkäri päätöstä asiasta samoin eläinlääkinnällinen tutkimus, eläimen taudinmääritys ja näihin liittyvistä hoidoista ja lääkityksistä päättäminen. Myös monet valvontatehtävät edellyttävät eläinlääkäri tutkintoa.

Kunta työnantajana huolehtii, että eläinlääkintähuollon henkilöstöllä on riittävät mahdollisuudet osallistua täydennyskoulutukseen. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan ympäristöterveydenhuollon henkilökunnan olisi päästävä osallistumaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen vähintään kahdeksana päivänä vuodessa. Kunta laatii eläinlääkintähuollon henkilökunnan monivuotisen täydennyskoulutussuunnitelman. Suunnitelman ei tarvitse sisältää yksityiskohtaisia koulutustietoja, vaan sen tulee perustua henkilöstön ja organisaation osaamistarpeen arviointiin ja voi sisältää tavoitteet koulutusmäärästä ja koulutusten sisällöistä. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa koko henkilöstön riittävä täydennyskoulutussuunnitelma ja osaaminen.

Kunta suunnittelee, miten varmistetaan henkilökunnan riittävä pätevyys ennen työsuhteen solmimista. Suunnitelmassa kuvataan myös, miten varmistetaan, että muille kuin eläinlääkäreille ei anneta työtehtäviä, jotka säädösten mukaan kuuluvat eläinlääkäri tehtäviksi. Suunnitelmaan sisällytetään kunnan eläinlääkintähuollon henkilökunnan monivuotinen täydennyskoulutussuunnitelma.

Kaikki Tunturi-Lapin alueella vakituisissa eläinlääkärin viroissa olevat eläinlääkärit ovat Suomessa laillistettuja eläinlääkäreitä.

Kunnaneläinlääkäreiden täydennyskoulutus

- aluehallintoviraston koulutuspäivät
- eläinlääkäripäivät
- yksityiset koulutukset
- Ruokaviraston koulutukset

Alueen eläinlääkärit osallistuvat AVI:in järjestämille syksyllä ja keväällä. Koulutus keskittyy ajankohtaisiin aiheisiin: eläintautitilanteeseen, porojen terveyteen ja teurastukseen liittyviin asioihin ja eläinsuojeluun.

4. TIETOJÄRJESTELMÄT

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan liittyvät tiedot tallennetaan sähköisiin tietokantoihin. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa tukemaan on rakennettu useita toisiinsa liittyviä tietojärjestelmiä. Eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmä Elite korvataan uudella ja monipuolisemmalla tietojärjestelmäkokonaisuudella asteittain. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmien kehittämisen myötä parannetaan valvonnan tiedonhallintaa, mahdollistetaan entistä paremmin valvonnan tehokas kohdentaminen, riskiperusteisuus ja seuranta sekä lisätään sähköistä asiointia. Ruokavirasto pitää myös eläinlääkärirekisteriä. Lisäksi tuomioistuinten määräämät eläintenpitokiellot merkitään Oikeusrekisterikeskuksen pitämään eläintenpitokieltorekisteriin, jota eläinsuojeluviranomaiset voivat selata Ruokaviraston järjestelmän kautta. Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään TRACES-järjestelmää.

Elvi on eläinten hyvinvoinnin otantavalvontojen järjestelmä. Elviin tallennetaan eläinten hyvinvoinnin ja eläinkuljetusten otantatarkastukset, niihin liittyvät kuulemiset sekä päätöstiedot ja mahdolliset uusintatarkastukset. Lisäksi teurastamojen tarkastuseläinlääkärit raportoivat Elvin kautta kuukausittaiset lihan tarkastustiedot. Elviin tallennetut maatilojen eläinten hyvinvoinnin otantatarkastukset siirretään myös ehdollisuuden sovellukseen (Tukisovellus), jossa ne ovat ehdollisuuden valvonnan hyödynnettävissä. Elviä käyttävät Ruokavirasto ja Aluehallintovirastot. Ehdollisuuden tarkastukset tallennetaan Tukisovellukseen.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmiä laajennetaan seuraavaksi muihin eläinten hyvinvoinnin tarkastustyyppisiin sekä tämän jälkeen eläinten hyvinvointiin liittyvien luvanvaraisten toimintojen hallinnointiin. Eläinsuojelulain 39 § mukaisten eläinsuojelutarkastusten (epäilyyn perustuvat tarkastukset) tallennus ja kohteiden hallinnointi on keskiössä vuonna 2020 käynnistetyssä ELSU-projektissa, joka on osa ympäristöterveydenhuollon valvontajärjestelmäkokonaisuuden (YTVK) kehittämishanketta. ELSU-projektissa tuotettava sovellus tulee olemaan osa Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin (ELTE)-järjestelmää. Sovellus on Ruokaviraston ja avien lisäksi myös kunnaneläinlääkärien käytössä, mikä tehostaa eläinsuojeluvalvonnan prosesseja ja tiedonkulkua sekä poistaa aluehallintovirastojen nykyisin suorittaman lomaketallennuksen. Sovelluksen kehitys jouduttiin rahoitusongelmien vuoksi keskeyttämään alkuvuodesta 2023, jonka vuoksi sen käyttöönotto ja jatkokehitys ovat avoinna. Eliten käyttö jatkuu rinnakkain uudempien eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sovellusten kanssa talveen 2023 saakka. Elitessä olevat yksityisten eläinlääkäripalvelutuottajien-, eläinkuljettaja- ja eläinvälittäjärekisterit siirretään meneillään olevassa ILMO-hankkeessa muihin sovelluksiin. Lääkevalmisterekisterin ylläpito on päättynyt 27.1.2022.

Eläinten terveydenhallintahankkeessa (ELTE) eläinlääkintähuollon viranomaisille luodaan mahdollisuus saada, hallinnoida ja raportoida sähköisen järjestelmän avulla tarvitsemiaan tietoja, jotka liittyvät eläintautiepidemian kokonaishallintaan, yksittäisten eläintautiepäilyjen ja -tapausten ilmoittamiseen ja taudintorjuntatoimiin, eläintautien seurannan järjestämiseen, eläinten pakolliseen zoonoosivalvontaan sekä lääkitsemisen valvontaan. Tiedot liittyvät olennaisesti niin yksittäisen pitopaikan eläintautitilanteeseen kuin hallinnollisen alueen tai koko maan eläintautitilannekuvaan sekä tietojen helppoon saatavuuteen ja käytettävyyteen. Vuodesta 2022 alkaen ELTE -järjestelmään on tallennettu eläintautiepäilyihin ja eläintautien torjuntatoimiin liittyviä virkatoimituksia. ELTE on korvannut Eliten vuodesta 2022 alkaen myös eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin puutteiden johdosta määrättävien siirtoajoitusten tietojärjestelmänä. ELTE- järjestelmä toimii eläinten siirtokieltojen asettamis- ja tallennuspaikkana, tiedot välitetään eläinrekisterien kautta toimijoille (esim. teurastamoiden rekisterikyselyt) Seuraavina vuosina järjestelmään lisätään pakollinen salmonellavalvonta, luvanvaraiset eläinten pitopaikat sekä vesiviljelypaikkojen hyväksynnät. ELTE-järjestelmän osana on EU-eläinlääkeasetuksenedellyttämän eläinlajikohtaista mikrobilääkkeiden käyttötiedon (ELKE) kerääminen. Mikrobilääketiedot toimitetaan joko eläinlääkäreiden potilastietojärjestelmistä rajapinnan kautta tai Vetportti- sovellukseen käsin kirjaamalla. Mikrobilääkkeiden käyttötiedon kerääminen aloitettiin 1.4.2022 ja vuoden 2023 aikana

kerättävä tieto raportoidaan myös EU:lle. Aluehallintovirastojen ja Ruokaviraston on mahdollista hyödyntää tietoa eläinlääkäreiden sekä nautojen ja sikojen pitopaikkojen valvonnassa.

Ruokaviraston eri viranomaisrekistereiden tietoja hyödynnetään terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmissä. Tavoitteena on tukea ja tehostaa eläinten hyvinvoinnin, terveyden ja lääkitsemisen valvonnan prosesseja ja tiedonhallintaa valvontaketän muutoksista riippumatta.

TRACES (Trade Control and Expert System) on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakauppa), tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä EU:n ulkopuolisiin maihin. Järjestelmässä laaditaan sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset ja sivutuotteiden kaupalliset asiakirjat sekä rajatarkastusasemalla suoritettavan valvonnan terveyttä koskeva tuloasiakirja (CHED) sähköisesti. Lisäksi järjestelmässä laaditaan viennissä tarvittavat terveystodistukset niissä tapauksissa, joissa EU ja vientimaa ovat sopineet järjestelmän käytöstä. TRACES-järjestelmän avulla voidaan seurata ja jäljittää lähetyksiä ja eri osapuolet saavat tietoa lähetyserää koskevista tarkastuksista ja niiden tuloksista. Lisäksi se sisältää kartaston, jonka avulla voi tehdä eläville eläimille vaadittavan reittisuunnitelman sekä voimassa olevan EU-lainsäädännön valvonnan koskien elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden sisämarkkinakauppaa ja tuontia kolmansista maista. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (kunnaneläinlääkärit, läänineläinlääkärit, maa- ja metsätalousministeriö, Tulli ja Ruokavirasto) että toimijat. Viranomaisille ja myös toimijoille suunnattuja koulutuksia järjestetään tarvittaessa.

TRACES-NT on korvannut TRACES Classicin kokonaan loppuvuodesta 2021. Sivutuotteet, joiden DOCOM-osio siirtyi joulukuussa 2021, oli viimeinen TRACES NT:hen siirtynyt osio. TRACES Classic suljettiin pysyvästi vuoden 2022 alkupuolella. TRACES-NT:n periaatteet ovat samat kuin TRACES Classicissa, mutta uutuutena tullaan ottamaan käyttöön myös todistusten sähköiset allekirjoitukset. Ruokavirastossa on perustettu työryhmä, joka käsittelee TRACES-järjestelmään liittyviä asioita.

Kartturi-sovelluksen toiminnallisuuksia eläintautien hallinnan osalta on toteutettu ja toteutetaan vuoden 2023 aikana ELTE-järjestelmään. ELTE-järjestelmässä luodaan rajoitusvyöhykkeet kartalle sekä haetaan vyöhykkeillä sijaitsevat eläinten pitopaikat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Raporttien ja listojen luominen tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten tai ennalta ehkäisevien toimien suunnittelua tai varautumista varten on mahdollista ELTE-järjestelmässä. Käytetään apuna eläintautien torjuntatoimien suunnittelussa ja tilannekuvan muodostamisessa. Kartturi-sovelluksella voidaan luoda rajoitusvyöhykkeet kartalle sekä hakea vyöhykkeillä sijaitsevat eläinten pitopaikat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi luoda raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten tai ennalta ehkäisevien toimien suunnittelua tai varautumista varten. Käyttäjinä ovat edelleen ruokavirastolaiset, läänineläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit. Kartturissa olleita toiminnallisuuksia kehitetään vuoden 2023 aikana ELTEen. Kartturi-sovellusta on mahdollista käyttää vuoden 2023 marraskuuhun saakka.

Eläintietojärjestelmä on nauta-, lammas-, vuohi- ja sikaeläinten tunnistamiseen ja rekisteröintiin sekä tapahtumien, eläinmäärien ja siirtojen ilmoitusten tekemiseen, seurantaan ja tunnistimien tilaukseen tarkoitettu järjestelmä. Eläintietojärjestelmän tietoja hyödynnetään ja on joidenkin tietojen osalta selattavissa seuraavissa sovelluksissa kuten tukisovellus, ELTE, Vipu-palvelu, Eläinvalvontasovellus, Nettikattras, Minun maatilani, Sikava ja Naseva. Lammas- ja vuohirekisteri sekä korvamerkkitalausjärjestelmä otettiin käyttöön vaihteittain vuosien 2008-2011 aikana. Sikarekisteriosio otettiin käyttöön vuoden 2011 lopulla. Uudistettu nautarekisteri otettiin käyttöön huhtikuussa 2022. Tässä yhteydessä otettiin käyttöön asiakkaille ilmainen asiointisovellus sekä huomautusjärjestelmä, joka tuottaa eläintenpitäjille järjestelmään ilmoituksia nautarekisterissä olevista virhehuomautuksista, esitetyistä ilmoituksista sekä saapuneista tiedotteista. Uudistus mahdollistaa myös eläintietojen sujuvamman käytön muissa

järjestelmissä. Eläintietojen ilmoittaminen tehdään yhtenäisiä palveluja käyttäen ja tiedot ovat eläintenpitäjien, viranomaisten ja muiden asianosaisten käytettävissä. Eläintietojärjestelmän tiedot ovat äärimmäisen tärkeitä elintarvikeeturvallisuuden varmistamisessa, eläinten jäljittämisessä eläintautien torjunnassa sekä lisäksi niitä hyödynnetään maatalouden tukien maksujen perusteena.

Eläintietojärjestelmän avulla voidaan tehdä nautojen, lampaiden ja vuohien tunnistintilausten lisäksi myös muita yksilöllisiä tunnustilauksia (esim. hevos-, kameli- ja hirvieläinten yksilölliset tunnustuskoodit) sekä rekisterikyselyitä (teurastamot ja viranomaiset). mm. eläintautien torjunnassa ja maatalouden tukihallinnon palveluissa. Eläintietojärjestelmän avulla voidaan tehdä lampaiden ja vuohien korvamerkkitylausten lisäksi myös muita yksilöllisiä tunnustilauksia (esim. hevos-, kameli- ja hirvieläinten yksilölliset tunnustuskoodit) sekä rekisterikyselyitä (teurastamot ja viranomaiset).

Eläintietojärjestelmään on tehty rajapintapalveluja (ELRA) sidosryhmien tietojen siirtoa varten. Nautarekisterissä sidosryhmille tarjotaan rajapintapalveluita Suomi.fi palveluväylän kautta. Lammas- ja vuohirekisterin, sikarekisterin ja siihen liitetyn korvamerkkitylausjärjestelmän toiminnallisuuden tekninen elinkaari on päättymässä ja järjestelmä uudistetaan niiltä osin lähivuosina.

Eläintietojärjestelmään ilmoitetaan nauta-, -lammas- ja vuohieläinten tiedot, kuten EU-tunnus, syntymäaika, sijaintitieto, rotu, sukupuoli, emätieto, omistajatiedot sekä tapahtumailmoitukset. Sika-eläinten osalta ilmoitetaan siirrot, ostot, myynnit sekä eläinmääräilmoitukset. Näiden lisäksi teurastamot ja välittäjät tekevät teurastus- ja välitysilmoitukset. Hävityslaitokset tekevät hävitysilmoituksia keräämistään kuolleista eläimistä, joten jokaisen elintarvikeketjun ulkopuolellekin jääneen yksilöeläimen jäljitettävyyden varmistetaan.

Ruokavirasto on 1.1.2022 lähtien vastannut eläinrekistereiden (lammas-, vuohi- ja sikarekisteri) asiakaspalvelusta. Toukokuun 2022 alusta virasto on vastannut myös nautarekisterin asiakaspalvelusta.

Eläintietojärjestelmää käyttävät mm. eläintenpitäjät, eläinvälittäjät, teurastamot, ELY-keskukset, läänineläinlääkärit, MMM ja Ruokavirasto.

Eläinvalvontasovellus on osa maaseutuhallinnon tukisovellusta ja sitä käytetään eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin ELY-keskusten suorittamien otantavalvottavien eläinlajien sekä eläintukien valvontahavaintojen tallennukseen. Aiemmin käytössä ollut ID-valvontasovellus on vuodesta 2022 alkaen vain selailukäytössä, joka päättyy vuoden 2023 loppuun mennessä. Tiedot säilytetään tietokannassa. Tietojärjestelmistä eläinvalvontasovellus tulee jatkossa olemaan yhteydessä ELTE-tietojärjestelmään, joka on korvannut vuodesta 2022 alkaen Eliten eläinten siirtorajoitustietojen tallennuspaikkana. Rekistereistä eläinvalvontasovellus käyttää lammas- ja vuohi-, nauta-, sika-, eläintenpitäjä- ja pitopaikka-, maatala-, asiakas-, tarkastuskohde- ja eläintenvälittäjärekistereitä. Sovellus lukee myös vanhaa ID-valvontasovellusta haettaessa taustatiedoiksi listaukset valvontakohteiden aiemmista eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonnoista. Eläinvalvontasovellusta käytetään ELY-keskuksissa, aluehallintovirastoissa, Ruokavirastossa sekä MMM:ssä.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri (EPR) on Ruokaviraston omistama eläintenpidon ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu tietojärjestelmä. Kunnan maaseutuviranomaisten ja Aluehallintovirastojen käytössä olevalla sovelluksella rekisteröidään maaeläinten sekä sukuolujen ja alkioiden pitopaikat ja eläintenpitotoiminta (pois lukien lemmikkieläimiä pitävät kotitaloudet, eläinlääkäreiden klinikat ja vastaanotot sekä luvanvarainen toiminta) ja muodostetaan eläintenpitäjien tarvitsemat pitopaikkakohtaiset pitopaikkatunnukset sekä merkintätunnukset (siat ja munintakanalat). Lisäksi sovellusta käytetään haaskapaikkojen rekisteröintiin sekä eläinten hyvinvointilain 57§ (kotieläinpiha), 58§ (luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhaus tai riistanhoidollinen tarhaus), 60§ (ammattimainen tai muutoin laajassa mitassa tapahtuva seura- ja harrastuseläinten pito) ja 61§ (avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten

hoitolatoiminta) mukaisen ilmoituksenvaraisen toiminnan rekisteröimiseen 21 § (lihan, munien ja siitoseläinten tuotantotarhat), 23 § (riistanhoidolliset tarhat) ja 24 § (ammattimainen tai muutoin laajassa mitassa tapahtuva seura- ja harrastuseläinten pito) mukaisen ilmoituksenvaraisen toiminnan rekisteröimiseen. Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriä käyttävät Ruokavirasto, läänin- ja kunnaneläinlääkärit, ELY-keskukset sekä kunnan maaseutuviranomaiset. Uudistettu eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri otettiin käyttöön viranomaisille tammikuussa 2019 ja sähköinen asiointipalvelu, jolla mahdollistetaan pitopaikkojen, eläintenpitotoiminnan ja haaskaruokintapaikkojen rekisteröinti sekä eläinsuojelulain ja myöhemmin eläinten hyvinvointilain mukaisen ilmoituksenvaraisen toiminnan sähköinen asiointi, otettiin käyttöön syksyllä 2021.

Vesiviljelyrekisteri on Ruokaviraston omistama vesiviljelyeläinten pitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty sovellus, joka on LVO:n omistaman Kaveri-järjestelmän osana. Vesiviljelyrekisteri tullaan uudistamaan lähivuosina. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kalojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät joitain yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Vesiviljelyrekisterin pitopaikat ovat käytettävissä Vesiviljelyrekisteri-sovelluksessa. Käyttöoikeuksia haetaan Pääsynhallinnan kautta.

Tukisovellus on Ruokaviraston sovellus, joka sisältää viljelijätukien hallinnoinnin lisäksi myös eläinvalvontasovelluksen (eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin sekä eläintukien valvonnat otantavalvottavien eläinlajien osalta).

Valvonnan viranomaisestrangit eli Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu Ruokaviraston toimialan viranomaisten väliseen viestintään. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Työtiloja voidaan luoda myös muille kuin viranomaisille, esimerkkinä Kapula, jossa voidaan jakaa tietoa kaikille eläinlääkäreille. Pikantissa on eläintautien torjuntaa koskeva toimintaohjekansio ja eläintautiepidemioiden hallintaa varten oma työtila. Julkinen Ruokaviraston internetsivusto palvelee erityisesti kuluttajia, toiminnanharjoittajia ja yrittäjiä, kun valvojille suunnattu materiaali on Pikantissa.

Sähköisen asioinnin mahdollistaminen ja kaikinpuolinen kehittäminen on tavoitteena koko eläinlääkintähuollon kentässä.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä:

Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä on Eläinten terveys ry:n (ETT) omistama ja ylläpitämä selainpohjainen sovellus, jota käyttävät nautatilat, eläinlääkärit sekä muut toiminnan yhteistyötahot, kuten meijerit, teurastamot ja neuvonta. Nasevaan tallennetaan terveydenhuollon sopimustilojen toimenpiteet. Kansallisen eläinten terveydenhuollon puitteissa on määritelty terveydenhuollon kansalliset toimenpiteet nautatiloille. Nasevan avulla voidaan seurata tiloilla tehtyjä terveydenhuoltokäyntejä sekä terveydenhuollon kansallisten tavoitteiden toteutumista. Näitä ovat maidon- ja naudanlihantuotannossa mm. vapaus BVD:stä, salmonellasta ja pälvilsasta, ennakoiva tautien torjunta, jäämien hallinta sekä eläinten hyvinvointi ja hyvä maidon ja lihan laatu. Eläinlääkärit ja tuottajat voivat hyödyntää Nasevaa lääkitys- ja hoitotietojen kirjauksessa sekä tuottajat ketjuinformaatiotietojen välittämisessä.

Sikava eli sikaloiden terveystuokitusrekisteri on selainpohjainen sovellus, jota käyttävät sikatilat, eläinlääkärit sekä muut toiminnan yhteistyötahot, kuten teurastamot ja neuvonta. Sovelluksen omistaa ja sitä ylläpitää ETT. Sikava yhdistää teurastamoiden sikaloita koskevat terveystuokitusjärjestelmät yhdeksi keskitetyksi rekisteriksi. Ratkaisu mahdollistaa sikaloiden terveystuokitusten ja luokitusmuutosten reaaliaikaisen seurannan, sikaloiden tautitilanteen ja sioille annettujen lääkkeiden sekä lääkkeiden käyttötarpeiden syiden seurannan, ketjuinformaatiotietojen välittämisen sekä tarjoaa runsaasti muuta informaatiota eri käyttäjäryhmille. Rekisterin terveystuokitustietojen perusteella teurastamot voivat suunnitella eläinkuljetukset ja teurastukset siten, että terveet siat eivät saa tartuntoja sairaista sioista.

Aluehallintovirasto huolehtii, että eläinlääkintähallinnon käytössä olevat tietojärjestelmät ovat tehokkaassa käytössä valvonnan apuna. Tietojärjestelmien käytölle varataan riittävät resurssit ja osaaminen. Uusien työntekijöiden riittävät käyttöoikeudet varmistetaan ja henkilöt perehdytetään tietojärjestelmien käyttöön.

Kunta huolehtii, että eläinlääkintähallinnon käytössä olevat tietojärjestelmät ovat tehokkaassa käytössä valvonnan apuna. Tietojärjestelmien käyttöön ja käyttöönottoon varataan riittävät resurssit ja varmistetaan niiden käytön osaaminen. Uusien työntekijöiden riittävät käyttöoikeudet varmistetaan ja henkilöt perehdytetään tietojärjestelmien käyttöön.

Tunturi-Lapin alueella TRACES NT-järjestelmää käytetään elävien eläinten, eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakaupassa), tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä EU:n ulkopuolisiin maihin.

Nasevaa käytetään ympäristöterveydenhuollon alueella nautatiloilla, joiden kanssa on terveydenhuoltosopimus. Lääkitykset päivittyvät Nasevaan eläinlääkäriohjelmaan (Klini-Q) kautta. Sikava ei ole käytössä toiminta-alueella.

Ympäristöterveydenhuollon alueella eläintenpitäjärekisteriä käytetään lammas-, ja nautaeläinten kohdalla sekä haaskaruokintapaikkojen rekisteröinnin kohdalla. Näihin on nykyään pääsy valvontaeläinlääkärillä, joten tietoja pääsee hakemaan nopeasti.

Virkaeläinlääkärit käyttävät Ruokaviraston Pikantti-intranetia.

Sodankylän, Kittilän, Enontekiön ja Muonion eläinlääkäreillä on 1.1.2024 alkaen tullut käyttöön yhteinen potilastieto-ohjelma (KLINI-Q). Tämä helpottaa huomattavasti potilastyötä, kun potilastiedot ovat luettavissa alueen kaikilla eläinlääkäreillä.

5. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Hallintolaki edellyttää, että viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen.

Eläintautilaissa ja eläinsuojelulaissa on säännöksiä eri viranomaisten velvollisuuksista ilmoituksiin ja yhteistyöhön eläntauti- ja eläinsuojelutapauksissa.

Toimivaltaiset viranomaiset noudattavat toiminnassaan suurta avoimuutta. Yleisöllä on oikeus tutustua toimivaltaisten viranomaisten valvontatoimia ja niiden tehokkuutta koskeviin tietoihin sekä valvontaraportteihin (Valvonta-asetus (EU) 2017/625). Viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetään myös julkisuuslaissa (621/1999).

Viestinnän periaatteina on luotettavuus, avoimuus, tasapuolisuus ja nopeus. Viestintää ohjataan VASU:n 1-osan luvussa 5 ja ympäristöohjelman kohdassa 2.7.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon viestinnästä vastaa ympäristöterveyspäällikkö. Eläintauteihin ja eläinsuojeluun liittyvissä asioissa tiedottamisesta vastaa valvontaeläinlääkäri tai tapausta hoitava eläinlääkäri.

Ruokamyrkytys epidemioissa tiedottamisesta vastaa ruokamyrkytystyöryhmän johtava lääkäri.

5.1 Viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedotus

Monessa valvontatilanteessa saatetaan tarvita useamman viranomaisen yhteistyötä. Esimerkiksi eläinsuojeluvalvonnassa poliisin ja kunnan eläinsuojeluviranomaisen yhteistyö ja zoonoositapausten yhteydessä eläinlääkintähuollon ja terveydenhuollon yhteistyö on erittäin tärkeää. On suositeltavaa, että kaikilla tasoilla viranomaiset muodostavat toimivat yhteistyöverkostot esimerkiksi järjestämällä yhteisiä tapaamisia, säännöllisiä kokouksia tai yhteisiä koulutustilaisuuksia.

Aluehallintovirasto suunnittelee tiedonkulun ja yhteistyön aluehallintoviraston, kuntien ja keskushallinnon viranomaisten välillä sekä yhteistyön muiden viranomaisten kuten poliisin, pelastusviranomaisten, ELY-keskusten ja terveysviranomaisten kanssa. Lisäksi on suunniteltava yhteydenpito sidosryhmiin ja alan toimijoihin kuten meijereihin ja teurastamoihin. Tunturi-Lapin alueella noudatetaan Lapin aluehallintoviraston viestintäsuunnitelmaa.

Eläinlääkäreillä ja terveystarkastajilla on käytössä sähköpostiryhmät. Yhteisiä työkokouksia eläinlääkäreiden kesken on pyritty järjestämään vähintään puolivuositain. Kokouksia järjestetään Teams-kokouksina. Eläinlääkäreille on luotu oma kansio Y-asetalle, johon kaikilla viranhaltijoilla on pääsy. Y-asetalla on eläinlääkäreiden yhteistä materiaalia, kuten päivystyslistat, ohjeita ja eläinsuojelutarkastukset. Lisäksi eläinlääkäreillä on syksystä 2020 lähtien ollut yhteinen kalenteri, johon merkitään esimerkiksi lomat ja muut poissaolot.

Eläinlääkärit tekevät yhteistyötä terveystarkastajien ja muiden kuntien valvontaviranomaisten, Lapin aluehallintoviraston läänineläinlääkäreiden ja Ruokaviraston viranomaisten kanssa. Yhteistyömuotoina ovat sähköposti, puhelinkeskustelut ja koulutuspäivät. Valvontaeläinlääkäri tekee toisinaan tarkastuksia yhdessä muiden eläinlääkärien, terveystarkastajien, läänineläinlääkärien, poliisin, Tukesin, Ely-keskuksen sekä ympäristötarkastajien kanssa.

Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden ja etujärjestöjen kuten esimerkiksi poliisin, tullin, rajavartiolaitoksen, alueellisten terveyskeskusten, Tukesin, Ely-keskuksen, Suomen Eläinsuojelu Yhdistyksen, oppilaitosten jne. kanssa.

Yhteyden ja tiedottamisen aluehallintovirastoon, poliisiin, terveysviranomaisiin ja elintarvikeviranomaisiin hoitaa pääsääntöisesti ympäristöterveyspäällikkö. Kunnaneläinlääkärit ovat tapauksesta johtuen tarvittaessa yhteydessä aluehallintovirastoon ja muihin viranomaisiin hoitamisissaan tapauksissa.

Erityistilanneviestintä

Eläintauteja koskevissa erityistilanteissa viestintä tapahtuu eläinlääkintähuoltolain mukaisella tavalla. Esimerkiksi vastustettavan eläintaudin ollessa kyseessä eläinlääkäri tekee asiasta ilmoituksen läänineläinlääkärille, joka ilmoittaa asiasta Ruokavirastoon valvontaosastolle Eläinten terveys ja hyvinvointiyksikköön. Jos eläinlääkäri ei tavoita läänineläinlääkärää, ilmoittaa hän asiasta Ruokavirastoon. Asiasta ilmoitetaan ympäristöterveyspäällikölle, jonka kautta voidaan tarvittaessa kutsua koolle ruokamyrkytystyöryhmä.

Ruokamyrkytys- tai vesivälitteisen epidemian ollessa kyseessä noudatetaan Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon ohjetta Tiedottaminen ja viestintä häiriötilanteissa.

6. Maksut

Kunta voi periä nk. klinikkamaksun kunnan järjestämistä toimitiloista ja työvälineistä sekä avustavan henkilökunnan palkkauksesta aiheutuvista kustannuksista, kun eläimiä hoidetaan eläinlääkärin vastaanotolla. (ElhL 21 §)

Kunta voi osallistua peruseläinlääkäripalvelusta ja kiireellisestä eläinlääkärinavusta kotieläimen omistajalle tai haltijalle aiheutuneisiin kustannuksiin. (ElhL 22 §)

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja kunnallisiin eläinlääkäripalveluihin liittyvistä maksuista ja korvauksista on säädetty eläinlääkintähuoltolain 5. luvussa ja eläinlääkintähuoltoasetuksen (1031/2009) 3 §:ssä. Valtion varoista maksetaan kunnalle korvaus 15 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen valvontatehtävien suorittamisesta. (ElhL 23 §) Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään myös elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), eläimistä saatavista sivutuotteista annetussa laissa (517/2015), eläinsuojelulaissa (247/1996), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetussa laissa (1069/2021).

Eläintautilakiin ja sivutuotelakiin perustuvista kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista. (MMM 1221/2022)

Jos kunta tuottaa peruseläinlääkäripalvelua lemmikki- ja harraste-eläimille tilanteessa, jossa palvelua on saatavilla yhteistoiminta-alueella myös yksityisiltä palveluntarjoajilta, on suositeltavaa, että kunta perii asiakkailta klinikkamaksun ja maksun keskitetystä yhteydenottopalvelusta. Kunnan on vahvistettava kunnalle mahdollisesti perittävien klinikkamaksujen ja keskitetystä yhteydenottopalvelusta perittävien maksujen suuruudet. Klinikkamaksuja vahvistettaessa on syytä huomioida klinikan varustustaso. Jos kunta ostaa praktiikkapalveluja yksityisiltä eläinlääkäripalvelujen tuottajilta, on kunnan valvontaviranomaisen vahvistettava ostosopimuksessa, että palvelujen tuottaja perii kotieläinten omistajilta tai haltijoilta enintään sen suuruiset maksut, jotka kyseinen palveluntuottaja on ilmoittanut tarjousasiakirjassaan.

Kunnalla on mahdollisuus maksaa subventioita varmistaakseen, että sairasta eläintä ei jätetä hoitamatta matkoista johtuvien kustannusten takia ja turvatakseen kuntalaisten tasapuoliset oikeudet lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä. Kunta voi asettaa tietyn omavastuuosuuden matkoista johtuviin kustannuksiin (kunnallisen eläinlääkäritaksan matkasta riippuva käyntimaksu ja kilometrikorvaukset) ja subventoida eläinlääkäripalvelujen käyttöä omavastuuosuuden ylittävältä osalta. Jokaisella kunnalla on lain nojalla mahdollisuus päättää omista subventioistaan, mutta suositeltavaa on tehdä päätös koko yhteistoiminta-alueen osalta.

Valvontatehtävistä maksettavista korvauksista on MMM:n ohje 806/01.05/2016 sekä korjaus edelliseen tulkintaohjeeseen. Aluehallintovirasto antaa tarkemmat ohjeet eläinlääkintähuoltolain sekä eläintautilain nojalla tapahtuvasta laskutuksesta.

Tunturi-Lapissa on otettu käyttöön 1.2.2014 klinikkamaksu 10 euroa (sis. alv:n) pieneläinkäyntiä kohden. Klinikkamaksut kattavat toimipisteiden vuokra- ja siivouskuluja. Klinikkamaksuja tulee myös käyttää vastaanottojen kehittämiseen ja varustustason ylläpitämiseen ja varusteiden hankintaan. Sodankylän ja Kittilän vastaanotoilla on röntgen, jonka laitemaksuksi yhteistyöalue on vahvistanut 42 euroa (sis.alv:n)/kuvaus.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella on yhteiset hyötyeläinsubventiot (nauta, poro, lammas). Hevosten kiireistä hoitoa koskevat sairastapaukset (ähkyt, haavat yms.) ovat niin ikään subventioiden piirissä. Eläimen omistajan omavastuuosuus käyntimaksusta on 35 € ja km-kuluista 17 €. Toimenpidettä ei subventoida. Alv-osuus tulee kokonaan eläimen omistajan maksettavaksi.

7. VALVONNAN TOIMEENPANO

Kunnan on huolehdittava eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa, eläinten lääkitsemislaissa sekä sivutuotelainsäädännössä kunnaneläinlääkärille säädettyjen tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä alueellisen suunnitelman ja valtakunnallisen ohjelman mukaisesti. (ElhL 15§)

Valvonnan suuntaamisessa pyritään riskiperusteisuuteen ottaen kuitenkin huomioon säädösten edellyttämät vaatimukset. Valvontaa suoritetaan sekä ennalta suunniteltuna valvontana että epäilyyn perustuvana valvontana.

Kunta varmistaa korjaavien toimenpiteiden loppuun saattamisen. Lisäksi kunta varmistaa valvontatietojen asiallisen dokumentoinnin, tallentamisen ja raportoinnin.

Valvontaan liittyviä ohjeita ja lomakkeita on Pikantissa sekä aihealueittain Ruokaviraston nettisivuilla eläinten pitämiseen sekä sivutuotteisiin liittyen.

8. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen alaiset asetukset on uudistettu ja myös niitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen.

Eläinterveysviranomaisen tekemään tarkastukseen tai tutkimukseen, joka liittyy eläinterveyttä koskevien säädösten noudattamisen valvontaan, sovelletaan, mitä valvonta-asetuksessa (EU 625/2017) säädetään virallisesta valvonnasta.

8.1 Eläintautivalmius

Aluehallintovirasto suunnittelee, ohjaa ja toteuttaa eläintautien vastustamista sekä valvoo eläinterveyttä koskevien säännösten sekä niiden nojalla tehtyjen päätösten noudattamista toimialueellaan. Aluehallintovirasto ylläpitää toimialueensa eläintautivalmiutta ja laatii toimialuettaan koskevia valmiussuunnitelmia eläintautien varalta. (Eläintautilaki 76/2021(EtL), 68 §)

Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä syntyy yleensä joko pitopaikassa eläimen tai eläinryhmän kliinisten oireiden tai tuotannon tunnuslukujen muutosten perusteella tai näytteen tutkimuksen yhteydessä laboratoriossa. Kunnan- tai läänineläinlääkäriin on viipymättä tutkittava eläin, jossa epäillään viranomaistoimin vastustettavaa tai uutta eläintautia ja arvioitava, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Joskus päätöksen lisänäytteiden ottamisesta tekee Ruokavirasto. Epäilyn kynnyks on syytä pitää alhaisena, koska eläintautitilanne saattaa erityisesti kansainvälisen eläinkaupan ja muun liikenteen vuoksi tai luonnonvaraisten eläinten tautitilanteen vuoksi muuttua nopeasti.

Päätöksen siitä, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily, tekee aluehallintovirasto. Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily tai viranomaistoimin vastustettava tai uusi vakava eläintauti on todettu, aluehallintovirasto antaa pitopaikalle päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Jos tauti on todettu, aluehallintoviraston on ryhdyttävä taudin luokituksen edellyttämiin tarpeellisiin toimenpiteisiin yhteistyössä toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tartunnan leviämisen estämiseksi, taudin alkuperän ja levinneisyyden selvittämiseksi, vahinkojen minimoimiseksi sekä tarvittaessa taudin hävittämiseksi.

Varautuminen erityisesti a-luokan eläintautien leviämisen uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Tautitapausten varhainen havaitseminen, nopeasti käynnistettävät hallintatoimet sekä tarvittavien resurssien nopea saatavuus vaativat runsaasti etukäteissuunnittelua, hankintoja, tiedon aktiivista jakamista, toimijoiden kouluttamista ja käytännön harjoittelua. Myös muun välttämättömän eläinlääkintähuollon toiminnan varmistaminen ja henkilöresursointi eläintautiepidemian aikana on syytä suunnitella etukäteen. Näihin eläintautiepidemioihin varaudutaan kaikilla eläinlääkintähuollon tasoilla.

Ruokavirasto laatii kansalliset valmiussuunnitelmat sekä yksityiskohtaiset kansalliset toimintaohjeet hallinnonalalle erityisesti a-luokan eläintautien varalta. Toimintaohjeet ovat läänineläinlääkäreiden ja kunnaneläinlääkäreiden käytettävissä Pikantissa eläintautivalmius-työtilassa. Yleisiä toimintaohjeita voidaan käyttää myös muiden tautien torjunnassa.

Aluehallintovirasto huolehtii, että sen omat valmiussuunnitelmat ja toimintaohjeet a-luokan tautien varalta ovat ajan tasalla. Aluehallintovirasto tarkistaa ohjeet vähintään kerran vuodessa. Aluehallintovirasto varmistaa, että ohjeet ovat Ruokaviraston Pikantti-extranetin eläintautivalmiustyötilassa Ruokaviraston, muiden aluehallintovirastojen ja kunnaneläinlääkäreiden

saatavilla. Alueellisten valmiussuunnitelmien vähimmäissisältö on kuvattu toimintaohjekansion ohjeessa A 0.2.

Aluehallintovirastolla on oikeus tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkäri toimimaan myös muun kunnan alueella saman aluehallintoviraston toimialueella, ja Ruokavirastolla on vastaava oikeus koko maassa eläinlääkärien työvelvoitteen puitteissa.

Osa kunnaneläinlääkäreistä sekä muutamia yksityiseläinlääkäreitä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, jotka ovat saaneet lisäkoulutusta erityisesti a-luokan eläintautien vastustustyöhön. Aluehallintovirasto varmistaa, että uudet valmiuseläinlääkärit perehdytetään tehtäväänsä. Ruokavirasto pitää luetteloa valmiuseläinlääkäreistä aluehallintoviraston toimittamien tietojen perusteella. Valmiuseläinlääkärien osaamista hyödynnetään eläintautitapauksissa ja he osallistuvat eläintautien torjuntatyöhön. Tautia epäiltäessä ja taudinpurkauksen varhaisessa vaiheessa käytetään ensisijaisesti oman aluehallintoviraston toimialueen valmiuseläinlääkäreitä ja muita virkaeläinlääkäreitä. Tapauksen vakavuudesta ja laajuudesta riippuen aluehallintovirasto voi pyytää toista aluehallintovirastoa määräämään kunnaneläinlääkäreitä taudin vastustamistyöhön apua pyytäneen aluehallintoviraston toimialueelle. Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 6 a §:n nojalla aluehallintovirastoilla on mahdollisuus pyytää myös toisen aluehallintoviraston omia virkamiehiä käyttöönsä.

Kunkin aluehallintoviraston on huolehdittava toimialueensa valmiuseläinlääkäreiden osaamisesta eläintautivalmiusasioissa. Valmiusasioista vastaava läänineläinlääkäri antaa valmiuskoulutusta siten, että mahdollisimman monella valmiuseläinlääkärillä on mahdollisuus osallistua koulutukseen ainakin yhtenä työpäivänä vuodessa. Koulutuksen tulee sisältää myös valmiusharjoittelua. Ruokavirasto järjestää vuosittain kansallisen koulutuspäivän valmiuseläinlääkäreille (ns. valmiuspäivä) tai muuta vastaavaa koulutusta. Jokaisella valmiuseläinlääkärillä pitää olla mahdollisuus osallistua sekä aluehallintoviraston että Ruokaviraston järjestämään valmiuskoulutukseen vuosittain.

Aluehallintovirasto huolehtii, että muillakin kunnaneläinlääkäreillä kuin valmiuseläinlääkäreillä on riittävä osaaminen tautien ehkäisystä ja torjunnasta sekä valmiussuunnitelmista ja toimintaohjeista. Aluehallintovirasto varmistaa, että kunnissa on riittävä tietämys eläintautivalmiussuunnitelmista, ja että varautuminen, sijasjärjestelyt mukaan lukien, on ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla riittävä.

Aluehallintoviraston valmiussuunnitelmaan kirjataan valmiuseläinlääkärien määrä ja sijoittuminen alueella ja heidän mahdolliset erityisosaamisalueensa. Alueellisessa ja kunnallisessa varautumisessa huomioidaan Ruokaviraston laatima ohjeistus siitä, mitkä ovat sellaisia välttämättömiä eläinlääkintähuollon tehtäviä, joiden hoitaminen on turvattava myös eläintaudin torjuntatoimien aikana.

Aluehallintoviraston on järjestettävä a–c-luokan tautien, uusien tautien sekä muiden torjuttavien eläintautien torjuntaan ja tautitilanteen selvittämiseen liittyvien kiireellisten tehtävien hoitaminen virka-ajan ulkopuolella yhteistoiminnassa muiden aluehallintovirastojen kanssa. Tällöin päivystysvuorossa oleva aluehallintovirasto on aluehallintovirastolle tässä laissa säädettyjen tehtävien osalta toimivaltainen koko päivystysalueella. Ruokavirasto vahvistaa aluehallintovirastojen päivystysvuorot.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläintautiepäilyn ja -tapauksen johdosta tehtävät toimenpiteet kiinnittäen huomiota ilmoitusjärjestelyihin, resurssien järjestämiseen ja tiedonhallintaan. Aluehallintoviraston valvontasuunnitelmassa voidaan viitata viimeisimpään päivitettyyn alueelliseen valmiussuunnitelmaan.

Tunturi-Lapin toiminta-alueen valmiuseläinlääkäri on toinen Sodankylän kunnaneläinlääkäri.

8.2 Eläintautien ilmoittaminen

Jokaista eläinlääkärinä koskee velvoite ilmoittaa eläinterveyssäännösten nojalla luetteloidun, muun ilmoitettavan tai uuden eläintaudin esiintymisestä tai epäilystä kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon (EtL 76/2021, 20 §). Kunnaneläinlääkärillä ja aluehallintovirastolla on velvollisuus ilmoittaa luetteloidun, muun ilmoitettavan tai uuden eläintaudin esiintymisestä tai epäilystä maa- ja metsätalousministeriön muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaukeista, eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta antaman asetuksen (325/2013) mukaisesti.

Kunnaneläinlääkärinä ja aluehallintovirastoa koskeva velvoite ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien esiintymisestä terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaavalle lääkäriä on kirjattu eläintautilain 22 §:ään ja asetuksen (325/2021) 20 §:ään.

Ammattimaisella toimijalla on velvoite tiedottaa pitopaikassa esiintyvistä zoonooseista eläinten ostajia ja pitopaikassa vierailevia henkilöitä, sekä ryhtyä toimenpiteisiin heidän suojaamiseen zoonooseilta. Jos se on ihmisten terveydelle aiheutuvan vaaran torjumiseksi välttämätöntä, aluehallintovirasto voi määrätä toimenpiteistä toimijalle annettavalla päätöksellä. (EtL 38 §).

Yksityisen eläinlääkärin on tehtävä ilmoitus kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon välittömästi, jos ilmoitus koskee a-luokan tautia, ja heti kun se on käytännössä mahdollista, jos ilmoitus koskee muuta luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa tai valvottavaa eläintautia.

Kunnaneläinlääkärin on tehtävä ilmoitus aluehallintovirastoon viipymättä, jos ilmoitus koskee luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia. Valvottavista ja asetuksen 325/2021 5 §:ssä luetelluista eläintaukeista on ilmoitettava seuraavana arkipäivänä. Muista ilmoitettavista eläintaukeista yksityiseläinlääkärin ilmoittaa kuukauden kuluessa ja kunnaneläinlääkäri kuukausiyhteenvedossa. Lainsäädännön nojalla vastustettavat ja ilmoitettavat eläintaudit on lueteltu lainsäädännön lisäksi Ruokaviraston internetsivuilla.

Kuukausiyhteenvedo

Kunnaneläinlääkärin on toimitettava kuukausiyhteenvedo alueellaan todetuista eläintaukeista aluehallintovirastoon kuukausittain seuraavan kuun 15. päivään mennessä. Samassa kunnassa tai yhteistoiminta-alueella toimivat virkaeläinlääkärit voivat myös toimittaa yhteisen ilmoituksen, kunhan asia käy ilmi kuukausiyhteenvedosta. Tällöin on hyvä sopia, kuka vastaa ilmoituksen koostamisesta ja lähettämisestä, niin ettei usea eläinlääkäri ilmoita samaa tautitapausta. Lainsäädännössä ei erikseen edellytetä yksityiseltä eläinlääkäriltä kuukausiyhteenvedon tekemistä.

Kuukausiyhteenvedon pohjana voi käyttää lomaketta, joka löytyy Ruokaviraston internetsivuilta. Lomakepohjan käyttäminen ei ole pakollista, vaan tiedot voi antaa myös muussa muodossa.

Tulevina vuosina eläintautien ilmoittamisessa voidaan hyödyntää Eläinten terveydenhallintahankkeen (ELTE) sähköistä järjestelmää. Hankkeen osana toteutetaan tietojenkeräysjärjestelmä eläintautien kuukausi-ilmoittamista ja EU-eläinlääkeasetuksen edellyttämää eläinlajikohtaista mikrobilääkkeiden käyttötietoa varten (ELKE), järjestelmän käyttöönotto on aloitettu 1.4.2022.

Epäiltäessä luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa tautia eläinlääkärit tekevät viipymättä ilmoituksen läänineläinlääkärille, tämä tapahtuu puhelimitse tapahtuvalla ilmoituksella. Kunnaneläinlääkärit toimittavat kuukausi-ilmoituksen eläintaukeista Lapi aluehallintovirastoon kuukausittain.

8.3 Eläintautoja tutkivat laboratoriot

Eläintautilain (76/2021) luvussa 11 säädetään eläintautoja tutkivia laboratorioita koskevista vaatimuksista. Viranomaisvalvonnan ja muiden viranomaistoimien yhteydessä otettujen näytteiden tutkimukset on suoritettava Ruokavirastossa tai Ruokaviraston nimeämässä virallisessa laboratoriossa.

A–c-luokan taudin tai muun torjuttavan tai valvottavan eläintaudin varalta otettuja muita kuin viranomaisnäytteitä (diagnostiset näytteet, omavalvontanäytteet) saadaan tutkia vain Ruokavirastossa, virallisessa laboratoriossa, toisen jäsenvaltion virallisessa laboratoriossa tai Ruokaviraston nimeämässä omavalvontalaboratoriossa. Ruokavirasto nimeää omavalvontalaboratoriot hakemuksesta. Luvanvaraista on myös a-c-luokan taudin ja muun torjuttavan eläintaudin aiheuttajamikrobien ja -loisten käsittely esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen yhteydessä. Muita kuin viranomaisnäytteitä saadaan Suomessa tutkia muiden kuin edellä mainittujen d- tai e-luokkaan kuuluvien tautien tai muiden ilmoitettavien eläintautien varalta vain virallisessa laboratoriossa tai laboratoriossa, joka on tehnyt toiminnastaan ennakolta ilmoituksen Ruokavirastolle. Ruokavirasto pitää internetsivuillaan yllä julkista rekisteriä nimetyistä ja rekisteröidyistä laboratorioista.

Eläintautilain 20 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus koskee myös laboratorioita. Laboratorion on ilmoitettava kaikista luetteloidun tai uuden taudin taikka muun ilmoitettavan eläintaudin epäilyistä tai todetuista tapauksista riippumatta siitä, onko näyte lähetetty tutkittavaksi kyseessä olevan taudin varalta tai muusta syystä. Ilmoitus tehdään kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle. Ilmoitus on tehtävä välittömästi, jos se koskee a-luokan tautia, ja heti kun se on käytännössä mahdollista, jos se koskee muuta luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa tai valvottavaa eläintautia. Laboratorion on tehtävä ilmoitus MMMa 325/2021, 5 §:ssä luetellusta muusta ilmoitettavasta eläintaudista viimeistään seuraavana arkipäivänä ja 6–15 §:ssä luetellusta muusta ilmoitettavasta eläintaudista kuukauden kuluessa.

Virallisen laboratorion, omavalvontalaboratorion ja ilmoitettavia eläintautoja tutkivan laboratorion on toimitettava Ruokavirastoon luetteloituja tautia tai muita ilmoitettavia eläintautia aiheuttavien mikrobien ja loisten kantoja tai näytteitä MMMa 325/2021 21 §:n mukaisesti. Laboratorioiden on lisäksi toimitettava Ruokavirastolle säännöllisesti tiedot luetteloitujen tautien ja muiden ilmoitettavien eläintautien varalta tutkittujen näytteiden määristä, tutkimustuloksista eläinryhmittäin sekä käytetyistä tutkimusmenetelmistä.

Ruokavirasto valvoo nimettyjä, ilmoituksen tehneitä ja taudinaiheuttajien käsittelyyn luvan saaneita laboratorioita sekä arvioi täyttävätkö laboratoriot niille asetetut vaatimukset ja velvoitteet.

8.4 Zoonosivalvonta ja vapaaehtoinen terveystarkastus

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaukeille on erillislainsäädännöllä säädetty zoonosivalvonnan vähimmäistasosta tai mahdollisuudesta vapaaehtoiseen terveystarkastukseen. Munintakana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja nautaeläimiä sperman keräysasemalle toimittavia, tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta (MMMa 316/2021). Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkastukseen lampaiden ja vuohien maedi-visnan/CAEn, tai kalojen BKD:n varalta. (MMMa 319/2021).

Pakolliseen salmonellavalvontaan ja terveystarkastukseen voi liittyä säännöllisiä tarkastuskäyntejä

pitopaikoissa ja näytteenottoa tai näytteenoton seuranta. Tarkastuskäyntien toteutus ja tiheys riippuvat pidettävästä eläinlajista, eläintenpidon tarkoituksesta tai pitopaikan eläinten terveystilasta. Pitopaikkojen on erikseen liitettävä vapaaehtoiseen terveystilastukseen aluehallintovirastolle lähettämällä ilmoituksella. Aluehallintovirasto antaa vapaaehtoiseen terveystilastukseen kuuluvalla pitopaikalla terveystilastusta koskevan päätöksen. Pakolliseen salmonellavalvontaan kuuluvilla pitopaikoilla ei anneta terveystilastusta. Aluehallintovirasto valvoo tarkastuskäyntien ja näytteenoton toteutumista pitopaikoissa. Aluehallintovirasto luetteloii salmonellavalvontaan kuuluvat pitopaikat.

Kunta sisällyttää omaan suunnitelmaansa pitopaikkojen terveystilastukseen liittyvät tilakäynnit ja suunnittelee niiden toteutuksen. Pakollisen salmonellavalvonnan osalta kunta luetteloii salmonellavalvontaan kuuluvat siipikarjan pitopaikat, seuraa toimijan toteuttaman näytteenoton säästöjenmukaisuutta ja hallinnoi parvissa toimitettuja saapumisilmoituksia sekä huolehtii pakolliseen salmonellavalvontaan liittyvien tarkastuskäyntien toteutumisesta. Kunta välittää salmonella- ja terveystilastuksesta saadut tiedot aluehallintovirastolle. Aluehallintovirasto suunnittelee, kuinka toimitaan tilanteessa, jossa terveystilastusta ei ole toteutettu säästöjen mukaisesti.

Terveystilaston tarkat kuvaukset löytyvät eläinlääkintälainsäädännöstä tautikohtaisesti. Toimija vastaa pakollisen salmonellavalvonnan ja vapaaehtoisen terveystilaston kustannuksista.

Tunturi-Lapin alueella on 2 lammastilaa, jotka kuuluvat vapaaehtoiseen maedivisnavaalvontasuunnitelmaan. Salmonellavalvontasuunnitelmaan kuuluu yksi kotikanala Muoniossa. Alueella sijaitsevat luonnonravintolammikot kuuluvat vapaaehtoiseen BKD- valvontasuunnitelmaan, mutta näiden valvonta kuuluu toimijan kirjanpitopaikkakunnan eläinlääkärille. Alueella on kaksi mehiläistarhaa.

Terveystilastusuunnitelmiin kuuluvia käyntejä tekevät pääasiassa valvontaeläinlääkäri ja Sodankylän kunnaneläinlääkärit.

8.5 Vesiviljelylaitosten terveystilasto

Vesiviljelypitopaikoille, joiden toimintaan liittyy vähäistä merkittävämpi eläintautien leviämiskilva, edellytetään Ruokaviraston hyväksyntä. Hyväksynnän saaneissa pitopaikoissa toteutetaan sääntölistä valvontaa. Valvontakäynnit yhdistetään eläintautien seurantaan liittyviin käynteihin mahdollisuuksien mukaan. Vesiviljelypitopaikkojen tarkastukset ja näytteenotto tehdään pääosin riskiperusteisesti. Lisäksi Ahvenanmaalla toteutetaan VHS-taudin hävittämisohjelmaa ja sisävesialueella vapaaehtoista BKD-terveystilastusta, tällöin tarkastukset ja näytteenotto toteutetaan hävittämisohjelman ja terveystilaston ehtojen mukaisesti.

Ruokavirasto lähettää aluehallintovirastoihin vuosittain erillisen ohjeen kyseisen vuoden tarkastuksista ja näytteenotoista. Ohje sisältää lakisäätöisiä vaatimuksia ja suositusluonteisia ohjeita. Ruokavirasto luokittelee hyväksynnän saaneet pitopaikat kolmeen riskikategoriaan. Aluehallintovirasto huomioi paikalliset tekijät ja muuttaa tarvittaessa pitopaikan riskiluokitusta. Kunnaneläinlääkäri tekee tarkastukset ja suorittaa näytteenoton aluehallintoviraston ohjeistamalla tavalla.

Tunturi-Lapin alueella on 3 toiminnassa olevaa luonnonravintolammikkoa Sodankylässä ja Kittilässä. Luonnonravintolammikoiden kirjanpitopaikat ovat Rovaniemellä, joten tarkastukset hoidetaan siellä.

8.6. Eläinten keinollinen lisääntyminen

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta eläinterveyssäännösten nojalla hyväksyntää edellyttävät sukusolujen ja alkioden pitopaikat, mikäli niiden toiminta ja tilat täyttävät ne vaatimukset, joita edellytetään pitopaikoilta, joista siirretään sukusolutuotteita muihin jäsenmaihiin. Tällaisia pitopaikkoja ovat nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden, ja vuohien spermakeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät ja pitopaikat, joissa käsitellään sukusolutuotteita. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat, varastot, ryhmät ja tiedottaa niistä toimijoille ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisille lainsäädännön mukaisesti (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ”eläinterveyssäännöstö”. Komission delegoitu asetus 2020/686, Eläintautilaki 76/2021). Ruokaviraston ylläpitämä listaus hyväksytyistä sukusolujen pitopaikasta löytyy tältä Ruokaviraston sivustolta: Sisämarkkinakauppaan hyväksytyt sukusolujen ja alkioden pitopaikat: <https://www.ruokavirasto.fi/teemat/tuonti-ja-vienti/eu-maat-norja-ja-sveitsi/elaimet/eun-sisamarkkinakauppaan-hyvaksytyt-laitokset/>

Kotimaan kauppaan hyväksytyt sukusoluje ja alkioden pitopaikat: Aluehallinto hyväksyy hakemuksesta kotimaan kauppaan hyväksytyjen nautojen, sikojen, lampaiden, vuohien ja hevosten spermankeräysasemat ja alkioden keräysryhmät, mikäli niiden tilat ja toiminta täyttävät kansallisen eläintautisäädäntömme vaatimukset. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat ja ryhmät ja tiedottaa niistä lainsäädännön mukaisesti (Eläintautilaki 76/2021, MMMa 329/2021, Komission delegoitu asetus 2020/686). Luettelo kotimaan kauppaan hyväksytyistä sukusolujen pitopaikoista löytyy tältä Ruokaviraston sivustolta: <https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elaintaudit/keinosiemennys-ja-alkionsiirto/>

Kunnaneläinlääkäri valvoo sukusolujen ja alkioden pitopaikkoja ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädetyt vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Ruokavirastolle vuosittain. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429, Komission delegoitu asetus 2020/686, Eläintautilaki 76/2021, MMMa 329/20219).

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta eläinterveyssäännösten nojalla hyväksyntää edellyttävät sukusolujen ja alkioden pitopaikat, mikäli niiden toiminta ja tilat täyttävät ne vaatimukset, joita edellytetään pitopaikoilta, joista siirretään sukusolutuotteita muihin jäsenmaihiin. Tällaisia pitopaikkoja ovat nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien spermankeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät ja pitopaikat, joissa käsitellään sukusolutuotteita. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat, varastot ja ryhmät ja tiedottaa niistä toimijoille ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisille lainsäädännön mukaisesti (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ”eläinterveyssäännöstö”, Komission delegoitu asetus 2020/686, Eläintautilaki 76/2021). Ruokaviraston ylläpitämä listaus hyväksytyistä sukusolujen pitopaikasta löytyy tältä Ruokaviraston sivustolta: Sisämarkkinakauppaan hyväksytyt sukusolujen ja alkioden pitopaikat: <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/tuonti-ja-vienti/eu-maat-norja-ja-sveitsi/elaimet/eun-sisamarkkinakauppaan-hyvaksytyt-laitokset/>

Kotimaan kauppaan hyväksytyt sukusolujen ja alkioden pitopaikat:

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta kotimaan kauppaan hyväksyttävien nautojen, sikojen, lampaiden, vuohien ja hevosten spermankeräysasemat ja alkioden keräysryhmät, mikäli niiden tilat ja toiminta täyttävät kansallisen eläintautilainsäädäntömme vaatimukset. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat ja ryhmät ja tiedottaa niistä lainsäädännön mukaisesti (Eläintautilaki 76/2021, MMMa 329/2021, Komission delegoitu asetus 2020/686).

8.7 Muu eläintautivalvonta ja seuranta

Ruokavirasto voi tehdä päätöksen rajoitusvyöhykkeen perustamisesta ja vyöhykkeellä noudatettavien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määrittämisestä a-c-luokan taudin torjuntatoimena. Tietyissä tapauksissa päätöksen voi tehdä myös maa- ja metsätalousministeriö. Lisäksi a-c-luokan taudin kasvaneen leviämisen vuoksi voidaan velvoittaa toimijoita ryhtymään tarvittaviin varotoimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi. Tällainen varotoimenpide on esimerkiksi suojat siipikarjaa kosketukselta luonnonvaraisiin lintuihin keväisin.

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen eläintautilain 24 § mukaisen seurantasuunnitelman mukaan. Suurin osa pyydetyistä näytteistä perustuu EU:n yhteiseen lainsäädäntöön, ja Ruokavirasto on raportointivelvollinen seurantaohjelmien toteutumisesta maa- ja metsätalousministeriölle ja Euroopan Unionille. Ruokavirasto lähettää seurantaohjelmien toimeenpanosta erillisen kirjeen aluehallintovirastolle silloin, kun seurantaohjelmaa ei edellytetä suoraan kansallisen lainsäädännön nojalla. Tällaisia erikseen vuosittain pyydettyjä seurantanäytteitä otetaan muun muassa lintuinfluenssan varalta pitopaikoista ja teurastamoilta.

Aluehallintovirasto huolehtii pitopaikkoihin kohdistuvien taudintorjuntapäätösten sekä mahdollisia vyöhykkeitä koskevien päätösten täytäntöönpanon suunnittelusta ja täytäntöönpanosta.

Aluehallintovirasto myös suunnittelee pitopaikoissa toteutettavan seurantanäytteiden oton määräajassa ja näytteiden oton etenemisen seurannan.

Kunnaneläinlääkäri huolehtii taudintorjuntapäätösten liittyvistä tehtävistä ja valvoo velvoitteiden ja varotoimenpiteiden toteuttamista pitopaikoissa.

Kunnaneläinlääkäri myös suunnittelee näytteidenoton toteuttamisen määräajassa sekä tietojen tallentamisen ja tietojen toimittamisen aluehallintovirastolle näytteenoton etenemisestä.

Eläinnäyttelyt

Ruokavirastolla on ohje maatalousnäyttelyihin vietävien eläinten tarkastuksista ja eläimiltä vaadittavista tutkimuksista (Ruokaviraston ohje 1274/04.01.00.01/2021 12). Ohje sisältää lakisäätteisiä vaatimuksia ja suositusluonteisia ohjeita.

Aluehallintovirasto suunnittelee eläinnäyttelyiden tarkastukset ja lainmukaisuuden varmistamisen.

Turkiseläinten SARS-Co-2-seuranta

Koronaseurantaa tehdään turkistarhoilla, joilla on minkkejä, muita näätäeläimiä tai supikoiria. Seurannasta on päätetty kansallisesti. Ruokavirasto on ohjeistanut seurantaan kuuluvia turkistarhoja siitä, milloin niiden pitää lähettää näytteitä tutkittavaksi. Seurantaa tehdään toistaiseksi.

Sikojen ulkonapitokiellon valvonta

Afrikkalaisen sikaruton vastaisena varotoimena on sikojen ulkonapito kielletty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella (404/2021). Ulkonapito on sallittua vain, jos sikojen aitaus on asetuksen vaatimusten mukainen ja toimija on tehnyt sikojen ulkonapidosta etukäteen ilmoituksen kunnan eläinlääkärille. Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan sikojen ulkonapitokiellon noudattamista tarkastamalla ulkona pidettävien sikojen aitaukset ilmoituksen saatuaan tai epäilytapauksessa. Kunnaneläinlääkäri ylläpitää tietoja niistä oman toimialueensa sikojen pitopaikoista, joissa pidetään sikojä ulkona, ja toimittaa tiedot aluehallintovirastoon vuosittain. Aluehallintovirastot kokoavat tiedot ja toimittavat koosteen Ruokavirastolle vuosittain.

Tunturi-Lapin alueella on yksi sikojen pitopaikka, jossa siat ovat ulkokasvatuksessa.

9. ELÄINTEN TUNNISTAMISEN JA REKISTERÖINNIN VALVONTA

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen takia myös kansallinen laki eläintunnistusjärjestelmästä on uudistettu. Laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä astui voimaan 1.1.2022 ja lain nojalla annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä astui voimaan 24.1.2022. Uudistunut lainsäädäntö tuo selkeitä muutoksia myös valvonnan toimeenpanoon. Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää valtakunnallisesti eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaa.

Aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo toimialueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista. Lisäksi aluehallintovirasto valvoo eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista niissä poroteurastamoissa, joissa se valvoo elintarvikelainsäädännön noudattamista. Aluehallintovirasto vastaa Euroopan unionin jäsenvaltioille ja toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyistä eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevista tehtävistä siltä osin kuin tehtävät eivät kuulu muun viranomaisen toimivaltaan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo toimialueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista.

Kunnaneläinlääkäri valvoo virka-alueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista.

Tulli valvoo aluehallintoviraston ohella eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista muun valvontansa yhteydessä, kun eläimiä siirretään jäsenvaltioiden välillä.

Poliisi valvoo eläinkuljetusten valvonnan yhteydessä, että eläimen mukana on eläimen tunnistusasiakirja silloin, kun eläinlajikohtainen säännös sitä edellyttää. Kuljettajan on esitettävä tunnistusasiakirja poliisille pyynnöstä.

Maaeläinten, kuten nautaeläinten, sikaeläinten, lammaseläinten, vuohieläinten, siipikarjan, mehiläisten ja kimalaisten, turkiseläinten, kamelieläinten (kamelit, laamat ja alpakat), hirvieläinten (pl. poronhoitoalueen porot), hevoseläinten ja tuotantokanien pitäjien sekä sukusolujen ja alkioiden pitäjien on ennen eläintenpidon aloittamista rekisteröitävä eläinten pitopaikat sekä eläintenpito Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin sähköisen asiointisovelluksen kautta tai oman kuntansa maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Vaatimus pitopaikkojen rekisteröinnistä koskee kaikkia maaeläimiä, lukuun ottamatta lemmikkieläimiä pitäviä kotitalouksia ja eläinlääkärien vastaanottoja ja klinikoita. Ammattimaiseen tai muutoin laajamittaiseen seura- ja harrastuseläinten pitoon sekä avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoimintaan liittyvät pitopaikat tulee rekisteröidä eläinten hyvinvointilain nojalla tehtävän ilmoituksen yhteydessä. Rekisteröitäessä pitopaikkoja, joissa harjoitetaan kotieläinpihan pitoa, luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhausta tai riistanhoidollista tarhausta, tai ammattimaista tai muutoin laajamittaista hevoseläinten pitoa, toimijan tulee ilmoittaa aluehallintovirastolle myös eläinten hyvinvointilain edellyttämät lisätiedot. Vesiviljelyeläinten pitäjien on rekisteröidyttävä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Samassa yhteydessä eläintenpitäjä rekisteröi pitopaikan kyseiselle eläinlajille.

Eläintenpitäjän tulee eläinterveyssäännösten mukaan merkitä hallinnassaan olevat eläimet yksilöllisellä Ruokaviraston hyväksymällä tunnistimella (nauta, lammas, vuohi, hevonen, kameli ja hirvieläin (tietyin poikkeuksin)) tai pitopaikkakohtaisella merkintätunnuksella (sikaeläimet).

Sorkka- ja kavioeläinten sekä siipikarjan eläinvälittäjien (pitopaikasta riippumattomat kokoamista

riippumattomat kokoamista toteuttavat toimijat) on rekisteröitävä toimintansa aluehallintovirastoon. Rekisteröitymisvelvoite koskee myös toimijoita, jotka kuljettavat kavia- ja sorkkaeläimiä tai siipikarjaa tai kaupallisen toiminnan yhteydessä siirrettäviä kissoja, koiria ja frettejä jäsenvaltioiden tai jäsenvaltioiden ja kolmannen maan välisissä siirroissa.

Eläimistä vastuussa oleva toimija on velvollinen ilmoittamaan eläinrekisteriin (nauta-, lammas-, vuohi- ja sikaeläimet) kaikki MMMa 67/2022, 3-4½:n mukaiset tapahtumat määräaikaisten puitteissa.

Pitopaikan toimijalla on tietojen kirjaamis- ja säilyttämisvelvoite. Jokaisen rekisteröidyn pitopaikan osalta on pidettävä kirjaa pitopaikan eläinlajeista, eläinluokista, eläinten lukumäärästä ja soveltuviin tapauksissa tunnistetiedoista. Lisäksi kirjaa on pidettävä pitopaikkaan saapuvista ja sieltä lähtevistä eläimistä. Siirtotiedoista on käytävä ilmi lähtö- ja määränpääpitopaikan yksilöllinen rekisterinumero sekä siirron päivämäärä. Kirjaa on pidettävä myös pitopaikassa kuolleista, ja tiettyjen eläinlajien osalta pitopaikassa syntyneistä eläimistä. Kirjanpitoa on säilytettävä vähintään kolme vuotta. Nauta-, lammas-, vuohi- ja sikaeläimen pitopaikan kirjanpitoa ylläpidetään eläinrekisteri-ilmoituksilla. Niistä tiedoista, joista ei voi ilmoittaa eläinrekisteri-ilmoituksin, tulee pitää ajantasaista pitopaikan kirjanpitoa. Tarkemmista eläinlajikohtaisista vaatimuksista pitopaikan kirjanpidon suhteen säädetään komission delegoidussa asetuksessa (EU) 2019/2035 pitopaikoista ja eläinten jäljitettävyydestä.

Kunnaneläinlääkäri valvoo, että eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevia vaatimuksia noudatetaan ja havaitessaan laiminlyöntejä ryhtyy toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi. Aluehallintovirasto varmistaa, että eläintunnistussäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi ja määrää tarvittaessa eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnan seuraamusmaksun

Ruokavirasto valvoo eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista niissä teurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa, joissa se valvoo elintarvikelainsäädännön noudattamista.

Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin otantavalvontaa tehdään nauta-, sika-, sekä lammas- ja vuohieläiniloille. Vuosittainen valvontavelvoite on vähintään 3 % kaikista nauta-, sika- sekä lammas- ja vuohieläinten pitopaikoista. Yhteensä valvotaan noin 600 tilaa vuodessa. Pääosin tilat eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaan valitaan riskianalyysijä käyttäen (otantatilat). Tiloja tulee valvontaan myös muiden havaintojen (esim. eläintautiepäilyt, eläinsuojelutarkastukset) kautta. Tiloilla tehtävät otantatarkastukset suorittavat ELY-keskusten ja Ahvenanmaan valtionviraston tarkastajat.

10. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA

Ruokavirasto laatii lääkkeiden ja muiden eläinten käsittelyssä käytettävien aineiden sekä eläinlääkinnässä käytettävien laitteiden ja tarvikkeiden käytön ja luovutuksen valvonnan ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi monivuotisen valtakunnallisen valvontasuunnitelman. Suunnitelma on osa valvonta-asetuksen 109 artiklassa tarkoitettua monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa. Suunnitelman on katettava myös lääkkeiden määräämisen valvonta sekä eläinlääkeasetuksen 123 artiklan mukainen valvonta. Suunnitelma on päivitettävä tarvittaessa ja sen tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- valvonnan tavoitteet ja kattavuus osa-alueittain;
- perusteet, joiden mukaan erityyppisten valvontakohteiden riskit arvioidaan ja kohteet sekä niiden valvontatiheys valitaan;
- valvonnan sisällön ja menetelmien määrittely;
- toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa;
- valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät.

Ruokavirasto toteuttaa suunnitelmaa valtakunnallisesti ja aluehallintovirastot kukin toimialueellaan. Ruokavirasto voi antaa suunnitelman toteuttamista koskevia yksittäisiä määräyksiä aluehallintovirastoille. (Laki eläinten lääkitsemisestä 387/2014 32 §, kuten muutettu lailla 16/2022)

Joulukuun alussa 2014 voimaantullut laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014) muutti eläinten lääkitsemisen toimintaympäristöä. Eläinlääkärillä on aikaisempaa laajempi oikeus luovuttaa lääkkeitä tulevan tarpeen varalle terveydenhuoltoon kuuluville tiloille. Tämä lisää eläinten omistajien itsensä aloittamien lääkitysten määrää. Toisaalta lainsäädännössä säädetään ensimmäistä kertaa mikrobilääkkeiden käyttöperiaatteista ja edistetään siten mikrobilääkkeiden hallittua käyttöä. EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa yhdessä kansallisen lainsäädännön kanssa 28.1.2022 lähtien. Tämä lisäsi merkittävästi eläinlääkärien koulutustarvetta. Suuri osa kansallisista asetuksista on vielä muuttamatta, joten lainsäädännön siirtymävaihe jatkuu toistaiseksi.

Lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Ruokavirasto, aluehallintovirastot sekä kunnaneläinlääkärit aluehallintoviraston määräyksen mukaisesti eläinten pitopaikoissa.

Eläinten lääkitsemisen valvonnan on oltava suunnitelmallista ja perustuttava säännöllisesti päivitettävään valvontasuunnitelmaan, jonka Ruokavirasto laatii. Suunnitelma kattaa tilojen lääkekäytön ja lääkekirjanpidon valvonnan samoin kuin eläinlääkäreiden lääkkeiden määräämisen, luovuttamisen ja käytön valvonnan.

Valvottavien eläintuotantotilojen määrä asetetaan tasolle, joka mahdollistaa lääkitsemisen valvonnan kohdistamisen eläinlääkärien valvontaan. Tuotantotiloilla valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla, ja näiden valvontatavoitteena koko maan tasolla on yhteensä 100 tilaa. Tämä sisältää otannat, eläinlääkärien valvontaan liittyvät tilavalvonnat, epäilyyn perustuvat valvonnat sekä jäämälöydöksiin perustuviin selvityksiin sisältyvät tilan lääkekäytön ja kirjanpidon valvonnat. Otantavalvonnat yhdistetään muuhun viralliseen valvontaan. Muita tuotantosuuntia valvotaan jatkossa vuorovuosin sen jälkeen, kun valvontaohjelma on saatu vakiinnutettua. Tuotantotilojen valvonnan painopisteet määritellään vuosittain Ruokaviraston valvontaohjeessa ja valvontamenettelyt kuvataan liitteen 3 monivuotisessa valvontaohjelmassa.

Eläinlääkäreiden valvonnan kattavuuden tavoitteena on 4–5 %. Se sisältää sekä epäilyvalvonnan että otantaan perustuvan valvonnan. Epäilyvalvontaan kuuluvat kanteluiden ja ilmiintojen sekä tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen eläinlääkäristä johtuvien epäkohtien perusteella tehtävä valvonta. Samoin lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-

ohjelmilta tulevat ilmoitukset ovat osa epäilyvalvontaa. Näiden lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantavalvontaa, joka painottuu riskikohteisiin.

Ruokavirasto toteuttaa suunnitelmaa valtakunnallisesti ja aluehallintovirastot kukin toimialueellaan. Ruokavirasto voi antaa suunnitelman toteuttamista koskevia yksittäisiä määräyksiä aluehallintovirastoille.

Aluehallintovirasto suunnittelee vuosittaisen valvonnan siten, että aluehallintovirastolle asetettu valvontatavoite täyttyy ja kuvaa sen valvontasuunnitelmassaan.

Eläinten lääkitsemisen valvonnan monivuotinen valvontasuunnitelma on liitteessä 3.
SISÄMARKKINKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

11 SISÄMARKKINKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

11.1 Sisämarkkinakauppa

Elävien eläinten ja niistä saatavien sukusolutuotteiden sisämarkkinakaupan ehdoista ja valvonnasta säädetään sellaisenaan sovellettavassa EU:n eläinterveyssäännöstössä 2016/429 ja sen nojalla annetuissa delegoiduissa asetuksissa ja täytäntöönpanoasetuksissa sekä EU:n valvonta-asetuksessa 2017/625. Eri viranomaistahojen tehtävistä ja toimivallasta sisämarkkinakaupassa säädetään puolestaan kansallisessa eläintautilaissa 76/2021. Aluehallintovirastot hyväksyvät eläintautilain 39§ nojalla alueensa sisämarkkinakauppaan hyväksytyt laitokset (mm. keinosiemennystoimijat ja siipikarjan vientilaitokset). Hyväksynnän ehtojen toteutumisen valvonnasta vastaa kunnaneläinlääkäri (Eläintautilaki 69§).

Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja, tuotteita on haettava Ruokaviraston suostumusta (Eläintautilaki 49 §) Ruokavirastosta.

Ruokavirasto ilmoittaa suostumuksista ja luvista aluehallintovirastoon ja aluehallintovirasto ilmoittaa kunnaneläinlääkärille tai muulle valvovalle virkaeläinlääkärille. Toimijalle tai viranomaiselle lähetettävä ohjeistus on viranomaisten käytössä Ruokaviraston internetsivuilla. Jos ohjeistus on laadittu yksittäistä toimijaa varten, siinä tapauksessa se lähetetään tiedoksi myös toimijan alueen aluehallintovirastolle. Avin on hyvä seurata oman alueen toimijoita siirtotapahtumissa. Seuranta voi tehdä esim. TRACES-järjestelmästä.

Elävien eläinten ja niistä saatavien sukusolutuotteiden siirtoehtojen ohjeistusta päivitetään eläinterveyssäännösten mukaiseksi Ruokaviraston internetsivuille vuoden 2024 aikana. Sisämarkkinakaupan vaatimukset, kuten se, vaaditaanko suostumusta tai lupaa, perustuvat eläinlääkintö- ja EU-lainsäädäntöön. Pikanttiin lisätään virkaeläinlääkärille tarkoitettua ohjeistusta tai valvontamateriaalia. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä läänineläinlääkäriin tai Ruokaviraston puoleen. Saapunutta erää ei saa tarkastuksessa hyväksyä eikä lähetettävälle erälle myöntää terveystodistusta, jollei kunnaneläinlääkäri ole täysin varma ehtojen täyttymisestä.

Aluehallintovirastojen läänineläinlääkäreiden tulee syöttää TRACES -järjestelmään alueensa sisämarkkinakauppaan hyväksytyjen toimijoiden tiedot sekä pitkien kuljetusten eläinkuljettajalupien ja hyväksytyjen ajoneuvojen tiedot. Myös lyhyiden kuljetusten eläinkuljettajalupien ja ajoneuvojen tiedot tulee syöttää, jos niillä tehdään kansainvälisiä kuljetuksia. Lisäksi aluehallintovirastot varmentavat alueensa sisämarkkinatoimijat ja hallinnoivat alueensa virkaeläinlääkäreiden Traces -käyttäjätilejä (käyttäjien varmennus).

Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto ja kunnaneläinlääkäri seuraavat saapuvia eriä TRACES-järjestelmästä ja saapuneet erät tarkastetaan tarvittaessa. Suomeen saapuneet märehitjät, siat ja kameli- ja hirvieläimet tarkastetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti 2-5 päivän sisällä saapumisesta. Kaikista kameli- ja hirvieläinieristä otetaan verinäytteet seurantatutkimuksia varten kuten myös riskimaista siirteistä naudoista, vuohista ja lampaista. Sikojen osalta verinäytteet otetaan kaikista muista paitsi teuraaksi siirrettävistä sikaeristä. Muiden erien osalta suositellaan tarkastamaan uusien toimijoiden osalta ensimmäinen saapunut erä ja seuraavien tarkastusten tarve arvioidaan ensimmäisen tarkastuksen perusteella. Kunkin toimijan osalta tulisi tarkastaa vähintään yksi saapunut erä vuodessa. Kunnaneläinlääkäri seuraa saapuvia eriä TRACES-järjestelmässä ja tekee saapuneiden erien tarkastuksia ilman aluehallintoviraston kehotusta. Virkaeläinlääkäri on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä.

Niiden aluehallintovirastojen, joiden alue rajoittuu sisämarkkinarajoihin, tulee huolehtia siitä, että lemmikkieläinasetuksessa säädettyä maahan saapuvien lemmikkieläinten valvontaa tehdään. Tarkastustiheyttä voidaan arvioida aluehallintovirastoissa, mutta lemmikkieläimiä suositellaan tarkastamaan vuosittain.

Suomeen saapuvien erien mukana tulee seurata lähtömaassa virkaeläinlääkäriin myöntämä TRACES-järjestelmässä laadittu terveystodistus ja muut tarvittavat asiakirjat). Toimijan velvollisuutena on tarkastaa kaikki vastaanottamansa erät. Jos määräpaikka on päivittäin virkaeläinlääkäriin valvonnassa, tuontitarkastuksen tekee valvova virkaeläinlääkäri. Jos vastaanotetuissa eläimissä on havaittavissa eläintaudin oireita tai asiakirjoissa ilmenee puutteita, on toimija velvollinen ilmoittamaan asiasta virkaeläinlääkärille (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ”eläinterveyssäännöstö”, Komission delegoitu asetus 2020/688, Komission delegoitu asetus 2020/990). Virkaeläinlääkäri voi tehdä saapuville erille tarkastuksia ja ottaa näytteitä (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 artikkelit 9-15, Eläintautilaki 76/2021 23 ja 75 §).

Toimija voi lisäksi oma-aloitteisesti pyytää eläinlääkärää tarkastamaan saapuvat erät (esim. ETT:n vaatimukset).

Havaituista puutteista tiedotetaan kaikille aluehallintovirastoille valvonnan kohdistamiseksi sellaisiin eriin, joiden kohdalla puutteita on havaittu. Kunkin aluehallintoviraston alueella otetaan tuontitapauksissa huomioon esim. toimijana olevan tilan koko sekä saapuvien ja tilalla jo olevien eläinten laji ja määrä. Tarkastuksia kohdennetaan riskiperusteisesti erityisesti tuotantoeläineriin, jotka saapuvat alueelta, jossa eläintautitilanne on heikompi kuin Suomessa sekä tilanteisiin, joissa epäillään, että toimija ei noudata lainsäädännön vaatimuksia. Yhtenä riskitekijänä voi nähdä ETT:n vaatimusten sivuuttamisen.

Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvonta- eli III-osion. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 artikkelit 9 - 15, Eläintautilaki 76/2021 75§).

Toimija voi halutessaan täyttää vastaanottamilleen erille saapumisilmoituksen Traces-järjestelmässä. Silloin kun sisämarkkinatuonnin terveystodistus on laadittu Tracesissa, niin erän tarkastus raportoidaan täyttämällä valvontaosio TRACES-järjestelmään. Valvontaosioon kirjataan tieto siitä, täyttääkö saapunut erä lainsäädännön eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevat vaatimukset. Jos erä ei ole hyväksyttävissä, niin silloin kirjataan erikseen tieto havaituista puutteista, esimerkiksi, jos terveystodistuksessa on virheitä sekä mahdolliset tehdyt toimenpiteet. Valvontaosio täytetään, vaikka puutteita ei olisikaan ja siinäkin tapauksessa, että erälle on tehty pelkkä

asiakirjatarkastus. Jos määräpaikka on päivittäin virkaeläinlääkärin valvonnassa (esim. teurastamo) tai kyseessä on eläville eläimille rajatarkastusasemalla tehtävä poistumistarkastus EU:n ulkopuoliseen maahan, valvontaosio täytetään TRACES-järjestelmään kaikista eristä. Tarkastuksessa varmistetaan huolellisesti, että erä, sen tunnistusmerkinnät ja asiakirjat täyttävät niitä koskevat vaatimukset. Muun valvonnan yhteydessä on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää Eläinterveyssäännösten (asetus 2016/429) artikla 102 mukaista siirtoluetteloa.

Aluehallintoviraston laittomista tuonneista tekemät hallintopäätökset ilmoitetaan Ruokavirastoon. Jos laittomia eriä halutaan palauttaa alkuperämaahan, se edellyttää lupaa kyseisen jäsenvaltion viranomaisilta (Eläintautilaki 76/2021 93 §). Annettujen määräysten toteutuminen seurataan aina, esim. varmistamalla, että eläimet on palautettu alkuperämaahan tai että ne on lopetettu. Seuranta tapahtuu pyytämällä esim. virka-apua Tullilta ja tekemällä yhteistyötä alkuperämaan viranomaisten kanssa. Aluehallintovirasto huolehtii virkaeläinlääkäreiden ja toimijoiden riittävästä TRACES-neuvonnasta sekä virkaeläinlääkäreiden ja mahdollisuuksien mukaan myös toimijoiden TRACES-koulutuksesta.

Jos kunnaneläinlääkärillä ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkärinä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan. Kunnaneläinlääkäreiden tulee käyttää TRACES-järjestelmää oman alueen tapahtumien seuraamiseen. Vastuu alueen TRACES-todistusten seuraamisesta on sekä aluehallintovirastolla että kunnaneläinlääkärillä.

Tunturi-Lapin alueella kunnaneläinlääkäri ryhtyy aluehallintoviraston ilmoituksen ja ohjeistuksen perusteella paikallistason toimenpiteisiin, mikäli paikkakunnalle saapuu eläin- tai tuote-eriä, jossa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti.

Osa Tunturi-Lapin virkaeläinlääkäreistä käyttää TRACES-järjestelmää.

Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriltä lähetettävien erien tarkastamista (poikkeuksena erät, joiden vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös toimija tai muu kuin virkaeläinlääkäri). Kaikille eläimille, kuten hyönteisille, matelijoille ja jyräjille ei ole eläintautiehtoja (muualta lainsäädännöstä voi tulla ehtoja: Cites, vieraslajit, metsästys- ja kalastuslaki).

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetysten ennen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 ns. ”eläinterveyssäännöstö”, Komission delegoitu asetus 2020/688, Komission delegoitu asetus 2020/990), Eläintautilaki 76/2021 44§).

Jos viedään eläviä eläimiä toisen jäsenvaltion kautta EU:n ulkopuolelle, tulee tehdä myös sisämarkkinatodistus Tracesiin. Joissain tapauksissa sekä kolmasmaavienti- että sisämarkkinatodistus tehdään Tracesissa ja silloin samoilla tiedoilla voi tehdä molemmat todistukset. Pääsääntöisesti terveystodistuksen I-osan täyttäminen on toimijan tehtävä, kunnaneläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa toimijan laatiman I-osan. Jos toimija ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään, jää myös terveystodistuksen I-osan täyttäminen tarkastavan kunnaneläinlääkärin tehtäväksi terveystodistuksen (II-osa) lisäksi. Toimija on velvollinen antamaan tarvittavat tiedot eläinlääkärille ja vastaa antamistaan tiedoista. Toimenpiteet tehdään toimijan kustannuksella. Todistuksen voi viedä TRACES-järjestelmään myös toinen virkaeläinlääkäri. Tarkastanut kunnaneläinlääkäri kuitenkin leimaa ja allekirjoittaa lähetystä seuraavan todistuksen. Muun valvonnan yhteydessä on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää Eläinterveyssäännösten

(asetus 2016/429) artikla 102 mukaisesti siirtoluetteloa.

Rekisteröity hevonen ei tietyin ehdoin tarvitse terveystodistusta ja eläinlääkärintarkastusta kilpamatkoilla Pohjoismaissa.

Virkaeläinlääkärit seuraavat mahdollista eristä vastaanottajamaassa saatavaa palautetta ja reagoivat siihen. Esim. TRACES-terveystodistuksen valvonta eli III-osion täyttö TRACES-järjestelmän kautta.

Tunturi-Lapin alueelta viedään poroja Ruotsiin teurastettavaksi. Virkaeläinlääkäri tekee vietäville eläimille vientitarkastuksen ja kirjoittaa vientitodistuksen TRACES-järjestelmään ja toimittaa todistuksen teurastamolle. Myös muissa todistusta tarvitsevilla vientitilanteissa virkaeläinlääkäri huolehtii vientitarkastuksesta ja vientitodistuksen kirjoittamisesta TRACES-järjestelmään.

11.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Suomesta voidaan viedä EU:n ulkopuolelle vain sellaisia eläviä eläimiä tai eläimistä saatavia tuotteita, joiden alkuperästä voidaan riittävällä tavalla varmistua. Lisäksi elävien eläinten ja tuotteiden on oltava siten merkittyjä, että ne voidaan tunnistaa. Niiden eläinten ja tuotteiden, joiden viennille EU:n ulkopuolelle on EU-lainsäädännössä asetettu eläintautien vastustamiseen liittyviä vaatimuksia, on lisäksi täytettävä nämä vaatimukset. Viejiltä edellytetään rekisteröitymistä Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin.

Toimija vastaa edellä mainittujen vaatimusten täyttymisestä sekä kohdemaan asettamien tuontivaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä. Jos vientierä kuljetetaan kohdemaahan muun kuin EU-jäsenvaltion kautta, toimija vastaa myös kauttakulkua koskevien vaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä.

Myös eläinten kuljettamista koskevia säännöksiä on noudatettava.

Virallisia eläinterveystodistuksia voivat vientiin myöntää ainoastaan kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit. (EtL 76/2021 9luku, 54 §, 67 § ja 68 § ja MMMa 331/2021)

Kun EU:n ulkopuolisiin maihin viedään eläimiä tai eläinperäisiä tuotteita, edellyttävät ne useimmissa tapauksissa, että vietävän erän mukana seuraa virallinen alkuperämaassa myönnetty eläinterveystodistus. Mikäli Suomesta EU:n ulkopuolelle vietävät elintarvikeketjuun kuuluvat elävät eläimet, sukusolut tai alkiot kulkevat toisen EU-jäsenvaltion kautta, niiden siirtäminen EU-sisämarkkinoilla edellyttää lisäksi aina EU-sisämarkkinan terveystodistusta, joka laaditaan TRACES-tietojärjestelmää käyttäen.

Eläinterveystodistuksen myöntävällä viranomaisella tulee olla mahdollisuus suorittaa vientierän tarkastus ennen kuin vientierä poistuu tämän valvonnasta. Joitain poikkeuksia lukuun ottamatta viranomaisen on myös varmistettava, että viejä on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen viejäksi Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin joko pyytämällä viejältä nähtäväksi tosite tämän rekisteriin jättämisestä tai tarkastamalla viejärekisteriin ilmoitetut tiedot Pikantista.

Vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit voivat myöntää virallisia eläinterveystodistuksia eläimille ja eläimistä saaduille tuotteille. Venäjän/Euraasian talousliiton, USA:n ja Kiinaan -viennissä edellytetään lisäksi, että todistuksia myöntävät virkaeläinlääkärit ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin vientikoulutuksiin.

Jos vietävien elävien eläinten tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä on noudatettava tätä sopimusta ja viennissä on käytettävä eläinterveystodistusta, joka sisältää sopimuksessa todistukseen merkittäväksi sovitut tiedot. Vientiin ei ole mahdollista myöntää muita vastaavalle tuotteelle vastaavaan kohdemaahan laadittuja, sopimuksen ulkopuolisia eläinterveystodistuksia. Sopimuksiin perustuvat mallit ovat nähtävissä Ruokaviraston internetsivuilla.

Mikäli edellä mainitun mukaista viennin sopimusta ei ole, viejän velvollisuus on selvittää kohdemaan asettamat tuonnin edellytykset. Viejä ohjeistetaan kääntymään asiassa esim. kohdemaassa toimivan tuojan tai kohdemaan suurlähetystön puoleen. Viejää pyydetään toimittamaan ehdot Ruokavirastoon (vientijat@ruokavirasto.fi), mikäli viejä haluaa, että Ruokavirasto laatii ehtojen pohjalta viennissä käytettävän virallisen todistusmallin. Todistusmalli on useimmiten turvapaperille tulostettava todistus pohja tai kansalliseen sähköiseen eCert-järjestelmään tehty todistusmalli. Eläinterveystodistuksen myöntämiseen on käytettävä Ruokaviraston hallinnoimaa eCert-järjestelmää, jos vientierän kohdemaan kanssa on sovittu järjestelmään luodun mallin käyttämisestä. Vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat läänin aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit voivat tilata Ruokavirastosta turvapaperille painettuja virallisia eläinterveystodistus pohjia. Virkaeläinlääkäriin on pidettävä kirjaa myöntämisestä ja mitätöimistä turvapaperipohjalle tulostetuista eläinterveystodistuksista.

Venäjän/Euraasian talousliiton lisäksi EU-tasolla on neuvoteltu harmonisoiduista vientiehdoista mm. USA:n, Iso-Britannian ja Kanadan kanssa. Jos vietävälle tuotteelle tai eläimelle löytyy EU/kohdemaan sopima todistusmalli TRACES -järjestelmästä (mm. Venäjä, Iso-Britannia, Ukraina, Kanada, Chile, Uusi-Seelanti, Meksiko), vientitodistus on laadittava TRACES-järjestelmässä.

Sähköisiä järjestelmiä käytettäessä erää seuraa alkuperäinen, eläinlääkäriin leimaama ja allekirjoittama sähköisestä järjestelmästä tulostettu todistus, ellei kohdemaan kanssa ole sovittu sähköisten todistusten käytöstä.

11.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta

Ruokavirasto

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää virallista valvontaa valvonta-asetuksen (Komission asetus 2017/625), lemmikkieläinasetuksen (Komission asetus 2013/576) ja lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019 soveltamisalalla.

Ruokavirasto vastaa valvonta-asetuksessa ja lemmikkieläinasetuksessa jäsenvaltiolle ja toimivaltaiselle viranomaiselle säädettyistä unioniin tuotavien eläinten ja tavaroiden virallista valvontaa koskevista tehtävistä, ellei niitä ole säädetty Tullin tehtäväksi.

Tulli

Tulli vastaa:

- eläinten ja tavaroiden virallisesta valvonnasta saapumispaikoilla;
- rajatarkastuksen vaativien erien ohjaamisesta rajatarkastusasemalle sekä kirjan pitämisestä suoritettujen tarkastusten kokonaismäärästä ja näissä tarkastuksissa ilmenneistä vaatimustenvastaisuuksista ja tiedottamisesta yhdessä Ruokaviraston kanssa
- ennalta ilmoittamattomien eläinperäisten tuotteiden valvonnasta, kun on syytä uskoa, että lähetykseen sisältyy kyseisiä eläinten tai tavaroiden luokkia.

rajatarkastusasemalla suoritettavasta virallisesta valvonnasta vapautettujen eläinten ja eläinperäisten tuotteiden valvonnasta lukuun ottamatta niiden tuonnin edellytyksenä olevien ennakkolupien myöntämistä;

kauttakuljetuksena siirrettävien eläinperäisten tuotteiden, sukusolujen ja alkuiden, eläimistä saatavien sivutuotteiden, heinän ja olkien sekä yhdistelmätuotteiden poistumistarkastuksista, kun tavarat viedään pois EU:n alueelta.

Kunnaneläinlääkäri antaa Tullille tarvittaessa virka-apua lemmikkieläinten viralliseen valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Määränpäällä olevaa laitosta tai tilaa valvova viranomainen on määränpäällä olevan laitoksen toimivaltainen viranomainen sellaisten eläinten tai tavaroiden osalta, joiden kuljetusta ja saapumista on seurattava (monitoroidut lähetykset) rajatarkastusasemalta Euroopan unionissa sijaitsevaan laitokseen.

Paikalliset viranomaiset

Kunnaneläinlääkäri antaa Tullille tarvittaessa virka-apua lemmikkieläinten viralliseen valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Määränpäällä olevaa laitosta tai tilaa valvova viranomainen on määränpäällä olevan laitoksen toimivaltainen viranomainen sellaisten eläinten tai tavaroiden osalta, joiden kuljetusta ja saapumista on seurattava (monitoroidut lähetykset) rajatarkastusasemalta Euroopan unionissa sijaitsevaan laitokseen.

Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettavien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §)

Ruokavirasto

EU:n ulkopuolisista kolmansista maista kaupallisesti tuotavat elävät eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina rajatarkastusaseman kautta ja rajatarkastuksesta tuojalle jää todisteeksi yleinen terveyttä koskeva tuloasiakirja eli CHED-todistus.

Ruokavirasto tekee maa- ja metsätalousministeriölle esityksen rajatarkastusasemien, muiden valvontapisteiden ja lopullisten määräpaikkojen nimeämisestä sekä nimeämisen keskeyttämisestä tai peruuttamisesta, jollei sitä ole säädetty Tullin tehtäväksi. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §)

Virasto vastaa koordinaatiosta, yhteistyötä ja yhteydenpitoa komission ja muiden jäsenvaltioiden kanssa virallisen valvonnan sekä muiden virallisten toimien osalta elintarvikkeita, eläinten terveyttä ja rehuja koskevalla alalla.

Ruokavirasto tekee mahdolliset hallintopäätökset lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta perusteella tilanteessa, jossa eläin on tullut Tullin ja/tai rajatarkastuksen ohi laittomasti Suomeen Euroopan unionin ulkopuolisesta maasta. Usein puutteet todetaan esim. eläinlääkärin vastaanotolla ja yleensä eläimen asiakirjojen tai tunnistuksen ei todeta täyttävän lemmikkiasetuksen (EU 576/2013) ja tuontitapauksissa lisäksi Euroopan Parlamentin Ja Neuvoston Asetuksen (EU) 2016/429 sekä sen nojalla säädettyjen asetusten asettamia vaatimuksia. Kunnaneläinlääkärin tulee epäillessä laitonta tuontia tehdä lemmikille eläintautilain 75 § mukainen tarkastus käyttäen Ruokaviraston lomaketta ja noudattaen aluehallintoviraston ohjeita laskutuksesta.

Ruokavirasto voi antaa Tullille virka-apua erityisissä viralliseen valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Ruokavirasto myöntää EU:n ulkopuolelta tuleville tutkimusnäytteille ja diagnostisille näytteille tuontilupia, jotka toimitetaan tiedoksi toimijaa valvovalle kunnaneläinlääkärille. Näytteet ovat vapautettuja rajatarkastusasemalla tapahtuvasta virallisesta valvonnasta, mutta toimituksesta suoraan määränpäähän on varmistuttava. Toimijan, joka käyttää sivutuotteita tai niistä johdettuja tuotteita tutkimustarkoituksiin tulee rekisteröityä Ruokavirastoon ja toimijan tulee ilmoittaa jokaisen erän saapumisesta valvovalle kunnaneläinlääkärille. Ruokavirasto voi tarvittaessa pyytää toimijalta luetteloa vastaanottamistaan eristä.

Tulli

Tulli tekee maa- ja metsätalousministeriölle esityksen matkustajien maahantulopaikkojen nimeämisestä sekä nimeämisen keskeyttämisestä tai peruuttamisesta. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §). Lemmikkieläinten maahantulo kolmansista maista on sallittua vain siihen osoitettujen maahantulopaikkojen kautta.

Ruokavirasto tai Tulli voivat määrätä eläinten tai tavaroiden lähetyksen tuonnista vastaavan toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron tuontivalvonnan seuraamusmaksun, jos toimija toimii säännösten vastaisesti, kuten lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 15 §:ssä kuvaillaan.

Paikalliset viranomaiset

Kunnaneläinlääkäri suorittaa saamansa tiedon perusteella tarvittavat toimenpiteet, kuten monitoroitujen lähetysten kuittauksen TRACES-järjestelmään 15 päivän sisällä tuotteen saapumisesta. Tarvittaessa tulevat kyseeseen erän tarkastus määräpaikassa, eristys, näytteenotto tai muut lainsäädännön vaatimukset eläintautien leviämisen estämiseksi.

Aluehallintovirasto neuvoo TRACES-ilmoitusten käsittelyssä ja toimenpiteissä ilmoitusten johdosta.

Lisäksi aluehallintovirastossa suunnitellaan menettelytavat sellaisten tuontierien suhteen, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä, tai epäillään, että erä on tuotu maahan laittomasti.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen on toimivaltainen valvontaviranomainen yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 68 a §:ssä tarkoitetuissa kalansaaliiden purkamispaikoissa. Aiemmin luokkaan 1 kuuluvien sivutuotteiden käyttöön (esim. tutkimuksessa) tarvittiin lisäksi kunnaneläinlääkäriin lupa. Vuoden 2019 lopussa sivutuotelain 12 § muuttui niin, ettei kunnaneläinlääkäriin myöntämää lupaa enää tarvita vaan toimijan kunnaneläinlääkärille tekemä ilmoitus

12. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Eläinten hyvinvoinnista annettua lakia (693/2023) sovelletaan 1.1.2024 alkaen. Samalla kumoutui aiempi eläinsuojelulaki (247/1996) ja eläinsuojeluasetus (396/1996). Kumotun lain nojalla annetut valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetukset ovat voimassa toistaiseksi. Hyvinvointilain nojalla annetaan lain säännöksiä tarkentavia asetuksia, joiden sisältö ei EHO:n päivityksen ajankohtana ollut vielä tiedossa. Eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä on säädetty lain lisäksi EU:n lopetusasetuksessa. Eläinten suojelusta kuljetuksissa on säädetty kansallisessa eläinkuljetuslaissa ja MMM:n asetuksessa sekä EU:n eläinkuljetusasetuksessa.

Voimassa olevan eläinten hyvinvointia koskevan lainsäädännön noudattamista valvotaan eläinsuojelutarkastuksissa. Jos tarkastuksessa havaitaan, että eläinten suojelusta annettuja säädöksiä on rikottu, eläinsuojeluviranomainen ryhtyy lainsäädännön edellyttämiin pakkokeinoihin. (Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023 (EhL) 12 luku; Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006 (EkL) 8 luku)

Jos eläinsuojeluviranomaisella on syytä epäillä, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu ja kun hän tekee hallintopäätöksen, hän on velvollinen tekemään asiasta ilmoituksen poliisille. (EhL 91§).

Kunnaneläinlääkäri, poliisi ja kunnan terveydensuojelun valvontaa hoitava viranhaltija valvovat eläinsuojelulainsäädännön noudattamista kunnan alueella. Valvontaviranomaisia ovat lisäksi tarkastuseläinlääkäri ja lihan tarkastaja teurastamon alueella ja rajaeläinlääkäri toimialueellaan. Läänineläinlääkärit tekevät otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset ja ehdollisuuden valvonnan eläinten hyvinvoinnin tarkastukset sekä osallistuvat tarvittaessa hankalien eläinsuojelutapausten hoitoon alueellaan. Aluehallintovirasto voi käyttää luvanvaraisen toiminnan valvonnassa apunaan kunnaneläinlääkäreitä. Lisäksi aluehallintovirasto voi myöntää oikeuden eläinsuojeluvalvojalle tehdä eläinsuojelutarkastuksia muissa kuin kotirauhan piirissä olevissa eläinten pitopaikoissa. Eläinten suojelua kuljetusten aikana valvovat kunnaneläinlääkäri, poliisi ja aluehallintovirasto sekä Tulli ja Ruokavirasto omilla toimialueillaan.

Aluehallintovirasto varmistaa, että eläinsuojelusäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin pakkokeinoihin. Aluehallintovirasto seuraa, että eläinsuojelusäädösten rikkomisesta ilmoitetaan poliisille. Aluehallintovirasto varautuu eläinten hyvinvointilain 103§:n mukaisen uhkasakkomenettelyn hoitoon tarvittaessa. Aluehallintovirasto suunnittelee kuinka ja millaisissa tapauksissa tehdään vaikeiden eläinsuojelutapausten siirto kunnalta aluehallintoviraston hoidettavaksi.

Kunta varmistaa, että hyvinvointisäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin pakkokeinoihin. Annettujen määräysten ja valvontojen loppuunsaattaminen pitää varmistaa sekä huolehtia eläinsuojelusäädösten rikkomisen ilmoittamisesta poliisille.

Tunturi-Lapin alueella eläinten hyvinvoinnin valvonta on keskitetty valvontaeläinlääkärille.

Valvontaeläinlääkäri suorittaa ilmoituksenvaraisten kohteiden valvonnan riskiarviointiin perustuen. Muut eläinlääkärit osallistuvat tarvittaessa valvontaeläinlääkäriin kanssa eläinsuojelutarkastuksille ja valvontaeläinlääkäriin lomien ja muiden poissaolojen aikana hoitavat kiireelliset eläinsuojelutarkastukset. Kittilän ja Sodankylän poroteurastamoissa valvomisesta vastaa poronlihan tarkastuseläinlääkäri. Eläinlääkärit puuttuvat eläinsuojelullisiin epäkohtiin työssään tai ilmoittavat valvontaeläinlääkärille havaitsemistaan eläinten hyvinvointia uhkaavista asioista. Asian hoitaminen jatkossa siirtyy valvontaeläinlääkärille hoidettavaksi. Näin kunnaneläinlääkäriin jääviys poistuu valvontatyöstä jatkossa.

12.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinten hyvinvointilain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisella tavalla, valvontaviranomaisella on oikeus tehdä tarkastus. Tarkastuksen tekijällä on oikeus päästä kaikkiin tiloihin, joita tarkastuksen tekeminen edellyttää, ja ottaa maksutta valvontaa varten tarvittavia näytteitä sekä tallentaa ääntä ja kuvaa. Hänellä on oikeus tarkastaa eläin, eläimen pitopaikka ja muut eläintenpitoon liittyvät tilat, eläintä varten tarkoitettu ravinto, juotava, varusteet ja välineet sekä eläintenpitoon liittyvät tiedot ja asiakirjat sekä muut valvonnan kannalta merkitykselliset seikat (Ehl 78 §).

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten määrä on lisääntynyt viime vuosina ja tarkastuksia tehdään vuosittain yli 6000 kpl. Epäilyyn perustuvan eläinsuojelutarkastuksen tekee useimmiten kunnan virkaeläinlääkäri. Vaikeimpien eläinsuojelutehtävien osalta kunnan virkaeläinlääkäri voi kuitenkin pyytää tarkastuksen ja päätöksen tekemistä yhteistyössä aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin kanssa tai pyytää tehtävän siirtämistä kunnan virkaeläinlääkäriltä aluehallintovirastolle. Kunnan virkaeläinlääkäri voi pyytää tapauksen hoitamiseen apua aluehallintoviraston läänineläinlääkäriltä esimerkiksi tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä eläinten hyvinvointilain 97§:n mukaisiin välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kunnan virkaeläinlääkäri voi pyytää tapauksen siirtoa aluehallintovirastolle esimerkiksi tilanteessa, jossa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, ja kieltoa tai määräystä on tarvetta tehostaa uhkasakolla tai teettämisuhalla.

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten määrä on lisääntynyt myös Tunturi-Lapin yhteistoiminta-alueella. Eläinsuojeluilmoituksia tulee vuosittain noin 60-70.

12.2 Tiloilla tehtävät otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset

Ruokavirastovoi määrätä aluehallintoviraston tekemään tarkastuksen tai tarkastuksia eläinten hyvinvointisäädösten noudattamisen valvomiseksi taikka Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi tai Euroopan unionin lainsäädännön niin edellyttäessä. Aluehallintovirasto voi päättää vastaavista tarkastuksista myös omassa valvonnassaan tai määrätä virkaeläinlääkäriin tekemään tarkastuksia. (Ehl 78§)

Eläinten hyvinvointia koskevien direktiivien ja asetusten noudattamisen valvomiseksi eläintenpitoyksiköihin tehdään edustava määrä otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia. Tarkastusten piiriin kuuluvat nauta-, sika-, lammas- ja vuohitilat sekä ankka-, hanhi- ja broileritilat. Lisäksi tarkastetaan munivien kanojen pitoyksiköitä sekä turkistiloja. Vuosittain tarkastetaan

yhteensä vajaat 450 tilaa. Valvontoja painotetaan vuosittain eri eläinlajeihin, jolloin painotetun eläinlajin tiloja valvotaan kyseisenä vuonna aiempaa enemmän. Osa tarkastettavista tiloista valitaan satunnaisotannalla rekistereistä, osa valitaan riskiin perustuen. Aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit tekevät tarkastukset. Aluehallintoviraston on kirjattava tehdyt tarkastukset ja eläinsuojelupäätökset tietojärjestelmään tarkastusvuotta seuraavan tammikuun loppuun mennessä.

Aluehallintovirasto suunnittelee otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten toteuttamisen siten, että aluehallintoviranomaiselle asetettu valvontavelvoite täyttyy.

12.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Tarkastuksia voidaan tehdä myös ilman epäilyä eläinten hyvinvointilainsäädännön rikkomisesta sellaisiin paikkoihin tai toimintaan, joka edellyttää eläinten hyvinvointilaissa tarkoitetun luvan hakemista aluehallintovirastolta tai ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi sirkukset, eläintarhat ja -näyttelyt, eläinkaupat, pieneläinhoitolat, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riistaeläintarhat, lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat sekä paikat, joissa harjoitetaan eläinten lopetustoimintaa. Ilman epäilyä tarkastuksia saadaan tehdä myös eläinkilpailuihin ja muihin vastaaviin tilaisuuksiin. (Ehl 78§)

Aluehallintovirastot myöntävät teurastukseen tai turkiseläinten lopetukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen (Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009 eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä) 21 artiklan mukaisen kelpoisuustodistuksen sekä peruuttavat kelpoisuustodistuksen tarvittaessa määrääjäksi tai kokonaan. (Ehl 72 §).

Luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa on valvottava säännöllisesti. Tavoitteena on tarkastaa toiminta vuosittain. Tavoitteesta voidaan poiketa, mikäli luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnasta on tehty riskinarviointi aluehallintoviraston hyväksymien riskinarviointiperusteiden mukaisesti. Tällöin valvontasuunnitelmassa kuvataan riskinarviointi ja kohteiden tarkastustiheys suunnitellaan riskinarviointiin perustuen. Ilmoituksenvaraiset kohteet perustetaan EPR-sovelluksella joko toimijan itsensä (sähköinen asiointi) tai aluehallintoviraston toimesta (lomakeilmoitukset).

Muut kohteet ja tehdyt tarkastukset kirjattiin loppusyksyyn 2022 asti aluehallintovirastoissa Elite-järjestelmään. Luvanvaraisen toiminnan ja toimipaikkojen perustamista Eliten korvaaviin järjestelmiin ei tällä hetkellä ole tietoa.

Ilmoituksenvaraisia eläintenpitopaikkoja Tunturi-Lapin alueella on ilmoituksenvaraisia kohteita yhteensä 40 kpl. Näitä ovat 24 kenneliä tai koiratarhaa, 9 hevostallia, 1 villisikatarha ja 5 löytöeläintarhaa ja 1 eläinhoitola. Ilmoituksenvaraiset kohteet tarkastetaan vuosittain tai riskinarvioon perustuen harvemmin mutta vähintään kerran kolmessa vuodessa. Valvontaeläinlääkäri vastaa ilmoituksen varaisten kohteiden valvonnasta.

Aluehallintovirasto suunnittelee alueensa luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan tiedonhallinnan sekä sen, miten kohteiden lupamenettely toteutetaan, ja miten ilmoitukset käsitellään. Aluehallintovirasto perustaa ja päivittää luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan kohteet EPR-sovelluksella niiltä osin, kun tiedot toimitetaan sille lomakeilmoituksina. ilmoittaa kunnille näiden alueella sijaitsevat luvan- ja ilmoituksenvaraiset kohteet sekä toiminnassa tapahtuneet muutokset.

Kunnat ylläpitävät tietoa alueellaan sijaitsevasta luvan- ja ilmoituksenvaraisesta toiminnasta. Kunta seuraa säännöllisesti EPR-sovelluksen työjonoa saadakseen tiedon alueelleen perustetuista ilmoituksenvaraisen toiminnan kohteista. Kunta suunnittelee alueensa ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnan. Suunnitelmassa kuvataan riskinarviointi, mikäli kohteita ei tarkasteta vuosittain.

12.4 Eläinsuojeluvalvojat

Aluehallintovirasto voi myöntää oikeuden eläinsuojeluvalvojana suorittaa tarkastuksia sille, jolla on koulutuksen tai käytännön kokemuksen kautta hankittu riittävä perehtyneisyys tarkastuksen kohteena olevaan eläinlajiin ja sen pidolle asetettaviin eläinsuojeluvaatimuksiin ja joka on suorittanut Elintarviketurvallisuusviraston järjestämän eläinsuojelutarkastuksen tekemistä koskevan eläinsuojeluvalvojakurssin.

Aluehallintovirastojen valtuuttamat eläinsuojeluvalvojat voivat suorittaa epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia sekä luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuvia tarkastuksia. Aluehallintoviraston valtuuttamalla eläinsuojeluvalvojalla on oikeus tehdä eläinsuojelutarkastuksia muissa kuin kotirauhan piirissä olevissa eläinten pitopaikoissa. Kotirauhan piiriin kohdistuvassa tarkastuksessa eläinsuojeluvalvoja voi kuitenkin tarkastusoikeutensa rajoissa tarvittaessa avustaa viranomaista. Jos eläinsuojeluvalvoja havaitsee eläintenpidossa sellaisia epäkohtia, jotka edellyttävät kieltoja, määräyksiä tai eläinten hyvinvointilain mukaisia kiireellisiä toimenpiteitä, eläinsuojeluvalvojan on otettava yhteyttä eläinsuojeluviranomaisiin.

Tunturi-Lapin alueella on yksi Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen (SEY) vapaaehtoinen eläinsuojeluneuvoja. Aluehallintovirastojen valtuuttamia eläinsuojeluvalvojia alueella ei ole.

12.5 Eläinkuljetukset

Aluehallintovirastot myöntävät hakemuksesta kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvia kuljetuksia suorittaville henkilöille ja yrityksille eläinkuljettajaluvat ja niihin liittyvät kuljetusvälineen hyväksymistodistukset sekä kuljettajan ja hoitajan pätevyystodistukset. (EkL 5 luku, eläinkuljetusasetus artikkelit 6-7 ja 10-11)

Kaupallisten eläinkuljetusten valvonnasta säädetään eläinkuljetuslain luvussa 7 ja valvonta-asetuksen 9-15 artiklassa. Jos muussa kuin kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvassa kuljetuksessa on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan lain vastaisesti, valvontaviranomaisella on oikeus suorittaa tarkastus. Poliisi ja Tulli voivat suorittaa tarkastuksen ilman epäilyäkin. Sama oikeus on Ruokavirastolla teurastamon, rajatarkastusaseman ja poistumispaikan alueella ja Lapin aluehallintovirastolla poroteurastamon alueella.

Ruokavirasto voi määrätä aluehallintoviraston tekemään tarkastuksen tai tarkastuksia eläinten kuljetusta koskevien säädösten noudattamisen valvomiseksi taikka Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi tai Euroopan unionin lainsäädännön niin edellyttäessä. Aluehallintovirasto voi päättää vastaavista tarkastuksista myös omassa valvonnassaan tai määrätä virkaeläinlääkärit tekemään tarkastuksia. (EkL 28 §)

Kunnaneläinlääkärit ja aluehallintovirastot tekevät EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet. (valvonta-asetus artikla 21)

Aluehallintoviraston läänineläinlääkärit ja teurastamoiden tarkastuseläinlääkärit tekevät vuosittain eläinkuljetusasetuksen edellyttämiä eläinkuljetustarkastuksia. Näitä tarkastuksia tehdään sekä eläinten lastaus- ja purkupaikoilla että kuljetuksen aikana. Aluehallintoviraston tavoitteeksi on asetettu tarkastaa vuosittain vähintään niin monta eläinkuljetusta, joka vastaa 15 % aluehallintoviraston alueelle myönnettyjen eläinkuljettajalupien määrää. Ruokavirasto antaa vuosittain tarkastusmäärät ja kohdennukset aluehallintovirastoille ja tarkastuseläinlääkäreille.

Kunnan- ja läänineläinlääkärit tekevät reittisuunnitelmiin liittyviä hyväksymisiä ja eläinten kuljetuskuntoisuuden varmistuksia.

Virkaeläinlääkärit tekevät Aluehallintoviraston määräyksestä vuosittain eläinkuljetustarkastuksia porojen teuraskuljetuksissa.

12.6 Teurastamot

Aluehallintovirastot myöntävät hakemuksesta teurastukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen 21 artiklan mukaisen kelpoisuustodistuksen sekä peruuttavat kelpoisuustodistuksen tarvittaessa määräajaksi tai kokonaan. Tarkastuseläinlääkärit myöntävät hakemuksesta teurastukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen 21 artiklan mukaiset väliaikaiset kelpoisuustodistukset. (Ehl 71§ §)

Ruokavirasto vastaa eläinten hyvinvoinnin valvonnasta elintarvikelaissa tarkoitetuissa teurastamoissa, riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa, lukuunottamatt teurastamoja ja laitoksia, joiden elintarvikelain mukainen valvonta on elintarvikelain 27 §:n 5 momentissa tarkoitettulla tavalla siirretty kunnalle. Lapin aluehallintovirasto vastaa eläinten hyvinvoinnin valvonnasta poroteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa (Ehl 71 §, 72 §)

Aluehallintovirastolla, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalla viranhaltijalla, poliisilla sekä aluehallintoviraston valtuuttamalla eläinsuojeluvalvojalla on oikeus tarkastuksen tekemiseen teurastamossa epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinten hyvinvointilain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisella tavalla. (EhL 72 §, 74 §, 75 §)

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia teurastamoissa ja poroteurastamoissa. (Ehl 78 §)

Jos eläinten hyvinvointilain 71.3 §:n mukainen viranomaisen epäilee, että eläinten hyvinvointilainsäädäntöä on rikottu tai epäilee rikkovan teuraseläimiä toimittavassa eläintenpitoyksikössä, hänen on ilmoitettava asiasta sille aluehallintovirastolle, jonka toimialueella eläintenpitoyksikkö sijaitsee ja annettava virastolle valvontaa varten välttämättömät tiedot. Näin läänineläinlääkäri voi määrätä paikallisen kunnaneläinlääkärin suorittamaan tarkastuksen kyseiseen pitopaikkaan. Jos broilereiden ja sikojen lihan tarkastuksen löydösten perusteella sekä muun teurastamolla saatavilla olevan tiedon perusteella eläinten hyvinvointi on heikentynyt kasvatusajan, em. viranomaisen on ilmoitettava siitä eläinten omistajalle tai pitäjälle, teurastamotoimijalle, jonka toimialueella eläintenpitoyksikkö sijaitsee. Näiden on ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin. (EhL 86§, 87§; Asetus (EU) 2019/627 39 artikla)

Teurastamoiden ja pienteurastamoiden tarkastuseläinlääkärit ovat pääasiassa Ruokaviraston palveluksessa. Muutaman pienteurastamon valvonnasta Ruokavirastolla on sopimus kunnan kanssa. Ruokavirastolla on oikeus tarkastaa myös teurastamolle saapuvat eläinkuljetukset. Aluehallintovirasto vastaa eläinsuojelulainsäädännön alueellisesta ohjauksesta myös teurastamoissa.

Toimialueella on kolme AVI:n alaista poroteurastamoa, joissa nimetyt poronlihan tarkastuseläinlääkärit vastaavat eläinsuojelun valvonnasta teurastamossa ja teurastamon alueella.

12.7 Koe-eläintoiminnan valvonta

Koe-eläintoimintaa säätelee tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annettu laki (497/2013).

Koe-eläintoiminnan lupahallinnosta sekä valvonnasta vastaavat Etelä-Suomen sekä Itä-Suomen aluehallintovirastot. Ruokavirastolla ei ole ohjaus- tai valvontatehtävää koe-eläintoiminnassa.

Tunturi-Lapissa ei ole koe-eläintoimintaa.

12 ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

Sivutuotelaki tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2015. Lain mukaan Ruokavirasto laatii vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman sivutuotevalvonnan järjestämiseksi. Aluehallintovirasto laatii valtakunnalliseen suunnitelmaan perustuvan alueellisen suunnitelman toteuttamista alueellaan. ohjaa suunnitelman toteuttamista alueellaan.

13.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 (sivutuoteasetus) ja sen täytäntöönpanosta annettu komission asetus (EU) N:o 142/2011 edellyttävät, että sivutuotteita käyttävillä, käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla ja toimijoilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Valvontaviranomaiset määräävät sivutuotelaissa 517/2015. Kunnaneläinlääkärit valvovat Ruokaviraston vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita sekä osaa Ruokaviraston hyväksymistä tai rekisteröimistä laitoksista. Aluehallintovirastolla ei ole valvonnan toimeenpanotehtäviä, vaan ne ohjaavat valvontasuunnitelman toteutumista alueellaan. (Sivutuotelaki 517/2015, 6 luku ja 49 §)

Kunnaneläinlääkäri hyväksyy toimialueellaan sivutuoteasetuksen mukaiset polttolaitokset, rinnakkaispolttolaitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäädytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita.

Kunnaneläinlääkäri rekisteröi tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin, kuin ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset on ilmoitettava välittömästi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Ruokaviraston nettisivuilla ylläpidettävältä hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo laitoksista ja niiden sijainnista.

Kunnaneläinlääkäri valvoo hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita. Kunnaneläinlääkäri valvoo myös Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, kuten käsittelylaitoksia, lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja rehusekoittamoita. Tarkastukset on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta. Kunnaneläinlääkäri valvoo muista EU-maista Suomeen saapuvien sivutuote-erien osalta erien vaatimusten mukaisuutta. Tarkastettuaan erän, merkitsee kunnaneläinlääkäri tarkastuksen tuloksen TRACES-järjestelmään kyseisen erän kaupallisen asiakirjan (DOCOM) vastaanottokuittiosioon (follow up-osi). Ennen valvontaa on varmistettava, että erä on saapunut laitokselle. Aiemmin kunnaneläinlääkärit myös

kuittasivat erät saapuneiksi, mutta tästä käytännöstä on luovuttu ja laitokset tekevät itse vastaanottokuittaukset Tracesiin.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassa kunkin laitostyyppin osalta riskinarviointiin perustuen ne laitokset nimeltä, jotka Ruokaviraston ja kunnaneläinlääkärin on vuoden aikana vähintään tarkastettava. Valvonnan teema ja painopiste voi vaihdella vuosittain. Mikäli valvontavuoden aikana todetaan tarkastuksen tarve jollakin suunnitelman ulkopuolisella laitoksella, tarkastus tehdään suunniteltujen tarkastusten lisäksi. Kunnaneläinlääkärit toimittavat valvontaan liittyvät tarkastuskertomukset mahdollisimman nopeasti tarkastuksen jälkeen tiedoksi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Mikäli tarkastuksella todettua puutetta ei saada poistettua kehoituksilla ja joudutaan käyttämään sivutuotelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja, pakkokeinopäätökset toimitetaan aviin ja Ruokavirastoon.

Aluehallintovirastojen tehtävä on kouluttaa, neuvoa ja välittää tietoa alueensa kunnaneläinlääkäreille sivutuotevalvontaan liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa avista voidaan olla mukana kunnaneläinlääkärin tekemillä valvontakäynneillä. Kaiken kaikkiaan avin rooli on huolehtia, että sivutuotelainsäädäntöä noudatetaan sen toimialueella valvontasuunnitelman mukaisesti. Yhteenvedo toteutuneesta laitosvalvonnasta ja pakkokeinojen käytöstä toimitetaan Ruokavirastoon valvontavuotta seuraavan vuoden helmikuun loppuun mennessä VASU-raportointina.

Tunturi-Lapin alueella toimii Ruokaviraston ylläpitämän listauksen mukaan kaksi lemmikkieläimien ruokia valmistavaa laitosta ja yksi tilarehustamo. Ruokavirasto valvoo lemmikkieläimien ruokia valmistavia laitoksia. Lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia on kaksi, mutta kummassakaan ei ole tällä hetkellä toimintaa.

13.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Kunnaneläinlääkärit valvovat toimijoita, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin kuten luonnonvaraisena elävien eläinten ruokintaan sekä turkistarhojen lajinsisäistä käyttöä. Kunnaneläinlääkärit valvovat myös tiloilla itsestään kuolleiden ja lopetettujen tuotantoeläinten hävitystapoja. Aluehallintovirasto ohjaa ja seuraa kuntien sivutuotevalvonnan toteutumista. (Sivutuotelaki 6 § ja 6 luku)

Aloitettaessa haaskatoiminta (käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa), on toiminnasta tehtävä ilmoitus haaskapaikkarekisteriin. Ilmoitus on tehtävä ennen haaskaruokinnan aloittamista viemällä haaskapaikan tiedot haaskapaikkarekisteriin Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin (EPR) sähköisen asiointin sovelluksen kautta (Sivutuotelaki 33 a §). Sähköisen asiointin kautta voi myös päivittää aiemmin ilmoitettuja tietoja. Rekisteröinti-ilmoitus on mahdollista toimittaa myös kunnaneläinlääkärille, joka vie tiedot haaskapaikkarekisteriin.

Sivutuotelain nojalla annetun asetuksen MMMa 783/2015 mukaan haaskatoimijan on ilmoitettava kuukausittain haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrä. Tiedot on ilmoitettava sekä sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään, että sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Kirjanpito tarkastetaan haaskatoiminnan tarkastuksella.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin (EPR) mukaan vähän yli puolet turkistiloista, joilla on kettuja ja/tai supeja, käyttävät Suomelle annettua lajinsisäisen käytön poikkeusta. Lajinsisäisellä käytöllä tarkoitetaan sitä, kun nahkottujen kettujen ruhot käsitellään luokan 2 käsittelylaitoksessa ja sen jälkeen massa käytetään kettujen ruokinnassa. Samoin supien nahkontaruhoista saatua massaa hyödynnetään supien

rehussa. Tilat, joilla on vain kettuja, eivät voi itse keittää omassa tilarehustamossa ruhoja rehussa käytettäväksi. Sama koskee supeja.

Turkistarhojen tulee olla rekisteröityneenä eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin. Turkistarhoilla on mahdollisuus rekisteröityä itse sähköisen asioinnin kautta vastaavasti kuin haaskatoimijoilla. Rekisterissä tulee olla merkintä myös lajinsisäisestä käytöstä. Lajinsisäinen käyttö on sallittua vain rekisteröidyillä tiloilla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä. Kunnaneläinlääkäreiden on tilakäynneillään varmistettava, että tila on rekisteröitynyt edellä mainittuun rekisteriin ja ettei lajinsisäistä käyttöä tapahdu tiloilla, joissa se ei ole sallittua. Lisäksi tulee tilakäyntien yhteydessä tarkkailla, onko tiloilla havaittavissa keskushermosto-oireista kärsiviä eläimiä. Kaikki tällaiset eläimet on lähetettävä tutkittavaksi Ruokavirastoon. Näytteeksi riittää irrotettu pää, joka ei saa olla pakastettu.

Tunturi-Lapin alueella ei ole toiminnassa yhtään turkistarhaa.

Sivutuotteiden hautaaminen

Kokonaisten märehitijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja tiettyjen muiden sivutuotelain mukaisten sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla. Kotiteurastuksen sivutuotteiden hävitykseen sovelletaan samoja keräily- ja syrjäisiä alueita kuin kokonaisten raatojen hävitykseen. Hautauksista on ilmoitettava aluehallintovirastolle tautitapauksissa. Keräilyalueilla em. sivutuotteet on käsiteltävä tai hävitettävä hyväksytyssä sivutuotelaitoksessa. (Sivutuotelaki, 3 luku)

Kunnaneläinlääkäri valvoo toimialueellaan tapahtuvaa raatojen keräilyä ja hävittämistä hautaamalla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä väärinkäytöksiä. Keräilyalueella tehdään lisäksi kohdennettuja tarkastuksia tiloille, joilla Ruokaviraston toimittamien nautarekisteristä ja lammass- ja vuohirekisteristä ajettujen hävitystaparaaporttien perusteella raatoja hävitetään säädösten vastaisesti. Sikojen osalta poistoilmoitukset voi kunnaneläinlääkäri itse tarkistaa sikarekisteristä. Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden hautaamisista.

Ruokavirasto määrittelee valvontasuunnitelmassaan sivutuotetoimijoiden valvonnan tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Tehdyistä tarkastuksista laaditut tarkastuskertomukset ja mahdolliset pakkokeinopäätökset toimitetaan aviin ja Ruokavirastoon mahdollisimman pian.

Tunturi-Lapin alue luetaan syrjäiseksi alueeksi. Toimijan tulee pitää kirjaa raatojen hautaamisesta. Kirjanpidon tulee sisältää haudattujen eläinten määrän, luokan ja lajin sekä hautauspäivämäärät ja -paikat. Kirjanpito tulee säilyttää kahden vuoden ajan. Kirjaa ei tarvitse pitää lemmikkieläinten tai hevoseläinten kokonaisten raatojen hautaamisesta.

14. TÄYDENTÄVIEN EHTOJEN VALVONTA

Ehdollisuuden noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja tiettyjen EU:n osittain rahoittamien tukien täysimääräisen maksamisen edellytyksenä.

Ehdollisuus jaetaan kolmeen eri osioon, joita kutsutaan erityisaloiksi. Ruokaviraston elintarvikeketjulinjan ohjausvastuulla olevat vaatimukset kuuluvat erityisalalle kansanterveys ja kasvinterveys sekä erityisalalle eläinten hyvinvointi. Ruokaviraston elintarvikeketjulinjan ehdollisuuden valvonta sisältää kiellettyjen aineiden, eläimistä ja kasveista saatavien elintarvikkeiden ja rehujen tuotantohygienian sekä eläinten hyvinvoinnin valvonnat.

EU:n suoria ja osarahoitteisia tukia hakeneista eläintiloista on vuosittain valvottava otantavalvonnalla koko maan tasolla vähintään yksi prosentti eli noin 140 tilaa.

Aluehallintovirastoille kuuluvat ehdollisuuden valvontaan liittyvät tehtävät (osa tehtävistä kuuluu elintarvikevalvonnan piiriin):

Tuotantoeläimiltä kiellettyjen aineiden valvonta (hormonikielto)

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden tuotantohygienian valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonta

vasikat, siat, muut tuotantoeläimet (naudat, munivat kanat, lampaat, vuohet, broilerit, kalkkunat, peurat, strutsieläimet, hevoset, biisonit, ankat, hanhet, turkiseläimet sekä muut tuotantoeläimet: esimerkiksi tarhatut riistaeläimet, viiriäiset, kanit ja tarhatut porot).

Valvontaa tehdään otantatiloilla ja perusvalvonnan laajennuksina muiden tarkastusten perusteella mm. seuraavista valvonnoista:

eläinsuojelutarkastukset

maitohygieniatarkastukset

salmonellavalvonta

munantuotantotilojen hygieniavalvonta

vierasainevalvontaohjelman mukainen valvonta

kasvinsuojeluaineiden jäämävalvontaohjelman mukainen valvonta

lääkekirjanpidon valvonta

Kunnan viranomaisten (kunnaneläinlääkäreiden ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaisten) on tehtävä tarkastuksiin liittyvät asiakirjat riittävän tarkasti, jotta laajennuksia ehdollisuuden valvontoihin voidaan tehdä. Kunnan on varmistettava, että aluehallintovirasto saa riittävän nopeasti riittävät tiedot niistä perustarkastuksista, joissa havaitaan mahdollisia aluehallintoviraston vastuulle kuuluvia ehdollisuudenvaatimusten laiminlyöntejä.

Valvonnat on tehtävä vuosittaisten valvontaohjeiden mukaan. Ohjeet löytyvät Pikantista

15 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Kuntien järjestämien eläinlääkäripalveluiden on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia. Kuntien on seurattava palvelujen saatavuutta, riittävyttä ja laatua.

15.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on kuitenkin järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella. (ElhL 11 §)

Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on kuitenkin järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkärin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu. (ElhL 11 §)

Eläinlääkintähuoltolain mukaan hyötyeläimiä ovat alkutuotannossa ja muussa elinkeinotoiminnassa sekä ihmisille tarpeellisissa työsuorituksissa käytettävät eläimet. (ElhL 3 §)

Hyötyeläimiä eivät lain perustelujen mukaan ole seura-, harrastus- tai kilpailutoiminnassa käytettävät eläimet.

Eläinlääkintähuoltolaki rajaa asiakaspiirin ulkopuolelle kiireettömän hoidon osalta esimerkiksi vapaa-ajan asuntojen omistajat, joiden virallinen kotikunta on muualla. Laki ei kuitenkaan estä tarjoamasta palveluja myös muille kuin oman kunnan asukkaille tai yhteisöille, jos resursseja on riittävästi eivätkä ulkopuolisille annetut palvelut heikennä oman kunnan asukkaiden palvelujen saatavuutta.

Kunta ei ole velvollinen järjestämään peruseläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille niiltä osin, kun yhteistoiminta-alueella olevat yksityiset eläinlääkärit tai eläinlääkäriasemat tyydyttävät palveluiden kysynnän. Alueen elinkeinorakenne on syytä huomioida yhteistoiminta-alueen palveluja suunniteltaessa. Kunnan on omassa eläinlääkintähuollon suunnitelmassaan osoitettava, että yksityisiä eläinlääkäripalveluja on määrällisesti ja laadullisesti riittävinä ja keskeytyksettä saatavissa, jos kunta ei itse järjestä peruseläinlääkäripalvelua kaikille kotieläimille. Kunnan on varauduttava hoitamaan muita kuin hyötyeläimiä, jos yksityinen palvelutarjonta osoittautuu riittämättömäksi tai keskeytyy. Erityisesti hevosten suhteen jako hyötyeläimiin ja ei-hyötyeläimiin voi olla ongelmallinen ja tulkinnanvarainen. Käytännössä kunnan on syytä varautua tuottamaan peruseläinlääkäripalvelu kaikille alueensa hevosille, jos varmuutta yksityisestä palvelutarjonnasta ei ole.

Eläinlääkintähuoltolain perusteluissa on hyötyeläimiksi luokiteltu matkailuelinkeinoon liittyvät rekikoirat, ratsastuskouluissa pidettävät hevoset, viranomais-toiminnassa käytettävät eläimet, opaskoirat sekä sellaiset alkutuotannon elinkeinotoimintaan liittyvät eläimet, jotka ovat ammattimaisen toiminnan jatkumisen takaamiseksi pääsääntöisesti korvattavissa toisella samanarvoisella eläimellä.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita muodostettaessa on keskeisenä tavoitteena ollut eläinlääkäreiden ja muun henkilökunnan mielekkään työnjaon ja erikoistumisen mahdollistaminen ja tukeminen. Tämä huomioidaan paitsi valvontatehtävien erottamisella praktiikasta, myös praktikkojen keskinäisessä työnjaossa sekä ajanvarausperiaatteella hoidettavien tehtävien kuten terveydenhuollon eriyttämisellä akuuttipraktiikasta.

Tunturi-Lapin alueella on kaksi yksityisiä eläinlääkäripalveluja tarjoavaa klinikkaa. Klinikkan toiminta keskittyy lemmikkieläinten hoitoon päiväaikaan. Tunturi-Lapin alueella yksityinen tarjonta ei riitä kattamaan peruseläinlääkintäpalveluita.

15.2 Sisältö

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa. (ElhL 3 §)

Lain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojelullisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

Puhelinneuvonta

Kunnan on järjestettävä eläinten omistajille mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkärin antamaa neuvontaa virka-aikana myös puhelimitse. Ei-kiireellisiä tapauksia koskeva neuvonta voidaan rajoittaa tapahtuvaksi tietyinä asiakkaille ilmoitettavana ajankohtana. Puhelinneuvonta voi olla maksullista ja maksu voi olla korkeampi virka-ajan ulkopuolella. Maksujen on kuitenkin oltava kohtuullisella tasolla ja suhteessa maksuihin muissa kunnallisissa peruspalveluissa.

Maksuttomasta puhelinnumerosta tulisi kuitenkin olla mahdollisuus virka-aikana saada asiointia koskevaa neuvontaa. Myös tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten mahdollisia hyvinvointiongelmia koskevia ilmoituksia olisi kuntalaisten voitava virka-aikana tehdä maksuttomaan puhelinnumeroon.

Tunturi-Lapin alueella eläinlääkäreiden puhelinvastausaika on arkisin klo 8-9.30. Käytännössä eläinlääkäri vastaavat usein myös muina aikoina puhelimeen työtilanteen mukaan. Kun työ on kesken eläinlääkäri laittaa viestin, johon asiakas voi jättää soittopyynnön kiireisen sairastapauksen johdosta.

Päivystysaikaan eläinlääkärit vastaavat puhelimeen ja usein asiakas saa puhelinneuvonnalla jo riittävästi apua sairaan eläimen hoitamisessa. Päivystyksessä on pitkät välimatkat, niin neuvonnan merkitys korostuu.

Sairaanhoito ja kotieläinten lopetus

Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa on kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoitotarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkohoitoon. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa, hoitotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvia leikkauksia ovat esimerkiksi nautojen vierasesineleikkaukset ja juoksutusmahaleikkaukset. Erityisesti pieneläinten leikkauksissa vastaanotolla voi olla tarvetta avustavalle henkilökunnalle. Keisarileikkaukset ks. 15.5.

Kotieläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä, sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun.

Tunturi-Lapin alueella pystytään tarjoamaan peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa. Avustavana henkilökuntana toimii usein eläimen omistaja. Joissain tilanteissa tämä ei kuitenkaan ole mahdollista ja tällöin eläinlääkäri toimii yksin.

Terveystarkastus

Peruseläinlääkäripalvelua suunnataan ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämiseksi. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroitot sekä koirien kastroitot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehtijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot.

Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen klinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten sisältyy peruseläinlääkäripalveluun.

15.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seurantarjestelmä. Tällä hetkellä tällaisia järjestelmiä ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. (ElhL 11 § ja 12 §)

Tuotantoeläinten terveydenhuolto ylläpitää ja edistää eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä lisää osaltaan elintarviketurvallisuutta. Toimivan terveydenhuoltojärjestelmän avulla voidaan tehokkaasti ehkäistä ja seurata tarttuvien tautien sekä tuotantosairauksien esiintymistä tiloilla. Terveydenhuollon piirissä tehtävä elinkeinon ja viranomaisten yhteistyö täydentää viranomaistoimenpiteitä eläintautien torjunnassa. Lähtökohtana on pidettävä, että terveydenhuollon piiriin kuuluvilla tiloilla eläimet voivat hyvin, lääkkeiden käyttö on hallittua eikä lääkkeitä käytetä korjaamaan olosuhdeongelmia.

Terveydenhuoltoa on kehitetty nautojen ja sikojen lisäksi myös muille kotieläimille kuten siipikarjalle, poroille, lampaille, turkiseläimille ja kaloille. Näille ei kuitenkaan toistaiseksi ole olemassa valtakunnallisia terveydenhuolto-ohjelmia ja seurantarjestelmiä. Myös hevosten terveydenhuoltoa ollaan kehittämässä. Kunta voi halutessaan huomioida paikallisen elinkeinorakenteen ja järjestää tarpeen mukaan terveydenhuollon palveluja eri kotieläimille.

Tunturi-Lapissa tarjotaan ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa nautatiloille Naseva-terveydenhuoltotyön kautta. Tunturi-Lapin eläinlääkäreiden kanssa tehtyjä terveydenhuolto-sopimuksia kaikista nautatiloista on arviolta 80 %. Terveydenhuolto tehdään myös porojen loislääkityksissä sekä rekikoirien kanssa.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntä

Maatilalla on usein taloudellisesti merkittäviä tuotantosopimuksia, joissa yhtenä ehtona on terveydenhuoltosopimuksen solmiminen eläinlääkärin kanssa ja sopimuksen velvoittamien terveydenhuoltokäyntien tekeminen ajallaan ja sovitussa laajuudessa.

Olemalla mukana terveydenhuollossa ja sen seurantarjestelmissä pystyvät tuotantoeläintilat helpommin hoitamaan myös alkutuotantoasetuksen (1368/2011) edellyttämän ketjuinformaatiovaatimuksen. Tämän mukaan tuottajan on ennen eläinten teurastamolle lähettämistä toimitettava tiedot muun muassa eläinten lääkitsemisestä ja elintarviketurvallisuuteen vaikuttavien eläinten sairauksien esiintyvyydestä tilalla. Suurin osa teurastamoista edellyttää tämän ilmoituksen tekemistä sähköisen seurantarjestelmän (Sikava tai Naseva) avulla.

Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nautatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsikalaan on suoritettava vähintään neljä

terveydenhuoltokäyntiä vuodessa. Näistä yhden pitää olla terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti. Lihaskalaan on suoritettava vähintään yksi terveydenhuoltokäynti kasvatuserää kohti tai neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa, jos sikala on osastoittain kerratäyttöinen tai jatkuvatäyttöinen. Jos Naseva- tai Sikava-tilalle luovutetaan lääkkeitä varalle tulevien sairastapauksien hoitoa varten, terveydenhuoltokäyntien määrä nousee edellä kuvatuista merkittävästi. Suurissa eläintenpitoyksiköissä on tällöin käytävä kahden viikon välein.

Terveydenhuoltokäynnillä eläinlääkäri havainnoi eläinten olosuhteet ja terveydentilan. Lisäksi merkittävimmät eläinten hoitorutiinit ja tuotannon kannalta kriittiset pisteet käydään läpi. Terveydenhuoltokäynnillä käydään läpi terveydenhuoltosuunnitelman toteutuminen, tilan lääkekirjanpito ja kirjanpito eläinten poistojen ja sairastuvuuden syistä. Lisäksi käydään läpi tuotantotilan toimet tarttuvilta eläintaudeilta suojautumiseksi.

Eläinterveydenhuollon saatavuus on kotieläintilan tulonmuodostuksessa usein ratkaisevan tärkeää jo tuotehintojen ja maataloustuen vuoksi. Tärkein syy terveydenhuoltopalvelujen kysynnälle on kuitenkin se, että tuottaja haluaa terveydenhuoltoon perehtyneen eläinlääkäriin asiantuntijaksi karjakohtaisten ratkaisujen tekoon päämääränä tilan taloudellisen tuloksen paraneminen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin lisääntymisen kautta. Naseva- ja Sikava-järjestelmiä ollaan voimakkaasti kehittämässä tuotannollisen terveydenhuollon suuntaan.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntää lisäävät osaltaan myös tietyt lääkkeiden luovuttamista koskevien sääntöjen poikkeukset. Nasevaan ja Sikavaan liittyneiden tilojen lisäksi vanhempaispolven siipikarjatilat ja osa tuotantopolven kasvattamoista/kanaloista solmivat terveydenhuoltosopimuksen ja sitoutuvat kahdesti vuodessa tehtäviin terveydenhuoltokäynteihin. Tämä tulisi huomioida niissä kunnissa, joissa on keskittynyttä siipikarjan tuotantoa.

Terveydenhuoltotyön resurssitarve

Sikalat ovat kuuluneet Sikavaan noin 90-prosenttisesti jo lähes vuosikymmenen. Nautatilojen lukumäärä Nasevassa on viime vuosina kaksinkertaistunut vuoden tai parin välein ja on nyt selvästi yli puolet tiloista. Sekä nähtävissä oleva kehityskulku että elintarviketeollisuuden, viljelijäjärjestöjen ja valtionhallinnon yhdessä asettamat tavoitteet ennakoivat, että Naseva lähivuosina tulee kattamaan lähes kaikki nautatilat samaan tapaan kuin Sikava nyt kattaa lähes kaikki sikalat. Sama eläinlääkäri ei aina välttämättä tee sekä terveydenhuoltosuunnitelmaa että terveydenhuoltosopimusta. Resurssitarvetta lisää lääkkeiden varalle luovuttamisen laajentumisen edellyttämät tiheämmin tehtävät terveydenhuoltokäynnit.

Sekä eläinlääkärit että viljelijät tarvitsevat lähivuosina täydennyskoulutusta terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa, kuten karjatason tautiseurannassa ja eläinten hyvinvoinnin arvioinnissa. Osallistumiseen täydennyskoulutukseen – joka on eläinlääkäriin ammatinharjoittamislain mukaan pakollista – on varattava oma osansa eläinlääkärien työajasta. Lisäksi voi olla tarkoituksenmukaista varata eläinlääkärien työaikaa siihen, että he kouluttavat alueen karjanomistajia ja -hoitajia.

Maidontuotantotilat ovat vähentyneet alueella huomattavasti viime vuosina. Nykyinen eläinlääkintähuollon resurssi kykenee hoitamaan alueen terveydenhuoltotyön.

15.4 Yksityinen palveluntarjoaja

Kunnan on palvelun mitoitusta suunniteltaessa otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan on välttämätöntä järjestää arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu muille kotieläimille kuin hyötyeläimille vain, jos palvelua ei ole muuten saatavissa yhteistoiminta-alueella. (ElhL 10 § ja 11 §)

Eläinlääkintähuoltolain 13 § edellyttää, että kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua alueellaan olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokaudenaikoina.

Kunta voi eläinlääkintähuoltolain 17 §:n perusteella tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen kunnan velvollisuutena olevan peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tuottamisesta.

Yksityisten eläinlääkäripalveluiden määrää huomioidessaan, kunta selvittää yksityisen palvelun määrän ja laadun alueellaan. Yksityisen palvelun määrä ja laatu selvitetään siinä laajuudessa, kuin se on tarpeen kunnan palveluiden mitoitus suunniteltaessa, jotta voidaan arvioida miltä osin yksityinen palvelu kattaa alueen eläinlääkäripalveluiden tarpeen ja miltä osin kunnan tulee huolehtia eläinlääkäripalveluiden saatavuudesta. Kunnan on suositeltavaa keskustella yksityisten palveluntarjoajien kanssa eläinlääkäripalveluiden kokonaisuudesta alueella.

Jos kunta ei itse arkipäivisin järjestä peruseläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille, on kunnan osoitettava suunnitelmassaan, että peruseläinlääkäripalvelua on muutoin saatavissa kyseisille eläimille riittävästi ja keskeytyksettä. Jos kunta ei itse järjestä arkipäivisin kiireellistä eläinlääkäriapua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille, on kunnan varmistettava esim. sopimuksella yksityisen eläinlääkäripalvelujen tuottajan kanssa, että kiireellistä eläinlääkäriapua on tarvittaessa saatavissa.

Tuotantoeläinten terveydenhuollon resurssitarvetta kartoittaessaan kunnan on huomioitava yksityisten palveluntarjoajien solmimat terveydenhuoltosopimukset.

Yksityiset eläinlääkäripalvelun tuottajat voivat tuottaa eläinlääkäripalveluja myös etäyhteyden välityksellä. Näissä tapauksissa yhteys asiakkaaseen tapahtuu esim. videoyhteydellä tai chatin kautta.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella on kaksi pieneläinlääkäripalveluja tarjoavaa yritystä. Kunnaneläinlääkärit lähettävät yleensä vaativampaa erikoishoitoa tarvitsevat potilaat yksityisklinikalle hoidettaviksi. Yksityiset klinikat eivät toimi isoeläinpuolella.

15.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. (ElhL 13 §)

Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet. Kiireellistä eläinlääkäriapua ovat muun muassa nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä sokin hoito, synnytysapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Keisarileikkaus täytyy pystyä suorittamaan koirille, kissoille ja märehitijöille, ellei leikkausta tarvitsevia potilaita pystytä nopeasti lähettämään riittävän lähellä sijaitsevaan jatkohoitopaikkaan.

Pieneläinten luunmurtumissa on suoritettava välttämätön immobilisaatio. Eläinten lopettaminen eläinsuojelullisin perustein kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriapuun. Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Jos kunta ei järjestä arkipäivisin peruseläinlääkäripalveluja muille kotieläimille kuin hyötyeläimille,

sillä perusteella, että se on eläinlääkäripalveluja koskevassa suunnitelmassaan osoittanut, että yksityisiä peruseläinlääkäripalveluja on yhteistoiminta-alueella riittävästi ja keskeytyksettä saatavissa, on kunnan kuitenkin järjestettävä kiireellinen eläinlääkäriapu arkipäivisin myös ei-hyötyeläimille. Vaihtoehtoisesti kunnalla voi olla yksityisen palvelutuottajan kanssa sopimus, jolla varmistetaan, että kiireellistä eläinlääkäriapua on yhteistoiminta-alueella aina tarvittaessa varmuudella saatavissa.

Kunnan on järjestettävä päivystyspalvelu virka-ajan ulkopuolella tarvittavaa kiireellistä eläinlääkäriapua varten yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa yhtä tai useampaa seutu- tai maakuntaa vastaavalla päivystysalueella. (ElhL 13 §)

Seutukunnilla tarkoitetaan alueiden kehittämislaissa (602/2002) tarkoitettuja seutukuntia ja maakunnilla maakunnista annetussa valtioneuvoston päätöksessä (147/1999) tarkoitettuja maakuntia. Eläinlääkintähuoltolain edellyttämien päivystysalueiden muodostaminen on kunnille pakollista, ja aluehallintovirastoilla on merkittävä rooli uuden päivystysaluejaon toteuttamisen ohjaamisessa. Tavoite on päivystysten organisoiminen vähintään maakunnan kokoisilla alueilla. Seutukuntatasoa voidaan soveltaa siirtymävaiheen ratkaisuna ja poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Kiireellinen eläinlääkäriapu on päivystysalueella järjestettävä siten, että kotieläimiä, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkärin vastaanotolle, ja kotieläimiä, joille annettava eläinlääkäriapu edellyttää eläinlääkärin käyntiä eläimenpitopaikassa, hoitaa pääasiassa eri henkilökunta. Tästä vaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa päivystysalueella, jonka eläintiheys on pieni tai jossa sellaisten kotieläinten, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkärin vastaanotolle, osuus kaikista päivystysalueella pidettävistä kotieläimistä on vähäinen tai se on muusta erityisestä syystä perusteltua. (ElhL 13 §)

Päivystysten eriyttämisvaatimuksesta poikkeaminen on perusteltava aluehallintovirastolle, joka ratkaisee, onko poikkeaminen mahdollista esitetyin perustein. Päivystysten eriyttäminen on mahdollista tehdä myös osa-aikaisesti kysynnän perusteella tai remissiotyyppisesti eli siten, että kunnalla on sopimus kiireellistä hoitoa vaativien potilaiden lähettämisestä pieneläinvastaanotolle. Tällöin sopimuksella varmistetaan, että ne pieneläimet, joita ei pystytä tai ehditä sekapäivystyksessä hoitamaan, on mahdollista lähettää eriytettyyn pieneläinpäivystyspisteeseen. Etäisyys remissioklinikalle ei kuitenkaan saa olla kohtuuttoman pitkä.

Suureläinpäivystys

Tavoite on vähintään maakunnan kokoinen päivystysalue, jonka muodostamisesta kunnat sopivat yhdessä. Päivystysalueen sisällä on oltava paikalliset olosuhteet huomioiden riittävä määrä suureläinpäivystyspiirejä. Piireille ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista asettaa kiinteitä rajoja, vaan kaikkien päivystäjien toimialueena tulee olla koko maakunta. Näin ollen samanaikaisesti vuorossa olevat päivystäjät voivat tehdä tiimityötä ja apua tarvitsevaan kohteeseen voidaan lähettää pääsääntöisesti lähin päivystäjä. Jos joku päivystäjistä joutuu sitoutumaan aikaa vievään toimenpiteeseen, voivat alueen muut päivystäjät ottaa vastuun hänen mahdollisista muista tehtävistään. Päivystäjillä on mahdollisuus konsultoida toisiaan, ja todella vaativien tapausten hoitoon voidaan lähettää tarvittaessa useampikin eläinlääkäri.

Mahdollisuuksien mukaan tulisi maahan pyrkiä saamaan joitakin hevosiin erikoistuneita päivystyspisteitä, jotka voisivat palvella maantieteellisesti laajoja alueita. Kunnat voisivat sopia hevosten hoidon järjestämisestä näiden päivystyspisteiden kanssa. Esimerkiksi muutaman tunnin vastaanottoaika kumpanakin viikonlopun päivänä olisi jo selkeä parannus nykytilanteeseen.

Pieneläinpäivystys

Tavoitteena on keskittää pieneläinpäivystys maakuntatasolla yhteen tai muutamaaan pisteeseen huomioiden maakunnan koko ja potilasmäärät. Päivystyspiste pitää varustaa tarkoituksenmukaisilla tiloilla, välineillä ja henkilökunnalla. Vaihtoehtoisesti voidaan sopia pieneläinpäivystyksestä yksityisen palveluntuottajan kanssa. Erityisesti suurten kaupunkien pieneläinpäivystyksissä työmäärät ovat suuria ja palvelujen mitoituksessa on huomioitava riittävä eläinlääkäri- ja avustajamäärä.

Kun maakunnallinen pieneläinpäivystyspiste perustetaan, se voidaan mitoittaa ja varustaa lain minimivaatimukset ylittäen niin, että siellä pystytään suorittamaan esimerkiksi vierasesineleikkaukset ja torsioleikkaukset. Varustukseen tulisi kuulua röntgen- ja ultraäänilaitteet sekä riittävä laboratoriovalmius.

Tunturi-Lapin alueella päivystystä ei ole eriytetty vaan päivystävä eläinlääkäri hoitaa sekä iso- että pieneläimet. Eläinlääkärit ovat perustelleet aluehallintovirastolle kantansa, jonka mukaan päivystykset alueella ovat yleensä rauhallisia ja yksi eläinlääkäri pystyy hoitamaan sekä pien- että isoeläimet riittävän hyvin. Lisäksi henkilöresurssit eivät riittäisi eriytettyyn päivystykseen.

Viikonloppupäivystys alkaa perjantaina klo 15.00 ja päättyy maanantaina klo 8.00. Arkipäivystys alkaa klo 16.00 ja päättyy seuraavana aamuna klo 8.00.

Päivystyksistä laaditaan edellisen vuoden joulukuuhun mennessä lista, jonka mukaan päivystysvuorot jakautuvat eläinlääkäreille.

Keskitetty yhteydenottopalvelu

Päivystysalueelle on järjestettävä keskitetty palvelu yhteydenottoja varten. (ElhL 13 §)

Keskitetyn yhteydenottopalvelun tarkoituksena on tehostaa eläinlääkäripäivystyksen toimintaa keskittämällä eläinlääkäripalveluja koskevat yhteydenotot yhteen paikkaan, josta asiakas voidaan ohjata päivystävälle vastaanotolle tai tilata eläinlääkäri käymään eläimen pitopaikassa. Tarvittaessa yhteydenottopisteessä voidaan antaa hoitoon liittyvää neuvontaa ja ohjata kiireettömissä tapauksissa asiakas virka-aikana annettaviin palveluihin.

Keskitettyssä palvelussa vastaajana ei välttämättä tarvita eläinlääkärää, jos vastaajalla muutoin on riittävä asiantuntemus. Riittävää pieneläinasiantuntemusta todennäköisesti löytyy koulutettujen ja kokeneiden pieneläinhoitajien taholta. Suurelainten suhteen vastaavaa ammattitaitoa on vaikeampi löytää, ja kynnys siirtää puhelu päivystävälle eläinlääkärille on siltä osin pidettävä varsin matalana. Täysin turhien ja päivystykseen liittymättömien yhteydenottojen karsiminen edesauttaa kuitenkin päivystävän eläinlääkärin jaksamista.

Suurelännpäivystyksen organisoinnissa tulee seurata tekniikan kehittymistä ja mahdollisuuksien mukaan hyödyntää esimerkiksi modernia satelliittipaikannustekniikkaa niin, että yhteydenottopisteestä voidaan helposti ohjata lähin päivystävä eläinlääkäri apua tarvitsevaan kohteeseen.

Muusta päivystyksestä irrallisten yhteydenottopisteiden rakentaminen ei ole realistista, ellei toimintaa saada liitettyä osaksi yleistä hälytyskeskusjärjestelmää. Luonteva paikka yhteydenottopalvelulle olisi maakunnallisen pieneläinpäivystyspisteen yhteydessä. Tällöin pitäisi henkilöresurssit mitoittaa siten, että eläinhoitajahenkilökuntaa olisi riittävästi myös yhteydenottopalvelun hoitamiseen. Kustannusten jako kuntien kesken voisi tapahtua samojen periaatteiden mukaan kuin pieneläinpäivystyksessä.

Keskitetty yhteydenottopalvelu voi palvella useampaakin päivystysaluetta ja palvelu voi olla asiakkaalle maksullista.

Keskitetty yhteydenotto palvelu on puhelinnumerossa **020 692 699**. Numeroon soittamalla saa päivystävän eläinlääkärin kiinni arkisin ja viikonloppuisin päivystysaikana.

Virkatehtävät virka-ajan ulkopuolella

Kunnalle ei ole velvollisuutta järjestää päivystystä virkatehtävien hoitoa varten. Mikäli kunnassa ei ole päivystävää virkaeläinlääkärinä, on eläinsuojelulain nojalla toimivaltainen viranomaisen poliisi.

A-c -luokan, uuden taudin sekä muun torjuttavan eläintaudin varalta aluehallintovirastot järjestävät valtakunnallisen läänineläinlääkäripäivystyksen. Kaksi läänineläinlääkärinä päivystää aina samanaikaisesti ja kummankin toimialueena on koko Suomi. Kulloinkin päivystävän läänineläinlääkärin saa tietää Ruokaviraston puhelinvastaajasta numerosta 029 520 4658.'

Päivystävä eläinlääkäri on virkaeläinlääkäri, jolloin päivystävä eläinlääkäri pystyy hoitamaan eläinsuojelulain kiireisiä tapauksia päivystysaikana.

15.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Ajanvaraus

Eläimen omistajan tai haltijan on halutessaan pystyttävä varaamaan aika eläinlääkärin käynnille eläintenpitopaikkaan, pieneläimen viemiseksi vastaanotolle tai hevosen viemiseksi tarvittaessa paikkaan, jossa hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa turvallisesti. Kun yhteistoiminta-alueella toimii useampia praktikkoeläinlääkäreitä, tulisi asiakkaalle ei-kiireellisissä tapauksissa mahdollisuuksien mukaan antaa vapaus valita eläinlääkäri, jonka palveluksia hän käyttää.

Ajanvaraukset yhteistoiminta-alueella tulee keskittää yhteen paikkaan, ja toiminta järjestää siten, että tietyinä päivinä tietty eläinlääkäri tai tietyt eläinlääkärit ovat vastuussa kiiretapauksien hoidosta ja pääosa eläinlääkäreistä keskittyy ajanvarausperusteiseen praktikkaan. Tämä edesauttaa myös eläinlääkäreiden jaksamista ja työn sekä muun elämän yhteensovittamista, kun päivittäisen työajan epäsäännöllisyys ja ennalta arvaamattomuus rajoittuu päiviin, joina hoidetaan kiiretapauksia.

Praktikkoeläinlääkäreille on varattava aikaa myös puhelinpalveluun, jolloin he voivat muun muassa vastata asiakkaiden soittopyyntöihin.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava, miten eläinlääkäripalveluissa on arkipäivisin järjestetty työnjako ajanvarausperusteisen palvelun ja kiireavun kesken.

Eläinlääkäreiden puhelinvastausaika on arkisin klo 8-9.30. Hätätapauksissa ja päivystysaikana eläinlääkärin tavoittaa puhelimitse tai vastaajaan jätetyn viestin avulla. Ajanvarausta ei ole keskitetty yhteen paikkaan vaan jokainen toimipiste vastaa omasta ajanvarauksestaan. Myöskään eläinlääkäreiden eriyttäminen kiireellisten ja ei-kiireellisten tapauksien hoitoon ei onnistu johtuen eläinlääkärien määrästä toimipisteissä ja toimipisteiden etäisyyksistä. Kiiretapauksissa eläinlääkäri pyrkii siirtämään ei-kiireellisiä ajanvarauksia.

Saatavuus

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tulee olla saatavilla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioon ottaen. (ElHL 14 §)

Jos avun tarve ei ole kiireellinen, sairaskäynti- tai vastaanottoaika täytyy jäestyä viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat kohdassa 15.2 kuvatut leikkaukset on lomakauden ulkopuolella voitava varata alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta. Jos asiakas haluaa palvelut nimetyltä eläinlääkäriltä, saavat jonotusajat olla pitemmät. Hyvänä palvelutasona voidaan väestötiheillä alueilla pitää peruseläinlääkäripalvelun järjestämistä siten, että pääosa asiakkaista saa palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä.

Kiireellisen eläinlääkäriavun resurssit on mitoitettava siten, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 prosentissa tapauksista. Päivystysalueet on siten mitoitettava, 90 prosentissa tapauksista päivystävän eläinlääkärin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä. Tästä etäisyydestä voidaan poiketa Kainuun ja Lapin maakunnissa sekä saaristokunnissa. Remissioklinikalle matka voi olla pidempikin, mikäli välitöntä ensiapua on saatavilla kohtuullisella etäisyydellä.

Kuntien on mahdollista subventoida sairaskäyntien ja terveydenhuoltokäyntien matkoista johtuvia kustannuksia eläinlääkintähuoltolain 22 §:n mukaisesti. Kuntalaisten yhdenvertaisuus lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä sekä eläinsuojelulliset syyt puoltavat subventioita. Subventioita käsitellään erikseen luvussa 6.

Tunturi-Lapin alueella eläinlääkäripalveluiden saatavuus on hyvä. Päivystysaikaan eläinlääkärin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle voi olla yli sata kilometriä. Toisaalta päivystyksessä ei ole yleensä paljon potilaita, joten potilaat pääsevät hoitoon nopeasti.

Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely

Kunnan on syytä seurata eläinlääkäripalvelujen saatavuutta säännöllisesti toteutettavien asiakaskyselyjen avulla. Kunta suunnittelee, miten kunta palvelujen ja valvonnan järjestäjänä sekä työnantajana käsittelee eläinlääkintähuoltoa koskevat mahdolliset asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt.

Asiakasvalitusten kohdalla pyritään ensisijaisesti pääsemään sopuun keskustelemalla asiasta asianosaisten kanssa. Mikäli tämä ei ole mahdollista ja tilanne niin vaatii, eläinlääkäri neuvoo asiakasta ottamaan yhteyttä ympäristöterveyspäällikköön. Hoitovirhevalitukset käsitellään Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnassa. Yhteydenotto lautakuntaan tapahtuu lautakunnan antamien ohjeiden mukaisesti. Asiakas voi tehdä kantelun eläinlääkärin toiminnasta myös suoraan Ruokavirastoon.

15.7 Toimitilat

Jos kunta huolehtii peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun järjestämisestä tuottamalla itse palveluja joko kokonaan tai osittain, kunnan on järjestettävä palveluja varten tarpeelliset toimitilat ja työvälineet ottaen huomioon eläinlääkintähuoltolain ja työturvallisuuslain (738/2002) velvoitteet työnantajana sekä kunnan suunnitelma ja kunnan alueella pidettävien kotieläinten lajit ja lukumäärät.

Lääkkeet on lainsäädännön vaatimusten mukaisesti pystyttävä säilyttämään ja hävittämään asianmukaisesti. (Lääkitsemislaki 387/2014, 14 §). Huumausaineeksi luokiteltaville lääkeaineille on oltava lukittava tila. (Huumausainelaki 373/2008, 26 §; huumausainasetus 548/2008, 6 §)

Yhteistoiminta-alueella on tavoitteena pidettävä eläinlääkäreiden yhteisiä toimitiloja siellä, missä

maantieteelliset etäisyydet eivät muodostu liian suuriksi (vrt. 15.6). Tarvittaviin toimitiloihin kuuluvat vastaanottotilat sekä toimistohuoneet, lämpimät autotallit ja riittävät varastotilat. Huoneenlämmössä, viileässä ja jääkaappilämpötilassa säilytettävälle lääkkeille ja muille tarvikkeille (esim. näytteet ja tutkimusvälineet) on oltava omat varastotilansa.

Asianmukaiset pesu- ja kuivaustilat instrumenteille, suurillekin praktiikkavarusteille ja suojavaatteille ovat välttämättömät.

Yhteistoiminta-alueella tulisi olla käytettävissä hevosia varten pakkopilttuu tai vastaava rakenne, jossa tutkimus- ja hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa vaarantamatta työ- ja potilasturvallisuutta. Samassa yhteydessä tulisi olla käytettävissä tilat, joissa hevosten kaataminen voidaan turvallisesti suorittaa.

Henkilökunnan sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloihin kuuluvat jokaiseen toimipisteeseen. Päivystäjän ja viransijaisen asumiseen soveltuvat asianmukaiset tilat järjestetään yhteistoiminta-alueella niihin toimipisteisiin, joista päivystystoimintaa harjoitetaan. Hyvin järjestetyt asuinolosuhteet parantavat myös sijaisten saatavuutta.

Jos tiloja käytetään pieneläinten vastaanottoon, tiloihin sisältyy odotushuone, riittävä määrä toimenpide- ja leikkaushuoneita sekä potilaiden pesuun soveltuvat tilat.

Kunnan on huolehdittava toimitilojen päivittäisestä siivouksesta ja kunnossapidosta sekä jätehuollosta, johon sisältyy vanhentuneiden lääkkeiden sekä käytettyjen ruiskujen, neulojen ym. hävittäminen.

Tiloihin pitää järjestää asianmukainen vartiointi ja murtosuojaus.

Yhteistyöalueella on Sodankylässä, Kittilässä ja Muoniossa toimivat ja ajanmukaiset perusvarusteluiltaan hyvät vastaanottotilat. Enontekiön eläinlääkärituloista jouduttiin vuoden 2023 aikana siirtymään pois ja tällä hetkellä Enontekiöllä ollaan väistötiloissa. Enontekiölle ollaan suunniteltu uusia tiloja eläinlääkärille ja rakentamisen on suunniteltu alkavan vuoden 2024 aikana.

Tunturi-Lapin alueella ei ole paikkaa (pakkopilttuu), jossa hevosia voitaisiin tutkia turvallisesti.

Kaikissa toimipisteissä on sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloihin. Sodankylän ja Muonion vastaanottotilat sopivat myös sijaisen asumiseen. Kittilän vastaanotolla, koska majoittautuminen tapahtuisi muiden työntekijöiden sosiaalityötiloissa. Eläinlääkäreillä on tarpeen mukaan muiden toimipisteiden avaimet, että voivat tarvittaessa päivystysmatkoilla hoitaa eläimiä tai levätä myös muissa toimipisteissä.

Vastaanottojen siivoukset suoritetaan jäsenkuntien toimesta ostosopimusten avulla.

15.8 Välineresurssit

Suurelänpraktiikan varusteisiin kuuluu ultraäänilaitte rektaalianturilla, hevosen kaatovälineet, hammasvälineet ja astutusliinat, pulttipistooli sekä kaikki normaalit synnytysapuun sekä peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun edellyttämään kirurgiaan tarvittavat instrumentit.

Normaalit suojavaatteet ja –jalkineet sekä erityisvarustus tarttuvien eläintautien ja zoonoosien varalta näytteenotto- ja pakkaustarvikkeineen kuuluvat varustukseen.

Pienelänpraktiikassa varusteisiin kuuluu ultraäänilaitte, elektrotomi, eläinvaaka, säädettävät toimenpide- ja leikkauspöydät sekä valaisimet ja kaikki normaalit tutkimusvälineet sekä instrumentit.

Tarvitaan myös pakastin kuolleiden/lopetettujen pieneläinten säilyttämiseen.

Eriytetty seutu- tai maakunnallisen pieneläinpäivystyspiste tulisi varustaa riittävän tasokkaasti niin, että varustetasoon kuuluvat ainakin röntgenlaitteisto ja riittävä laboratoriovarustus.

Ajanmukaiset atk-laitteet ohjelmiseen sekä tietoliikenne- ja puhelinyhteydet ovat välttämättömiä kaikille kunnaneläinlääkäreille. Yhteistoiminta-alueen kaikkia eläinlääkäreitä koskeva ajanvarausjärjestelmä ja potilaskortisto on pyrittävä järjestämään atk-pohjaisena.

Instrumenttien pesu ja desinfiointi sekä työvaatteiden pesu ja kuivatus on järjestettävä asianmukaisesti.

Alueen kaikissa toimipisteissä on riittävän hyvä varustus ja työvälineet. Eläinlääkäreillä on käytössään ajanmukaiset atk-laitteet ohjelmiseen. Sodankylän ja Kittilän toimipisteissä on peruslaitteiston lisäksi röntgenlaitteet. Suurelänpraktiikan varusteet ultraäänilaitteita lukuunottamatta ovat eläinlääkärien omia. Vuonna 2024 kaikille vastaanotoille hankitaan uudet ultraäänilaitteet pieneläintutkimusta varten.

Eläinlääkärit huolehtivat itse instrumenttien ja välineistön huollosta. Toimipisteissä on mahdollisuudet työvaatteiden pesuun ja kuivaukseen.

Eläinlääkärit ovat osaksi hankkineet itse suojavaatteet työskentelyyn aikaisemmin. Vuonna 2024 kartoitetaan eläinlääkäreiden työvaatetarve.

15.9 Ostopalvelut

Kunta voi tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tuottamisesta. Palveluntuottaja voi olla luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen oikeushenkilö tai oppilaitos. Sopimusta ei voi tehdä valvontatehtävien hoitamisesta. Palvelut on kilpailutettava hankintalainsäädännön mukaisesti. (ElhL 17 §)

Jos kuntaa ostaa palveluita yksityiseltä palveluntuottajalta, on kunnan suunniteltava kuinka se valvoo ostopalveluidensa laatua. Vastuu palvelun saatavuudesta ja laadusta säilyy kunnalla, vaikka palvelu toteutettaisiin ostopalveluna. Ostopalveluiden laatua voi seurata esimerkiksi säännöllisillä asiakastyytyväisyyskyselyillä sekä kertyvän asiakaspalautteiden perusteella ja käsittelemällä palaute palveluntuottajan kanssa.

Tunturi-Lapin alueella ei ole sopimusta yksityisten eläinlääkäripalvelujen tuottajien kanssa.

16 SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

16.1 Aluehallintoviraston suunnitelmat

Aluehallintovirasto toimittaa päivitetyn alueellisen valvontasuunnitelman vuosittain Ruokavirastoon erikseen sovittavan aikataulun mukaan. Ruokavirasto arvioi valvontasuunnitelmat vuosittaisen neuvottelujen yhteydessä. Ruokavirasto seuraa aluehallintovirastojen suorittaman valvonnan toteutumista ja vaikuttavuutta ottaen tulokset huomioon valtakunnallisen valvontaohjelman kehittämisessä.

16.2 Kunnan suunnitelmat

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontasuunnitelma hyväksytään kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä. Yhteisen valvontasuunnitelman osana on luontevaa hyväksyä myös eläinlääkintähuollon suunnitelma, vaikka eläinlääkintähuoltolaki ei sitä erityisesti edellytä. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö ei edellytä toiminnanharjoittajien kuulemista valvontasuunnitelmasta, mutta hallintolain 41 §:n mukaisesti tulee toiminnanharjoittajille varata vaikutusmahdollisuuksia. Asian vireilläolosta voidaan ilmoittaa sopivalla tavalla viranomaisen harkinnan mukaan. Tiedotus on syytä kohdistaa myös yksityisiin eläinlääkäripalvelujen tuottajiin.

Kunta päivittää eläinlääkintähuollon suunnitelmansa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. On tärkeää, että kunnan suunnitelman päivittämiseen osallistuvat sekä valvontaeläinlääkärit että praktikkoeläinlääkärit. Päivitetty eläinlääkintähuollon suunnitelma tallennetaan VYHA:aan. Aluehallintovirasto arvioi kuntien suunnitelmat. Suunnitelmat voidaan arvioida arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä, kuitenkin vähintään kerran ohjelmakauden aikana. Suunnitelmien päivityksessä ja suunnitelmien arvioinnissa on huomioitava aikaisempien vuosien toteutumisen arviointi ja muulla tavoin kertynyt palaute.

Kunta arvioi suunnitelmansa toteutumista aina toimintavuoden päätyttyä ja laatii siitä arviointiraportin. On suositeltavaa, että raportin hyväksyy asianomainen lautakunta tai muu monijäseninen toimielin, joka myös käsittelee korjaustoimenpiteitä. Hyväksytty raportti tallennetaan VYHA:aan maaliskuun loppuun mennessä. Suunnitelman arviointia ohjataan tarkemmin Eviran ohjeessa 15908/2. Kunta seuraa terveydenhuoltokäyntien ja valvontatehtävien toteutumista myös vuoden aikana ja ryhtyy tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin suunnitelmien toteuttamiseksi.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma seuraavalle vuodelle hyväksytään kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä (jaosto) vuoden alussa. Hyväksytty suunnitelma päivityksineen tallennetaan VYHA:aan.

16.3 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Resurssien riittävyyden arvioimiseksi kunta ylläpitää tilastoa järjestämiensä eläinlääkäripalvelujen käytöstä. Tilastosta pitää ilmetä vuositasolla ainakin sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät päivystysaikana. Tilasto tallennetaan vuosittain VYHA:aan.

Ympäristöterveyspäällikkö kerää tilastoa eläinlääkäripalvelujen käytöstä eläinlääkäreiltä sähköpostin välityksellä.

16.4 Arviointi- ja ohjauskäynnit

Ruokavirasto auditoi aluehallintovirastoja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan suhteen elintarvikeketjun monivuotisen auditointisuunnitelman mukaisesti.

Aluehallintovirastot ovat vuodesta 2005 lähtien suorittaneet kunnallisen elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjauskäyntejä (ent. auditointeja). Aluehallintovirastojen suorittamat arviointi- ja ohjauskäynnit koskevat myös kuntien järjestämää eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä eläinlääkäripalveluiden toimeenpanoa.

Aluehallintovirasto suoritti vuonna 2015 eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan auditoinnin Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollolle.

16.5 Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan tulokset raportoidaan vuosittain VASU-raportoinnilla maaliskuun loppuun mennessä ja siten eläinlääkintähuollon suunnitelmien arvioinnin yhteydessä ei kerätä numeerista tietoa valvonnoista. Aluehallintovirastot keräävät ja toimittavat vuosittain Ruokavirastolle VASU-raportoinnissa tarvittavat tiedot.

Muut viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot:

- *eläinsuojelutarkastuskertomukset/päätökset*
- *pakolliseen zoonosivalvontaan ja vapaaehtoiseen terveystarkastukseen liittyvät tarkastuskertomukset kunnasta aluehallintovirastoon*
- *eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota*
- *muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.*
- *vastustettavien eläintautien ja niiden epäilyjen hallinnassa tehdyt toimenpiteet*

Eläinsuojelutarkastuksen tai – päätöksen tehnyt virkaeläinlääkäri lähettää tarkastusta tai päätöstä koskevat asiakirjat aluehallintovirastoon. Samoin toimitaan tautiepäilyissä sekä valtiolta laskutettavista eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan töistä. Ympäristöterveyspäällikkö kerää vuosiyhteenvedot viranomaisille toimitettaviksi.

Liite 1. Eläinlääkintähuollon painopistealueet

Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2022-2024

Osa 2: Toimenpiteet valvonnan päämäärien saavuttamiseksi – valvonnan painopisteet: päivitys vuodelle 2023

Eläinten terveys ja hyvinvointi

KEHITTÄMISTEEMA	PAINOPISTE	2022	2023	2024
Tiedolla johtaminen ja digitalisaatio	ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto	ELTE1-osion käytön vakiinnuttaminen	ELTE1-osion käytön vakiinnuttaminen	-Tehostettu eläintautiepäilyjen kirjaaminen ELTE-järjestelmään. Lääkekäyttötiedon 2.EU:n edellyttämä keräysvuosi; tiedon laadun parantaminen edelleen (Ruokavirasto)
	ELTE-tietojärjestelmä (Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimijoiden luvan-, hyväksynnän- ja ilmoituksenvaraiset toiminnot ja rekisteröinnit)	Lääkekäyttötiedon 1. keräysvuosi. Järjestelmän toiminnan ja tietojen oikeellisuuden varmistaminen	ELTE:n valvontaosion vaiheittainen käyttöönotto	Jatkokehitys : Ruokavirasto Käytön vakiinnuttaminen :avit
			lääkekäyttötiedon 1. EU:n edellyttämä keräysvuosi; raportointi 2024	
	ELSU-tietojärjestelmä (epäilyyn perustuva ja ilmoituksen- ja luvanvaraisten kohteiden valvonta)	Järjestelmän kehittäminen ja pilotointi	Käyttöönotto (epäilyvalvonnat)	
	ILMO-tietojärjestelmä (Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimijoiden luvan-, hyväksynnän- ja ilmoituksenvaraiset toiminnot ja rekisteröinnit)		Vaiheittainen käyttöönotto	

				V.2024
Valmius ja kriisinhallinta	Varautumisyhteistyön varmistaminen	Valmiusharjoituksessa havaitun kehittämiskohteen työstäminen (avit, Ruokavirasto)	Eläintautivalmiuskoulutuksen kehittäminen	Avien ja hyvinvointialueiden yhteistyö zoonoottisissa eläintaupeissa :avit, kunnat
	Pandemiavalmiuden kehittäminen – koronapandemian opit ympäristöterveydenhuollossa	Koordinoi, kokoaa tiedon ja ohjaa: Ruokavirasto, Valvira	Koordinoi ja ohjaa: Ruokavirasto, Valvira	Arvioi painopistetyön onnistumista: kaikki
		Osallistuu työryhmiin, onnistumisen arviointiin ja valmiuden kehittämiseen: MMM, Ruokavirasto, tulli, puolustusvoimat, avit, kunnat	Ottaa käyttöön sovitut toimintatavat: MMM, Ruokavirasto, tulli, avit, puolustusvoimat, kunnat	
	Eläintautitoiminnan varautuminen ja toteutus			Koordinoi ja johtaa : LSSAVI Avustaa: Ruokavirasto
Uuden lainsäädännön toimeenpano	EU:n eläinterveysäännöstön 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano	Ruokavirasto kouluttaa ja ohjeistaa	Ruokavirasto kouluttaa ja ohjeistaa	Jatketaan vaatimusten toimeenpanoa
		Avit kouluttavat alueillaan	Avit kouluttavat alueillaan	
		Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit; uusien vaatimusten käytännön toteutus	Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit; uusien vaatimusten käytännön toteutus	
	EU:n eläinterveysäännöstön 2019/429 (AHL) ja muun eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön toimeenpano	Ruokavirasto laatii ohjeita ja kouluttaa: avi, ELY-keskus	Uusien vaatimusten vakiinnuttaminen	Jatketaan vaatimusten toimeenpanoa
		Avit kouluttavat alueillaan		

		Ruokavirasto, ELY-keskukset, avit ja kunnaneläinlää- kärit; uusien vaatimusten käytännön toteutus		V.2024
	EU:n eläinlääkease- tuksen tammikuussa 2022 alkavaan soveltamisse- n valmistautumi- nen	Ruokaviraston ohjeet valmiina vuoden alussa	Avit kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan	Avit kouluttavat eläinlääkäreitä alueellaan Viestintä Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan vakiinnuttamine
		Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan käynnistäminen	Viestintä	
		Avit kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan	Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan vakiinnuttami- nen	
	Eläinten hyvinvointi- lain toimeenpano	Ruokavirasto ja avi: ohjeistus ja koulutus	Uusien vaatimusten toteutus alkaa	Uusien vaatimusten toteutus alkaa Ohjeistus ja koulutus jatkuu
	Eläinlääkintä- huoltolain toimeenpano		Ohjeistus, koulutus, käyttöönotto (aikataulu epävarma)	Ohjeistus, koulutus, käyttöönotto(aikata- ulu epävarma)
				.
Erityiset painopisteet/ tehostamistarvetta aiempien tulosten perusteella	Eläinlääkärei- den lääkitsemisva- l-vonta	Avi valvoo tehostetusti ja käyttää siinä hyväksi ELKE- järjestelmää	Avi valvoo tehostetusti ja käyttää siinä hyväksi ELKE- järjestelmää	Avi jatkavat eläinlääkäriävalvonta a painopisteenä väärinkäyttöön soveltuvat lääkkeet varalleluovutuksen ehdot ELKE -tietojen toimittamisen tarkastaminen osana valvontaa

	Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamo - painopisteiden jatkaminen: tuotantoeläinten salmonellatapaauksia lähellä sijaitsevien turkistarhojen tutkiminen salmonellan varalta	Ruokavirasto ja avi ohjaa	Ruokavirasto ja avi ohjaa	v.2024
		Kunta toteuttaa	Kunta toteuttaa	
	Kuolleiden tuotantoeläinten hautaamisen valvonta ja turkiseläinrehun turvallisuuden varmistaminen		Ruokavirasto ja avi ohjaa	Painopistettä jatketaan vuodelle 2024 ja leejennetaan suurten kotiteurastusmäärien valvontaan.
			Kunta toteuttaa	
	Avi-kohtainen painopiste – aihe, joka tarvitsee alueella erityistä panostusta (esim. maidon antibioottijäämät)			

Vuoden 2024 painopisteiden toimenpiteet

ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto

ELTE-tietojärjestelmän osa eläintautitapausten ja epidemioiden hallinta on julkaistu ja on käytössä. Toimintoja lisätään edelleen asteittain järjestelmän kehitysvaiheiden mukaisesti.. Kaikki lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien epäilyt ja todetut tapaukset (esim. salmonellat) kirjataan ELTE-järjestelmään. Ruokavirasto järjestää edelleen käyttökoulutusta ja ohjeistaa järjestelmän käytössä.

ELKE-järjestelmän (eläinlääkkeiden käyttötiedon keruu eli ELTE2) otettiin käyttöön 1.4.2022 aikana. Järjestelmä kerää tietoa eläinlääkärin käyttämisestä ja luovuttamista lääkkeistä pääosin rajapinnan kautta suoraan praktiikkaohjelmistoista, mutta silloin kun se ei ole mahdollista, on tietoja syötettävä käsin. Vuoden 2023 käyttötiedot raportoidaan EU:lle vuonna 2024. Avit käyttävät ELKE-järjestelmän tietoja hyväkseen eläinlääkäreiden tehostetussa lääkitsemisvalvonnassa.

Kansallinen, kaiken mikrobilääkkeiden käyttötiedon raportti on mahdollinen vasta, kun apteekeista saadaan tiedot mikrobilääkkeistä. Tämänhetkisen arvion mukaan tiedot saisi 1.1.2026 alkaen eli ensimmäinen koko vuoden raportti saatavilla 2027.

ELKE-järjestelmää tullaan hyödyntämään myös eläintautien ilmoittamisessa. Ruokavirasto antaa myös ELKE:n käyttökoulutusta järjestelmän käyttöönoton yhteydessä.

Eläintautitorjunnan varautuminen ja toteutus

LSSAVI vetää Ruokaviraston avustamana hanketta, jossa parannetaan varautumista ja valmiutta laajan zoonoottisen eläintautiepidemian edellyttämien taudinvastustustoimenpiteiden toteuttamiseen, koordinointiin ja johtamiseen, Toteutuksessa hyödynnetään aiemmista eläintautitapauksista, erityisesti vuoden 2023 lintuinfluenssaepidemiasta saatuja oppeja, ja otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon koko hallintorakenteeseen esitettäviä muutoksia. Toteutusaika alustavasti 2024-2025.

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin lainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännöstö 2019/429 (AHL) sekä sen nojalla annettuja säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 lähtien. Uudistettu eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. Mm. uusille eläinlajeille on tullut vaatimuksia merkintään ja rekisteröintiin. Rekisteröintivaatimus laajeni koskemaan myös tiettyjä sukusolujen ja alkioiden pitopaikkoja. Vuosien 2023-2024 aikana jatkuu uuden lainsäädännön toimeenpano, ohjeistaminen ja kouluttaminen.

EU:n eläinlääkeasetuksen 2019/6 ja muuttuvan kansallisen lääkelainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinlääkeasetusta 2019/6 ja sen nojalla annettuja säännöksiä on sovellettu 28.1.2022 lähtien. Vuoden 2024 aikana tavoitteena on vakiinnuttaa uuden lainsäädännön mukainen valvonta. Samoin jatketaan uudesta lainsäädännöstä tiedottamista ja kouluttamista.

Eläinten hyvinvointilain toimeenpano

Uusi eläinten hyvinvointi astuu voimaan vuoden 2024 alusta. Uuden lainsäädännön toimeenpano, ohjeistus ja koulutus edellyttää vuosien 2023-2024 aikana runsaasti Ruokaviraston, aluehallintovirastojen ja paikallisviranomaisten panostusta.

Eläinlääkintähuoltolain toimeenpano

Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee mahdollisesti voimaan vuoden 2024 aikana. Uuden lainsäädännön ohjeistus, koulutus, ja käyttöönotto edellyttää vuoden 2024 aikana paljon Ruokaviraston, aluehallintovirastojen ja kuntien panostusta.

Lääkitsemisen valvonta

Vuoden 2024 valvonta on selitetty erikseen liitteessä 3.

Kuolleiden tuotantoeläinten hautaamisen valvonta ja turkiseläinrehun turvallisuuden varmistaminen

Vuonna 2024 jatketaan edellisen vuoden sivutuotevalvonnan painopisteenä ollutta sivutuotteiden hautaamisen valvontaa komission antamaan suositukseen perustuen (sivutuoteauditointi keväällä 2021). Komissio kiinnitti huomiota sivutuoteauditoinnillaan sivutuotteiden hautaamisen olosuhteiden valvonnan riittämättömyyteen, erityisesti pohjavesialueille aiheutuvien riskien vuoksi. Lisäksi valvontaa laajennetaan koskemaan myös epäilyttäviä kotiteurastuksia ja muita epäselvyyksiä sivutuotteiden hävittämisessä.

Valvontaa tullaan suorittamaan vuoden 2023-2024 aikana Ruokaviraston riskiperusteisesti valitsemissa eläintenpitopaikoissa, joissa on märehittijöitä. Valvontaa kohdennetaan tarpeen mukaan myös muiden eläinlajien pitopaikkoihin. Keräilyalueen osalta Ruokavirasto toimittaa aveittain luettelot niistä pitopaikoista, joissa laitonta hautaamista tapahtuu rekisterin perusteella valituilla tiloilla. Kunnaneläinlääkäri tekee valvontakäynnin varmistaen toiminnan lainmukaisuuden ja ettei sivutuotteiden säilytys ja hävittäminen aiheuta eläintautien leviämisen vaaraa eikä ympäristölle (pohjavesialueet tms.) ole aiheutunut haittaa.

Länsi- ja Ssä-Suomen sekä Pohjois-Suomen alueella edellä kuvattu painopiste korvataan osittain turkiseläinruhojen käsittelylaitosten ja turkiseläinrehusekoittamoiden valvonnalla. Lisäksi kaikilla alueilla valvotaan turkiseläintilojen tilarehustamot Ruokaviraston sivutuotevalvontasuunnitelmassa tarkemmin esitetyllä tavalla. Ruokavirasto huomioi alueelliset painopisteen erot hautaamisen valvonnan kohdentamisessa.

AVI-kohtainen painopiste

Avi valitsee viime vuosien valvontasuunnitelmien toteutumisen raportoinnin perusteella painopisteen, johon suunnataan valvontaa avin määrittelemällä tavalla. Tarvittaessa avin alueen kuntien valvontaeläinlääkärit osallistuvat toteutukseen.

Liite 2. Resurssitarpeen kartoitus

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue

LIITE 2 Resurssitarve 2024

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuolto (Sodankylän, Kittilän, Enontekiön ja Muonion kunnat)

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA

a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	27
Sikatilat	-
Lammas- ja vuohitilat	10
Hevostilat	55-80
Siipikarjatilat	1
Vesiviljelylaitokset	3
Turkistarhat	-
Tarhatun riistan tilat	1
Mehiläistarhat	2
Muut tuotantoeläinyksiköt	porotiloja n. 250, poroja alueella n. 67 000.
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	6000, rekikoiria n. 2500

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT

a. Terveysterveystoimintatilat	Lkm
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	13
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	13
Terveysterveystoimintatilojen osuus (% kaikista nautatiloista)	48 %
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	-
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveysterveystoimintatilojen osuus (% kaikista sikatiloista)	- %
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	-
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveysterveystoimintatilojen osuus (% kaikista siipikarjatiloista)	- %
Muut terveydenhuoltosopimukset	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	-
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveysterveystoimintatilojen resurssitarve (htv)	0,2 htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	Lkm
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveydenhuolto)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	536 (Sod 266, Kit 166, Muo+Enon 132), joista poroerotuskäyntejä 176 (Sod 103, Kit 53, Muo+Enon 20), joissa lääkittyjä poroja yhteensä 45925 (Sod 25061, Kit 11564, Muo+Enon 9300)
Sairaskäynnit päivystysaikana	56

Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	4386 (Sod 1242, Kit 1566, Muo+Enon 1578)
Sairaskäynnit päivystysaikana	348
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	6,0 htv

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

a. Terveysvalvonta	
Pakolliseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelma	1
Uudistuseläimiä tuottavat sikalat, salmonellavalvonta	-
Keinosiemennyssonneja tuottavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Vapaaehtoiseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	2
Scrapie	-
Tarhattujen hirvieläinten terveystarkkailuohjelma	-
Vesiviljelyeläinten terveystarkkailukohteet	-
b. Muu eläinten terveyden valvonta	1
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,05 htv

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Haaskanpitäjiksi ilmoittautuneet toimijat	2
Ilmoitetut haaskat	2
Sivutuotealan laitokset	2
Hautaamisilmoitukset	-
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,05 htv

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraisten kohteiden tarkkailu	Lkm
Kennelit	24
Hevostallit	6
Riistanhoidolliset tarhat	1
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	-
Eläinkaupat	-
Eläinlaitokset	1
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	40
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	5
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	0,7 htv

6. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON HENKILÖRESURSSIT

a. Eläinlääkärit	Htv
Eläinlääkäripalvelut	6
Eläinten terveyden valvonta	0,05
Sivutuotevalvonta	0,05
Eläinten hyvinvoinnin valvonta	0,7
Elintarvikevalvonta	0,2
Muut tehtävät	-
Eläinlääkärit yhteensä	7,0
Päivystykseen osallistuvien eläinlääkäreiden määrä (lkm)	6 lkm
b. Muut kuin eläinlääkärit	Htv
Eläinhoitaja/avustaja	-
Terveystarkastajan tekemä eläinsuojeluvalvonta	-
Muut tehtävät	0,4
Muut kuin eläinlääkärit yhteensä	0,4
Ostopalvelut eläinlääkintähuollossa (sanallinen kuvaus)	
Ostaopalveluiden laajuus ja laatu:	
Ei ostopalveluita	

Liite 3. Eläinten lääkitsemisen valvonnan monivuotinen valvontaohjelma 2016-2024

EHOn päivityksen ajankohtana laki lääkitsemislain muuttamiseksi (16/2022) on annettu. Sen sijaan suuri osa kansallisista asetuksista on vielä muuttamatta, joten lainsäädännön siirtymävaihe jatkuu toistaiseksi.

1 Valvonnan tavoitteet ja resurssit

Yleiset tavoitteet

Lainsäädännön tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää eläinten lääkitsemisestä ihmisille, eläimille ja ympäristölle aiheutuvia haittoja sekä edistää tarkoituksenmukaista lääkkeiden käyttöä eläinlääkinnässä. Valvonnalla varmistetaan, että eläinlääkäri ja tuotantoeläinten omistajat ja haltijat noudattavat voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tavoitteena ovat elintarvikeeturvallisuuden ylläpitäminen, väestöterveyden suojelu sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tavoitteet saavutetaan toisaalta tuotantoeläinten pitopaikoissa tehtävällä valvonnalla ja toisaalta eläinlääkäreiden valvonnalla.

Erityistavoitteena on kehittää valtakunnallisiin terveydenhuolto-ohjelmiin kuuluville eläinten pitopaikoille tapahtuvan lääkkeiden varalle luovutuksen sekä näiden lääkkeiden käytön valvontaa ja valvonnan menettelytapoja. Käytettävissä olevat resurssit kohdennetaan tehokkaasti ja tilojen tarkastuksia yhdistetään osaksi muita virallisia tarkastus- ja valvontakäyntejä hyödyntäen esim. alkutuotannon valvontakäyntejä lääkitsemisen valvonnassa.

Lisäksi suunnitelman tavoitteena on luoda yhtenäiset valvontakäytännöt ja havaittujen puutteiden raportointikäytännöt koko maan alueelle. Valvonnan tulosten perusteella kohdistetaan koulutusta, tiedotusta ja neuvontaa toimijoille.

2 Riskiperusteiden määrittely ja resurssit

Valvonnan vaikuttavuuden kannalta on keskeistä tunnistaa suuririskiset valvontakohteet. Tämä edellyttää sopimista perusteista, joilla riskitasot määritellään, jotta aluehallintovirastojen käytännöt eivät poikkea toisistaan. Riskiperusteiden määrittelyä ja määrittelyn tarkennuksia tehdään aluksi vuosittain aina edellisen vuoden valvonnan tulosten perusteella ja perusteet kuvataan valvontaohjeessa. Jatkossa valvonnan vakiinnuttua edellisen vuoden valvonnan tulokset otetaan huomioon ja Ruokavirasto tarkentaa riskiperusteita tarvittaessa.

Kattava lääkitsemisen valvonta edellyttää riittäviä ja alueellisesti tasaisesti jakautuneita valvontaresursseja.

Aluehallintovirastot varaavat vuosittaisissa valvontasuunnitelmissaan tarvittavat resurssit lääkitsemisen valvontaan.

3 Eläinlääkäreiden valvonta

Eläinlääkäreiden valvonnan kattavuustavoite on 4–5 %. Se sisältää sekä epäilyvalvonnan että otantaan perustuvan valvonnan. Epäilyvalvontaan kuuluvat kanteluiden ja ilmiantojen perusteella tehtävä valvonta sekä tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen eläinlääkäristä johtuvien epäkohtien valvonta. Samoin lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevien ilmoitusten perusteella tehtävä valvonta on osa epäilyvalvontaa. Näiden lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantavalvontaa, joka painottuu riskikohteisiin.

Lisäksi Ruokavirasto ja aluehallintovirastot ovat valvoneet eläinlääkäreitä lääkkeiden tukkuostotietojen perusteella määritellen vuosittain painopisteet. Ruokavirasto keskittyy vuosina 2022-2023 varmistamaan, että eläinlääkärit toimittavat tiedot eläimille käyttämistään mikrobilääkkeistä uuden lainsäädännön mukaisesti. Tähänastisia eläinlääkärien valvonnan painopisteitä ovat olleet

2020 -: fluorokinoloni-injektoiden hankintamäärät lääketukkukaupoista (Ruokavirasto)
 2016 -: Kolmannen polven kefalosporiinien hankintamäärät lääketukkukaupoista
 2015 – 2022 Jatketaan terveydenhuollossa varalle luovuttamista koskevien sopimuksien ja suunnitelmien valvontaa pyytämällä eläinlääkäreiltä terveydenhuoltosuunnitelmia nähtäväksi (avit, jotka eivät ole vielä toteuttaneet tätä projektia).

Vuonna 2024 eläinlääkäreiden lääkitsemisvalvonta pysyy painopisteenä. Erityisinä painopisteinä valvonnassa ovat :

- väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankkiminen lääketukkukaupoista tai niiden luovuttaminen vastaanotolta
- varalleluovutuksen ehdot
- jokaisen valvottavan eläinlääkäriin kohdalla varmistetaan, että hän on toimittanut mikrobilääkkeiden käyttötiedot Ruokavirastolle.

Valvontatiheys

Riskikohteet valvotaan aluksi säännöllisesti 3–4 vuoden välein. Näitä ovat esimerkiksi

- tuotantoeläinten terveydenhuollossa lääkkeitä varalle luovuttavat terveydenhuoltoeläinlääkärit, joilla on suuri määrä terveydenhuoltosopimuksia
- suuria mikrobilääkemääriä lääketukkukaupoista hankkineet eläinlääkärit

Osa riskikohteiden valvonnasta tehdään yhdistämällä tuotantotilan ja eläinlääkäriin tarkastus. Aluehallintovirasto tarkastaa ensin tilan ja käyttää tarkastuksella saatuja tietoja hyödyksi eläinlääkäriin tarkastuksella. Näitä yhdistelmä-tarkastuksia tehdään vuosittain 1–2/aluehallintovirasto.

Muita valvontoja tehdään vuosittain siten, että tavoitteena oleva valvonnan kattavuus (4–5 %) täyttyy. Näitä muita valvontoja ovat:

- epäilyyn perustuva valvonta tarpeen mukaan
- kanteluiden, ilmiantojen, tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen seikkojen perusteella sekä lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevien ilmoitusten perusteella

Lisäksi tehdään **otantaan perustuvaa valvontaa**, jos 4–5 %:n kattavuustavoite ei täyty yllä kuvatuilla valvonnoilla.

- riskiperusteinen otanta: esimerkiksi tuotantoeläimiä hoitavat eläinlääkärit, kriittisen tärkeitä mikrobilääkkeitä suuria määriä hankkineet eläinlääkärit. Otannan tekee Ruokavirasto.
- satunnaisotanta: kaikki praktisoivat eläinlääkärit. Otannan tekee Avi.

Kukin **aluehallintovirasto** suunnittelee vuosittaisen valvonnan siten, että tämä valvontatavoite täyttyy.

Valvonnan sisältö ja menetelmät

Valvontaa voidaan tehdä joko fyysisillä tarkastuksilla Ruokaviraston tarkastuslomakkeen mukaisesti tai kirjallisilla selvityspyynnöillä. Lisäksi pyritään hyödyntämään mahdollisimman paljon valtakunnallisten terveydenhuolto-ohjelmien sähköisiä järjestelmiä.

Terveydenhuollosta vastaavien eläinlääkäreiden lääkkeiden varalle luovutuksen valvontaa varten tarkastetaan ensin eläinlääkärin hoidossa oleva tuotantotila. Tällä tarkastuksella saatuja tietoja käytetään hyödyksi eläinlääkärin valvonnassa.

Fyysinen tarkastus on suositeltava, kun on

- paljon tarkastettavia asioita.
- epäily laajasta tai vakavasta lainsäädännön vastaisesta toiminnasta.

Kirjallinen selvityspyyntö ja asiakirjojen tarkastus riittää, kun asiana ovat

- seikat, jotka voi tarkastaa asiakirjoista.

Esimerkkejä: Laboratoriotutkimukset mikrobilääkkeiden käytön perusteina tai selvityspyyntö tiettyjen lääkkeiden käytöstä (erityisesti ihmisille tarkoitettut lääkkeet, kun epäillään eläinlääkärin hankkineen niitä ihmiskäyttöön tai soveltaneen niihin kaskadia lainsäädännön vastaisesti).

Terveydenhuoltojärjestelmien avulla tehtävä valvonta

Kansallisiin terveydenhuoltojärjestelmiin kuuluvien pitopaikkojen, joille luovutetaan varalle lääkkeitä, terveydenhuollosta vastaavien eläinlääkärien valvontaa tehdään käyttäen sähköisten terveydenhuoltojärjestelmien tietoja.

- Terveydenhuoltosopimusten olemassaolon toteaminen ja sisältö sekä terveydenhuoltosuunnitelman olemassaolo
- Tuotantotyyppin ja eläinmäärän edellyttämän käyntitiheyden tarkastaminen järjestelmästä.

Sähköisessä valvonnassa havaittujen puutteiden vakavuus arvioidaan ja tarvittaessa eläinlääkäri tai tila otetaan fyysisen valvonnan kohteeksi. Menettelyt järjestelmistä tehtävään valvontaan kuvataan valvontaohjeissa.

Toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa

- Vähäisissä rikkomuksissa ohjaus sekä annetaan määräaika puutteiden korjaamiselle. Aluehallintovirasto varmistaa, että eläinlääkäri on korjannut toimintaansa joko pyytämällä korjatut asiakirjat nähtäväkseen tai tekemällä uusintatarkastuksen.
- Vakavissa tapauksissa harkitaan siirtoa Ruokavirastoon eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetun lain mukaista käsittelyä varten. Siirtoa harkittaessa keskustellaan ELTE-yksikön kanssa. Tällä pyritään varmistamaan yhtenäinen käytäntö koko maassa.
- Rehun, lääkkeen tai muun eläinten käsittelyssä käytettävän aineen taikka eläinlääkinnässä käytettävän laitteen tai tarvikkeen haltuunotto sekä rikosoikeudelliset seuraamukset. Toimenpiteet tarkennetaan valvontaohjeissa.

4 Tuotantotilojen valvonta

Tuotantotilojen valvonnassa varmistetaan, että epäilyihin sekä laitosten omavalvonnassa tai

vierasainevalvonnassa todettujen lääkeainepositiivisten tuotantotilojen valvontaan on riittävät resurssit. Tämän lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantaan perustuvia tuotantotilojen valvontoja.

Valvonnan tehokkuuden lisäämiseksi otantaan perustuva lääkitsemisvalvonta yhdistetään eläinsuojeluvalvontoihin tai vierasainevalvonnan näytteenottoihin tiloilta. Valvottavien eläintuotantotilojen määrä asetetaan tasolle, joka mahdollistaa lääkitsemisen valvonnan kohdistamisen eläinlääkärien valvontaan.

Valvontatiheys

Tuotantotiloilla valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla ja näiden valvontatavoitteeksi koko maan tasolla on yhteensä 100 tilaa. Tämä sisältää otannat, eläinlääkärien valvontaan liittyvät tilavalvonnat, epäilyyn perustuvat valvonnat sekä jäämälöydöksiin perustuviin selvityksiin sisältyvät tilan lääkekäytön ja kirjanpidon valvonnat. Otantavalvonnat yhdistetään muuhun viralliseen valvontaan. Muita tuotantosuuntia valvotaan jatkossa vuorovuosin sen jälkeen, kun valvontaohjelma on saatu vakiinnutettua. Tuotantotilojen valvonnan painopisteet määritellään vuosittain Ruokaviraston valvontaohjeessa.

- Laitosten omavalvonnassa tai vierasainevalvonnassa todettujen lääkeainepositiivisten tuotantotilojen valvontaan kuuluva lääkekäytön ja lääkekirjanpidon tarkastaminen silloin, kun tähän on aihetta
- Riskiperusteinen valvonta (muut kuin edellisessä kohdassa olevat epäilyt)
- Otantavalvonnan yhdistäminen muihin valvontoihin

Osa eläinlääkäreiden valvonnasta tehdään yhdistämällä tuotantotilan ja eläinlääkärin tarkastus. Aluehallintovirasto valitsee tilan. Aluehallintovirasto tarkastaa ensin tilan ja käyttää tarkastuksella saatuja tietoja hyödyksi eläinlääkärin tarkastuksella. Näitä yhdistelmätarkastuksia tehdään vuosittain 1–2/aluehallintovirasto.

Kukin aluehallintovirasto suunnittelee tuotantotilojen vuosittaisen valvonnan siten, että asetettu kokonaisvalvontatavoite täyttyy.

Valvonnan sisältö ja menetelmät

Fyysinen tarkastus eläinten pitopaikoissa

- Tarkastuslomakkeen mukaisesti

Selvityspyyntö ja asiakirjojen tarkastus

- Tapauskohtaisesti voidaan pyytää eläinten omistajalta tai haltijalta selvityksiä tai kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään kuuluvalla tilalla voidaan tehdä lääkekirjanpidon tarkastus sähköisestä kirjanpidosta.

Terveydenhuoltojärjestelmien avulla tehtävä valvonta

- Kansallisiin terveydenhuoltojärjestelmiin kuuluvia pitopaikkoja, joille luovutetaan varalle lääkkeitä, valvotaan käyttäen sähköisten terveydenhuoltojärjestelmien tietoja.
- Sopimusten olemassaolon toteaminen ja terveydenhuoltosuunnitelman olemassaolo ja sisältö
- Tuotantotyyppin ja eläinmäärän edellyttämän käyntitiheyden tarkastaminen järjestelmästä
- Tilan lääkekirjanpidon sähköinen tarkastus

Sähköisessä valvonnassa havaittujen puutteiden vakavuus arvioidaan ja tarvittaessa eläinlääkäri tai tila otetaan fyysisen valvonnan kohteeksi. Menettelyt järjestelmistä tehtävään valvontaan kuvataan valvontaohjeessa.

Toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa

- Vähäisissä rikkomuksissa ohjaus sekä annetaan määräaika puutteiden korjaamiselle
- Hallinnollinen laajentaminen ehdollisuuden valvonnaksi tai eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevaksi valvonnaksi
- Lääkitsemislain 9 luvun (hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset) mukaiset toimenpiteet
- Rikosoikeudelliset seuraamukset. Toimenpiteet tarkennetaan valvontaohjeissa.
- Lisäksi aluehallintovirastossa on aina arvioitava, onko tarpeen tehdä tilan eläinlääkäri(e)n lääkkeiden käytön, luovutuksen ja määräämisen sekä kirjanpidon tarkastus

5 Erillisten valvontaprojektien kuvaus

Väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankkiminen tukkukaupoista ja niiden luovuttaminen vastaanotolta

Aluehallintoviraston alueella ainakin yhden eläinlääkärin lääkitsemisen valvonnassa tarkastetaan eläinlääkärin väärinkäyttöön soveltuvien lääkkeiden hankintaa, käyttöä, määräystä ja luovutusta koskevat käytännöt, sekä mahdollisuuksien mukaan näiden lääkkeiden säilytys vastaanotolla. Tarkastus voidaan tehdä epäilyperusteiden valvonnan yhteydessä tai kohdentaa lääketukkuhankintojen perusteella.

Toteutusaika: 2024

Toteuttaja : Aluehallintovirastot

Varalle luovutuksen ehtojen valvonta terveydenhuollossa

Terveydenhuoltotyötä tekevien eläinlääkärin valvonnan yhteydessä kiinnitetään erityistä huomiota siihen, täyttyvätkö lääketsemisasetuksen MMM 17/14 liitteen 4 lääkkeiden varalle luovutuksen ehdot terveydenhuollossa.

Toteutusaika: 2024

Toteuttaja : Aluehallintovirastot, Ruokavirasto

ELKE- tietojen toimittamisen varmistaminen

Varmistetaan, että eläinlääkärit toimittavat mikrobilääkkeiden käyttöä koskevien tietojen toimittamista koskevassa asetuksessa (MMM 104/2022) tarkoitetut tiedot. Varmistus tehdään jokaisen tarkastuksen yhteydessä.

Toteutusaika: Jatkuva

Toteuttaja: Aluehallintovirastot ja Ruokavirasto

6 Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät

Alkuvaiheessa seurataan valvontasuunnitelman kattavuutta. Muita mittareita lisätään valvonnan vakiinnuttua.

- Kattavuus (% tavoitteesta toteutunut)
- Havaittujen puutteiden vakavuus satunnaisotannassa ja muissa valvonnoissa
- Havaittujen puutteiden määrä satunnaisotannassa ja muissa valvonnoissa (jos riskiperuste on oikea, niin riskiperusteisissa valvonnoissa pitäisi löytyä enemmän ja vakavampia puutteita
- Tehtyjen esitutkintapyyntöjen määrä